

ОДБРАНА

Интервју

Вицеадмирал Јован Грбавац
начелник Инспектората одбране

ВРЕМЕ КОНТРОЛИСАНИХ ИСКУШЕЊА

Тема

Уклањање неексплодираних убојних средстава

РАЗМИНИРАЊЕ СРБИЈЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

ПРОГРАМ

PRISMA

Зато што је будућност

важна!

Дирекција за преквалификацију
Кнеза Милоша 33
Београд
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом Војске
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Ниш
Клуб Војске
Синђелићев трг 66
018/ 522-892

Јове Илића 154 11040 Београд 011/ 3950-891
www.prisma.fon.bg.ac.yu; e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Програм PRISMA
Центар за обуку Ниш
Машински факултет Ниш

Александра Медведова 14 18 000 Ниш 018/ 500-661
www.prisma.masfak.ni.ac.yu; e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

Новинско-издавачки центар

"ВОЈСКА"

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање "ЗЕМЉА ЖИВИХ" који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације.

Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле.

Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 цм. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наруцбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3201-765, телефакс: 011/3201-808. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЦБЕНИЦА

Наручујем ..... примерака књиге: "ЗЕМЉА ЖИВИХ"

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у ..... месечних рата (највише 6)
по ..... динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наруцбеницу послати доказ о уплати целокупног износа увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају административну забрану (обаразац се добија од НИЦ "Војска") оверену у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....
(име, очево име, презиме)

Матични број грађана ..... Број личне карте .....

издате у МУП .....

Улица и број .....

Место и број поште ..... Телефон .....

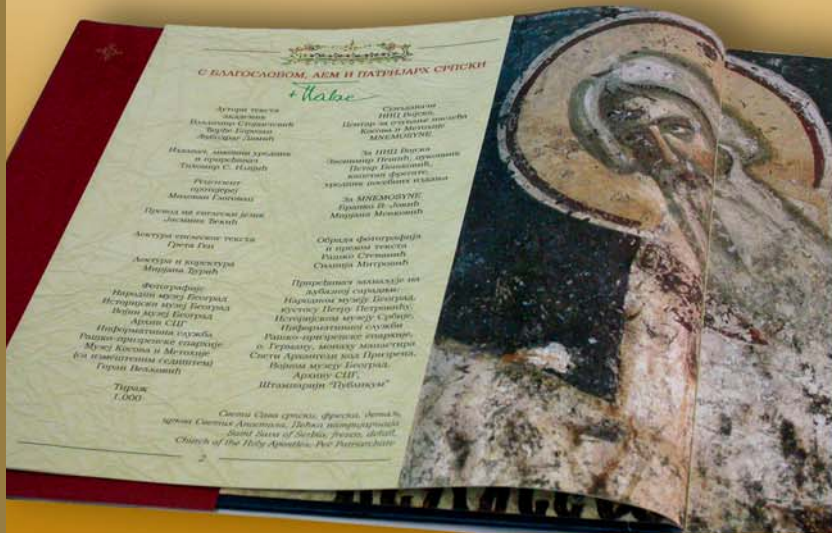
Датум ..... Потпис наручиоца .....

Именовани је стално запослен у .....
(назив ВП или предузећа)

Улица и број .....

телефон ..... Место и број поште .....

МП Овера овлашћеног лица

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутаковић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша), Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влочић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, др Милан Миљалковић, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, Крсман Милошевић, др Милан Милошевић, др Александар Мутаковић, Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректори

Слађана Грба, Маријана Кисић

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
пошт.пр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

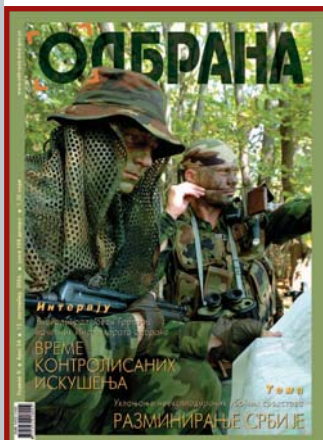
ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Звонко ПЕРГЕ

46

24

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Вицеадмирал Јован Грбавац,
начелник Инспектората одбране Републике Србије

ВРЕМЕ КОНТРОЛИСАНИХ ИСКУШЕЊА

8

Per aspera

ПЕШАДИЈСКИ КРАУЛ

13

Национални инвестициони план за одбрану

ДОЛАЗЕ БОЉИ ДАНИ

16

ТЕМА

Уклањање неексплодираних убојних средстава

РАЗМИНИРАЊЕ СРБИЈЕ

20

ОДБРАНА

Војна академија

ИЗМЕЂУ ЈУЧЕ И СУТРА

24

Цивилно служење војног рока (2)

РАДО СРБИНЕ (НЕ)ИДЕ У ВОЈНИКЕ

28

Статус и стандард запослених
у Министарству одбране и Војсци

ОДМЕРАВАЊЕ ИНТЕРЕСА

32

Реорганизација система веза, информатичке подршке и
заштите података

ИНТЕГРАЦИЈА КАО КЉУЧНА РЕЧ

35

ДОСИЈЕ

Стамбено пословање у систему одбране (3)

ИСКУСТВО РАСИПНИШТВА

38

ДРУШТВО

Капетан Марко Марјановић

КОМАНДАНТ СВЕЧАНОГ СТРОЈА

42

80

ОЧЕКИВАЊА

После дебакла кошаркаша и фудбалера на светским првенствима, ватерполисти Србије су, на домаћем терену, у потпуности испунили очекивања и осветлили образ нације освајањем златне медаље на Европском првенству у Београду. Мађари су поново потопљени у судару дивова. И химна нам иде све боље. Још које злато и научићемо бар прву строфу заједно са спортистима. Ватерполисти су, очигледно, вежбали и припремали се за тај свечани тренутак.

За тренутке који се памте читав живот припремали су се ових дана и студенти Војне академије. Најстарији међу њима, сада већ дипломирани официри, радост завршетка школовања поделиће, у суботу поподне, испред некадашње Савезне скупштине, са својим најближима, бројним гостима и грађанима Београда и Србије, који ће први пут ту свечаност моћи да прате у директном ТВ преносу. Није ли то назнака новог времена и знатно повољнијег и квалитетнијег односа друштва према официрском позиву? Као и много пута до сада, весник очекиваних и, по многу чему, заслужених промена опет је Војна академија.

Први месеци, па и године у официрској униформи неће им бити лаке. Свесни су тога боље од било кога другог. Огроман терет транзиције система одбране примиће на своја плећа. Дорасли су том изазову, без сумње. Очекују их многа искушења, али и бољи дани у којима ће, бар по најавама министара одбране и финансија, бити остварен један од циљева националног инвестиционог плана – да се врати понос српској војсци у коју годинама није улагано.

А шта нас очекује у изменама и допунама *Закона о Војсци*, када је реч о статусу и стандарду припадника Министарства одбране и Војске Србије, то питање било је у жижи нашег занимања. Уколико се предложена решења усвоје у Народној скупштини Републике Србије, многи официри и подофицири ће у пензију са двадесет и више година пензијског стажа, капетани прве класе ће одмах постати мајори, добићемо прве бригадне генерале, плате неће бити у нескладу са законом, а биће, бар на папиру, и повољније околности за решавање стамбених проблема.

Могући модели за трајно решавање стамбених питања за послених у систему одбране биће ускоро представљени јавности и о њима ће се повести расправа. Један од њих јесте успостављање Инвестиционог фонда, који подразумева прибављање станова на тржишту. А други модел је обезбеђење учешћа за решење стамбеног питања и односи се углавном на новопримљене старешине. Упоредо са тим, надлежни органи ће морати да решавају наслеђене проблеме и бројне неправилности које свакодневно излазе на површину. О томе смо поново писали у трећем наставку досијеа о стамбеном пословању у систему одбране. И то је део јавне расправе. А, како ствари стоје, наставак следи. Знамо да то очекујете од нас, али и ми очекујемо вашу подршку. Пишите нам!

Војник Рајко Раич

ВОЈНИ ПОЛИЦАЈАЦ У МАНТИЈИ 45

Драма Горана Ферлана на Хималајима

КАД СНЕГ ЗАВЕЈЕ ТРАГОВЕ 46

СВЕТ

Специјалне снаге САД

ПАУЧИНА ЗА ПЛАНЕТУ 50

Авганистан

ЛИЦЕ И НАЛИЧЈЕ РАТА 54

Блиски исток

ТЕРОРИЗАМ КАО ПОВОД ЗА АГРЕСИЈУ 57

ТЕХНИКА

Америчка јуришна пушка М16

ОДЛАЗАК ВЕТЕРАНА 62

КУЛТУРА

Изложба фотографија Ристе Марјановића

СУДБИНА СЛИКЕ 66

Драгачевски сабор 2006.

ТРУБА ЈЕ СРЦЕ ГУЧЕ 68

ФЕЉТОН

Глобализација – нада или зла коб савременог света

СТВАРАЊЕ ПЛАНЕТАРНОГ СТРАХА 72

90 година од борби српских добровољаца у Добруци

ЈУНАЦИ ПРВОГ РЕДА 76

СПОРТ

У Пожаревцу завршене Љубичевске коњичке игре

НАДМЕТАЊЕ ВИТЕЗОВА 80

УКРАТКО

ШЕСТИ САСТАНАК ГРУПЕ СРБИЈА–НАТО

У Скупштини Републике Србије 12. септембра одржан је шести састанак Групе Србија–Нато за реформу одбране. Састанак је отворио заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош, а председавали су Франк Боланд, директор Дирекције за планирање Натоа, и Зоран Јефтић, помоћник министра одбране за људске ресурсе. Састанку је присуствовао и бригадни генерал Јаник Асет, који ће се, највероватније, наћи на челу канцеларије Натоа у Београду.

Као и на претходним састанцима, и овога пута анализиран је рад Групе у периоду од претходног састанка, одржаног у јулу, до данас. Истакнуто је да је видљива све већа мотивисаност и иницијатива већине руководилаца радних столова, те да је побољшана размена информација и унутар Групе, и са представницима државних органа и институција, а и страним представницима.

Како би се реално могла оценити вредност до сада урађених пројеката, степен њихове услашености са *Стратегијским прегледом одбране* и њихова применљивост у реформи система одбране, формирано је ново тело – Тим за оцену пројеката, у коме ће се наћи експерти из Министарства одбране и Генералштаба. ■

С. С.

Слика: Састанак Групе Србија–Нато у Скупштини Републике Србије.

САРАДЊА ИНСПЕКТОРАТА ОДБРАНЕ ЧЕШКЕ И СРБИЈЕ

Делегација Инспектората министарства одбране Чешке Републике, коју је предводио генерал Јозеф Федорко, боравила је у тродневној посети Инспекторату одбране Републике Србије. Домаћин скупа био је вицеадмирал Јован Грбавац, начелник Инспектората одбране.

У Централном дому Војске, 5. септембра, гостима је о развоју инспекције у систему одбране наше земље, делокругу и методологији рада говорио пуковник Јован Тамбурић, начелник Одељења за штабне послове и управни поступак Инспектората.

Хелена Матулова и потпуковник Јири Бабка информисали су учеснике семинара о начину на који се изводе инспекцијски послови у Министарству одбране Чешке и стандардима Натоа који се том приликом примењују.

Представници два Инспектората су потом пратили инспекцију борбене готовости у 250. ракетној бригади ПВО, разменили искуства и договорили конкретне облике сарадње у различитим областима инспекцијског надзора. ■

В. П.

ЗНАЧАЈ ВОЈН

Председник Србије Борис Тадић боравио је од 5. до 8. септембра у званичној посети САД. У делегацији је био и генерал-мајор Здравко Понош, заступник начелника Генералштаба Војске Србије. Основни циљ посете Вашингтону било је представљање државне политике у преговарачком процесу за решење статуса Косова. Значајан део посете протекао је у сусретима и разговорима о војним темама.

После посете САД и онога што се могло чути у изјавама једне и друге стране, основни резултати могу се сажети у неколико закључака. Везе између Вашингтона и Београда се истрајно унапређују, а њихова сарадња ће се развити још више кад Ратко Младић буде изручен Хашком трибуналу, чиме ће се уједно олакшати прилив капитала у Србију и њено брже прикључивање евроатлантским интеграцијама. Таква сагласност постигнута је у низу разговора председника Србије са високим америчким званичницима.

У једној од изјавама новинарима Тадић је потврдио да "моји саговорници и ја имамо готово идентичне ставове о правцима политичке, економске, војне сарадње, будућем чланству Србије у евроатлантским структурама и ЕУ, а једино смо се разликовали око Косова".

Стиче се утисак, како је то окарактерисао Тадић, да је у Вашингтону "већ скоро уобличен став да Косово треба да добије неку врсту независности", чему се он супротставио и упозорио да би давање независности покрајини могло да дестабилизује и Србију и друге земље региона.

Решавање спорних питања, пре свега успешна сарадња са Хашким трибуналом, значајно би поправило преговарачку позицију Београда, јер постоји сагласност да стабилна и демократска Србија има кључну улогу за стабилност Балкана. Таквој Србији сигурно је место и у Европској унији, и у Партнерству за мир и Натоу.

Такви ставови потврђени су и на састанцима са потпредседником Ричардом Чејнијем, затим председниковим саветником за националну безбедност Стивенем Хедлијем и са око 30 водећих сенатора. Међу њима први Тадићев саговорник био је утицајни политичар српског порекла Џорџ Војновић, који је најзаслужнији за успостављање државног партнерства са Националном гардом државе Охајо, коју он представља у америчком Сенату.

Србија и САД направиле су конкретан заједнички корак који ће допринети бољој међусобној сарадњи и стабилности Балкана. Председник Србије Борис Тадић и шеф америчке дипломатије Кондолиза Рајс потписали су 7. септембра у просторијама Стејт департмента, *Споразум о статусу снага* (SOFA – Status of Forces Agreement) којим се регулишу права и обавезе америчког војног особља приликом привременог боравка у нашој земљи. То је стандардни безбедносни споразум који САД имају са већином европских држава, а за нас значи нови корак напред у евроатлантским интеграцијама.

ИСТАДИЋ У ПОСЕТИ САД ОГ ПРОГРАМА

Национална гарда Охаја поздравља председника Тадића

Том приликом Кондолиза Рајс је потврдила сличност или идентичност погледа на будућност Србије, развој демократије и стабилност Балкана и Европе у целини. Констатујући да је Србија "последњих неколико година прошла кроз велики преображај", она је рекла да очекује даље трансформације које ће допринети миру и стабилности као и даљи развој односа две земље у области одбране.

Председник Тадић је после потписивања образложио значај споразума SOFA и процеса кооперације с Националном гардом Охаја. Он је изразио очекивање да ће тиме наше оружане снаге "напредовати у обуци, новим знањима и вештинама". Уједно, таквом сарадњом Србија "добива нови квалитет на међународном плану" јер може да се укључи у мировне процесе. Србија тако постаје извозник безбедности, а "земље које извозе безбедност имају додатни кредибилитет и истовремено у њих долази замашан страни капитал. Стога и овај уговор, и све будуће одбрамбене безбедносне кооперације с НАТО-ом, имају дубоки економски значај и значај за сваког грађанина наше земље", рекао је Тадић после потписивања споразума SOFA.

У "војном програму" посете значајни су и разговори које је председник Тадић имао у Пентагону, где му је домаћин био заменик шефа Роналд Ингланд. Иако је био предвиђен сусрет са министром одбране Доналдом Рамсфелдом, до промене је дошло због операције рамена којој је Рамсфелд изненада подвргнут. После разговора у Пентагону Тадић је изјавио да су главне теме биле "сарадња наших оружаних снага и безбедносна ситуација на Косову". У тој изјави Тадић је оценио "да не треба превише журити са закључцима о мојој посети. О њеним резултатима знаће се више тек после неколико недеља".

Сарадња у области одбране унапређена је пројектом партнерства Србије и Националне гарде Охаја, где су председник Тадић и чланови наше делегације боравили трећег, последњег дана боравка у САД. Домаћини и саговорници били су им командант Националне гарде САД генерал Стивен Блам и командант Националне гарде Охаја генерал Грегори Вејт. Намеравани облици сарадње, који поред осталог подразумевају школовање наших официра на тамошњој војној академији и заједничко учешће у међународним мировним мисијама, потврђују да је војна сарадња и најразвијенији вид наших односа са САД. ■

Р. МУТАВЦИЋ

УКРАТКО

УСЕЉЕЊЕ У СТАНОВЕ НА БЕЖАНИЈСКОЈ КОСИ

Према информацији коју смо добили од потпуковника Драга Ристића, начелника Одељења за стамбене послове Управе за кадрове, на основу одлука о поделама станова од 2000. до краја прве половине 2005. године, 8. септембра уселили су станари у 25 станова на Бежанијској коси у Београду.

На истој локацији до краја септембра уселиће се још 33 породице, такође на основу ранијих одлука.

Према одлуци министра одбране од 28. јула о давању 31 стана у закуп на неодређено време, њихова подела биће завршена до краја септембра, и то у гарнизонима Зајечар, Кикинда, Лесковац, Суботица, Ниш, Ужице, Панчево, Београд и Пирот.

У припреми за поделу је још 14 станова у пограничним гарнизонима.

У Министарству одбране завршена је и анализа проблема у вези са смештајем у војним самачким хотелима. Дефинисане су мере и задаци на превазилажењу postoјећих проблема у складу са важећим прописима.

Расподела слободних капацитета у војним самачким хотелима је у току. ■

Потпуковник Драго Ристић: У септембру и октобру 103 породице ући ће у своје станове у више гарнизона

Р. М.

ОБЕЗБЕЂЕНА СРЕДСТВА ЗА ОДБРАНУ ЕМИРА ШИШИЋА

На предлог Министарства одбране, Влада Републике Србије одобрила је из буџетске резерве 12.750.000 динара за финансирање трошкова адвокатских услуга у поступку одбране pilota Емира Шишића.

На пријему у Министарству одбране 7. септембра то је саопштено његовој супруги Весни Шишић, а састанку су присуствовали начелник Управе за кадрове генерал-мајор Слободан Тадић, заменик команданта Ваздухопловства и ПВО пуковник Небојша Ђукановић и заменик начелника Управе за кадрове пуковник Миодраг Гордић.

Одобрена новчана средства биће уплаћена адвокатској канцеларији Sinagrad Urso из Рима, која води поступак одбране pilota Шишића. ■

НОВИ КУРС ПРИСМЕ У НИШУ

Група од сто официра Војске Србије започела је процес преквалификације како би се припремили за наставак каријере у цивилном сектору. Центар за обуку у Нишу, основан при Машинском факултету, има задатак да у наредних 60 дана официрима пружи специфична знања и вештине и припреми их за рад у новом радном окружењу.

Протекле године у Центру за обуку Ниш одржана су два циклуса преквалификације, у којима је 200 официра Војске Србије завршило програм обуке за цивилна занимања. Нешто више од 40 посто полазника првог циклуса наставило је рад у цивилном сектору. ■

З. М.

ВИЦЕАДМИРАЛ
 ЈОВАН ГРБАВАЦ,
 НАЧЕЛНИК
 ИНСПЕКТОРАТА
 ОДБРАНЕ
 РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ВРЕМЕ КОНТРОЛИСАНИХ ИСКУШЕЊА

Још висок ниво корупције својствен је не само за наш одбрамбени систем већ и за друштво у целини. Материјални положај официра, подофицира и цивилних лица на одговорним дужностима мора бити знатно повољнији. Штета коју појединац сам себи нанесе тада би била већа од користи коју може остварити незаконитим пословањем. Како држава финансијски стимулише најспособније менаџере у јавним предузећима, сличан аршин треба да примени и у Министарству одбране и Војсци.

Осле распада заједничке државе Србије и Црне Горе положај Министарства одбране није у потпуности правно дефинисан. Нов законодавни оквир још није добио ни Инспекторат одбране, стручни орган за контролу одбрамбеног система некадашњег Врховног савета одбране. До усвајања републичког *Закона о изменама Закона о министарствима*, али и доношења остале нормативне регулативе о надлежностима система одбране, Инспекторат делује као у претходном периоду. За сада је потчињен врховном команданту, односно председнику Републике Србије.

Са вицеадмиралом Јованом Грбавцем, начелником Инспектората одбране, разговарали смо о проблемима који су последњих година обележили пословање Министарства и Војске – о корупцији у систему, злоупотреби службеног положаја, незаконитом решавању стамбених тешкоћа, аферама *Панцир* и *Сателит*, те финансијским штетама због лоших уговора са наменском индустријом. Најодговорнији старешина Инспектората говорио је и о обучености јединица за деловање у елементарним непогодама, о учешћу у мировним мисијама и узроцима који су нарушили способност нашег

ваздухопловства. Недоумице о будућој организацији Инспектората, о заштити људских права и цивилној контроли у систему одбране, такође смо поделили са адмиралом Грбавцем.

Какав ће убудуће бити положај Инспектората одбране?

– До сада је Инспекторат био потчињен Врховном савету одбране и није имао званичну институционалну везу са Министарством одбране. У новим околностима Министарство је предложило надлежним државним органима да се Инспекторат позиционира у његов састав, уз Војнобезбедносну и Војнообавештајну агенцију. Слична су искуства већине земаља и држава из окружења, посебно чланица Партнерства за мир и Натоа. Правно утемељење Инспекторат ће добити тек када се донесе *Уредба* о његовом раду. Очекујемо да се до краја месеца нормативно и функционално дефинише положај Инспектората одбране.

Хоће ли нова позиција онемогућити независну контролу одбрамбеног система?

– У време када је био одвојен од Министарства одбране, Инспекторат је могао да ради у сложеним условима, поготово када контролише пословање најодговорнијих личности система одбране. Верујем да се новим решењем може постићи објективност током инспекцијског надзора. Треба знати да је Инспекторат одбране стручан орган врховног команданта, а истовремено и ваљан инструмент цивилне контроле система одбране. Он сарађује са скупштинским Одбором за одбрану и безбедност, Народном скупштинском и Владом Србије, војним кабинетом председника Републике и, наравно, Министарством одбране и Генералштабом Војске. Својеручну независност обезбеђује и начин на који се бира, односно поставља најодговорнији старешина Инспектората одбране. До сада је начелника Инспектората именовао Врховни савет одбране, а убудуће ће га, као и све генерале, именovati председник Републике, на предлог министра одбране.

Тврдите, заправо, да ће начелник Инспектората бити војно лице, а да на његове одлуке неће утицати претпостављени, односно министар одбране или поједини државни чиновници?

– И на челу Инспектората одбране других земаља налазе се војна лица, односно генерали са две или три звездице. Тако је у оружаним снагама САД, Румуније и Чешке, са којима смо о томе у више наврата размењивали мишљење. Значајно је да у нашим условима начелник Инспектората буде највиши официр, старешина који је прошао све нивое командовања у Војсци. Он се не бира према политичкој подобности или страначким интересима, већ на основу знања, способности и искуства. Треба да извршава задатке врховног команданта, Владе или да поступа по захтеву скупштинског Одбора за одбрану и безбедност. Инспекторат изводи и инспекције које затраже министар одбране или начелник Генералштаба. Иако су могући различити утицаји на Инспекторат одбране Републике Србије, убеђен сам да њихов ефекат умногоме зависи од личности која га води.

Који је заједнички именитељ пословања у систему одбране протеклих година?

– Још висок ниво корупције својствен је не само за наш одбрамбени систем већ и за друштво у целини. То је општа одлика зе-

маља у транзицији. Зато је неопходно да се у Министарству одбране и Војсци осмисли ваљан модел за спречавање недозвољених појава. Држава је у вези с тим предузела низ мера, али основни проблем представља положај њених службеника или, како се то војном терминологијом каже, доносилаца одлука, посебно у области финансија и јавних набавки. Материјални положај официра, подофицира и цивилних лица на одговорним дужностима мора бити знатно повољнији. Штета коју појединци сами себи нанесу тада би била већа од користи коју могу остварити незаконитим пословањем. Недопустиво је да начелник Генералштаба српске војске има плату од шездесетак хиљада динара или још мању. Ми више не живимо у друштву из средине 20. века, друштву у коме је владао принцип уравниловке. Ово је време квалитета, у коме се цене знање, труд и рад. У њему влада другачији систем вредности. Све око нас се приватизује, а држава ће остати власник мањег дела имовине. За менаџере који ће том имовином управљати изабраће најспособније. Па, ако је држава у јавним предузећима за менаџере издвојила одговарајуће плате, такав аршин треба применити и у систему одбране.

Надлежни у Министарству одбране и Војсци свакодневно се суочавају са гламазношћу система, али и са неслагласности његових потреба са одбрамбеним могућностима. Сасвим је сигурно да ће бројна величина система одбране бити око 0,4 одсто укупног становништва земље, што је стандард и у осталим армијама света. За финансирање послова одбране планирано је 2,4 одсто бруто националног дохотка. То су добре претпоставке за ефикасну и функционалну војну организацију.

У таквој организацији посебна пажња поклања се системској контроли, што је делатност Инспектората одбране. Чиме се он још бави?

– Инспекторат првенствено контролише борбену готовост, функционалну способност састава Војске и припреме за одбрану. Оспособљености одбрамбеног система за поједине функције извештава надлежне републичке органе. У њему делује и Материјално-финансијска, тржишна и грађевинска инспекција, те Инспекција заштите на раду, заштите животне средине и заштите од пожара. Још смо Врховном савету одбране предлагали да се у оквиру Ин-

НАМЕНСКА

– После контроле предузећа наменске индустрије, Инспекторат је поднео неколико кривичних пријава против одговорних и овлашћених лица због непоштовања уговорених обавеза према Министарству одбране. Наиме, систем одбране је уложио новац за производњу наоружања у фирме из Крагујевца и Ужица, како би стимулисао њихов развој и пословне пројекте. За продају на тржишту, такође, предао им је извесне количине вишка војног наоружања и муниције. Предузећа наменске индустрије требало је да новац врате Министарству када превазиђу финансијске проблеме. Од тога, међутим, није било ништа. Финансијске штете, односно дуговања Војсци, како су проценили надлежни, износе 725.000.000 динара од *Заставе*, а 672.000.000 динара од *Првог партизана*. Инспекторат је о томе обавестио државни врх. Влада Републике Србије је, у том смислу, учинила и конкретне помаке, претварајући део тих средстава у државно учешће у тим фирмама. На тај начин се државно учешће у једној од тих фирми са 51 повећало на 72 одсто.

Кривичне пријаве поднео је Инспекторат одбране и против одговорних старешина у Министарству због недоследности у надзору уговорених обавеза наменске индустрије. Доведен је у питање и квалитет кадра који је у Управним одборима тих фирми штитио интерес система одбране. Они су замењени тек после годину дана. Појава великог броја малих фирми за промет наоружања, војне опреме и муниције повећала је корупцију и умањила могућност државног надзора.

ФОНД СОВО

– Фонд за социјално осигурање војних осигураника је протеклих неколико година незаконито градио и куповао станове за војне пензионере. Како Министарство одбране има институцију која се бави тим пословима, Фонд је преко ње требало да решава своје стамбене потребе, тако што ће јој преусмерити финансијска средства којима располаже. У то време ни Управни одбор Фонда није поступао у складу са прописима. Против одговорних старешина Фонда су покренуте кривичне пријаве.

спектората одбране формира Одељење за заштиту људских права – и запослених у систему одбране, и грађана који са њим контактирају. Планирано је да и Инспекторат безбедности летења уђе у састав Инспектората одбране.

Због смањења обима послова Министарства одбране и Војске, поменуће инспекције ће претрпети организационе и функционалне измене. У Инспекторату ће радити око 50 запослених, од тога ће половина бити цивилна лица. Раније је основна јединица коју је контролисао Инспекторат била бригада, а у новој законској регулативи предложимо да то буде самостални батаљон. Наравно, променићемо и постојећу методологију инспекцијског надзора, оцењивања и вредновања борбене готовости, застареле правне процедуре и увести стандарде Натоа у одговарајућим областима. Контрола наменског трошења буџетских средстава издвојених за финансирање послова одбране, односно новца пореских обвезника, јавних набавки и законитости током уговарања послова у Министарству и Војсци, такође су задаци Инспектората одбране. Уз то, он по прописаној методологији прати спровођење државних одлука које се односе на систем одбране, што представља практично цивилну контролу.

Претпостављамо да имате податке о способности наших јединица за наменске задатке?

– Планским најављеним и ненајављеним контролама у претходном периоду, или инспекцијским надзором по захтеву министра одбране или начелника Генералштаба Војске, уочили смо да систем одбране није добро димензионисан, опремљен и обучен за помоћ државним органима у случају елементарних непогода и природних катастрофа. Оспособљеност састава Војске за одбрану је на задовољавајућем нивоу. Јединице Копнене војске су обучене и попуњене за наменске задатке од 80 до 90 одсто. Такви проценти су у Ваздухопловству испод 50, што је алармантно, на шта смо крајем прошле године упозорили надлежне државне институције и Министарство одбране.

Узроке лошег стања у нашем ваздухопловству треба тражити најпре у погрешном финансирању и програмирању потреба. Средства која је систем одбране добијао нису усмеравана крајњим корисницима. Онда имате и ситуацију каква се догодила прошле године – нема довољно горива за обуку пилота, а при томе је неки референт неплански издвојио више новца за ремонт авиона, уплатио га ремонтном заводу, а да се ремонт није ни извршио. Понекад се дешавало да су одговорне старешине сматрале да треба да купују социјални мир запослених, па су ненаменски трошиле финансијска средства, не водећи рачуна о борбеној готовости. Но, многе тешкоће су последица дугогодишњег запостављања тог вида Војске и тешко је данас за то некога окривити. Може се рећи и да се Ваздухопловство није довољно наметнуло као проблем држави. Поједини команданти ваздухопловних јединица имали су мегаломанске захтеве када је реч о опремању, не уважавајући реалне економске могућности земље.

Обука професионалних војника за учешће у мировним мисијама је квалитетна. Неопходно је усвојити нове процедуре и стандарде како бисмо достигли захтевану организациону, технолошку и функционалну компатибилност са осталим саставима у мировним операцијама. Обучавање треба да се усмери на оно што је специфично у савременом ратовању, посебно на борбу у урбаним срединама. Одлазак у мировне мисије захтева изузетну обавештајну способност и припреме. Док држава не донесе потребну правну регулативу за систем одбране, задатак Војске је да професионалне војнике обучава по новим принципима и само ограничено ангажује у мисијама.

Каснимо, додуше, и са реформом обуке. Иако је много тога учињено, још немамо ни одговарајућа правила, ни симулационе системе на којима би се квалитетније оспособили доносиоци

ЈУГОИМПОРТ – МОНТ

– Неовлашћено лице из Министарства одбране је у априлу прошле године са црногорским Југоимпортом – Монт потписало уговор о извозу вишка војног наоружања на инострано тржиште. Проблематичан је управо начин на који је тај уговор склопљен – фирма је посао добила мимо тендера, што је данас предмет судског спора. Инспекторат одбране током контроле није успео да пронађе сву документацију о том послу.

ци одлука на свим нивоима. Министарство одбране и Генералштаб Војске зато инсистирају на опремању савременим технологијама.

Шта се дешава када појединци или састави Министарства и Војске не раде у складу са законом?

– Уколико надлежне инспекције утврде да се у систему одбране незаконито послује, Инспекторат против одговорних лица подноси кривичне пријаве Војном одељењу Тужилаштва Републике Србије. Судски се гоне и предузећа из грађанства која су нанела штету Министарству и Војсци. Извештај о одговорности доставља се надлежнима у систему одбране и државним институцијама. За мање пропусте Инспекторат тражи дисциплинску одговорност – удаљавање са дужности, губитак чина или повлачење овлашћења. Није нам најважније да поднесемо кривичне пријаве већ да на неки начин иницирамо претпостављене да контролишу своје сараднике и потчињене. Војнодисциплински суд има снажан инструмент губитка чина, али се он ретко примењује. Углавном се кривица своди на поступање потчињеног по наређењу претпостављеног. Нико не може, међутим, да поступа мимо закона.

Да ли је то баш тако?

– У прошлој гарнитурџ Министарства одбране и Војске било је много незаконитости у раду. Пут до афера које су потресале систем одбране трајао је знатно дуже. Инспекторат је реаговао кад год је то било могуће. У неким ситуацијама ни надлежни државни органи нису знали шта се заиста догађа. Очит пример за то јесте потписивање уговора о сателиту. Инспекторат одбране, према садашњој регулативи, није намењен за непосредна реаговања на ванредне догађаје. Он се у принципу бави некривичним истрагама и системском контролом послова одбране. Претходни министар одбране је повукао такве кадровске потезе да се практично окружио људима који су му били наклоњени, а злоупотребљавали су службени положај. Многи су сматрали да је оно што министар каже закон, а не оно што у закону пише.

Недавно је Инспекторат одбране контролисао куповину, изградњу и поделу војних станова од 1. јануара 2000. године до данас. Какви су налази инспектора?

– Општи је закључак да не постоји јединствена евиденција купљених и додељених станова у систему одбране. Хаос и збрка у документацији омогућили су појединцима да незаконито послују. *Правилник о решавању стамбених питања*, који је усвојен прошле године, својевремено је такође контролисан. Инспекторат је на њега уложио 11 страница примедби. И поред тога он је на предлог министра одбране прихваћен на Савету министара.

Безброј је примера да се не поштују прописи. Појединци у Министарству и Војсци, захваљујући различитим везама, имали су ексклузивно право да знају своје место на ранг-листи и колико стамбених квадрата треба да се одрекну, како би преко реда добили стан. Карактеристичан је пример припадника система одбране који је пет пута мењао исказ о проценту одрицања. Имали

АФЕРА САТЕЛИТ

– Инспекторат одбране није контролисао послове закупа сателита. Уговор о томе је потписао бивши министар одбране, као члан Савета министара, али без сагласности надлежних републичких институција. Сви документи у том поступку била су означени као строго поверљиви. Кривичну пријаву против тадашњег министра одбране поднело је Министарство. Данас афера *Сателит* представља државни проблем.

смо случајеве да су станови подељени, а да захтеви свих стамбених интересената нису били обрађени.

Када је реч о финансирању стамбене изградње, кад год је Министарство примењивало модел суинвестирања са грађевинским фирмама, били смо преварени, јер смо добијали знатно мање стамбених квадрата. Тешкоће у Рашкој улици у Београду, познатије као афера *Цвећара*, настале су најпре зато што је објекат изграђен на земљишту које није грађевинско, односно на коме није била дозвољена стамбена градња. Данас је тешко превазићи проблеме на тој локацији, јер датирају још из 1998. године. Штете имају и садашњи станари, али и они којима су додељени њихови ранији станови, јер их нису вратили стамбеном фонду.

За пропусте у стамбеном пословању дисциплински одговарају многе старешине, а против најодговорнијих су поднете и кривичне пријаве. Судски поступак се води и против бившег министра одбране, јер није испоштовао захтев Врховног савета одбране да се станови у Рашкој улици продају на тржишту.

Шта је откривено о афери Панцир?

– Инспекторат одбране је суду доставио налазе о уговорима Министарства одбране и *Производње Миле Драгић*. Сви одговорни су оптужени и склоњени са дужности, а кривични поступак је у току. Надлежни су најпре утврдили да су цене предвиђене уговорима неправилно формиране. Да су се потписани договори реализовали Војска би претрпела новчану штету у вредности од 26.000.000 евра, само због погрешно дефинисаних цена. Куповину војне опреме покренуо је ненадлежни орган Генералштаба Војске, без знања Кабинета начелника. Инспекторат се није бавио истрагама, већ је проверавао тактичку оправданост уговорених количина опреме – да ли је она усвојена у наоружање и опрему припадника система одбране, те да ли су била одобрена новчана средства за такву набавку. Све то није постојало.

Куповина се по одлуци министра одбране одвијала као поверљива, мада поједине покретне ствари предвиђене уговорима нису биле поверљиве природе, па су се могле куповати у поступку јавне набавке. И у делу где је постојала поверљивост набавке поступак није спроведен у складу са законском регулативом. Надлежни орган Министарства није формирао ни комисију која је требало да напише извештај о квалитету производа, цени, роковима испоруке, гаранцијама и припреми предлог одлуке за јавну набавку.

Од укупно 28 ставки војне опреме које су уговорене, само је 11 било усвојено у наоружању и војној опреми. Министар одбране је за 2006. и 2007. годину, међутим, одобрио набавку непосредном погодбом. Средства која нису усвојена у наоружање нису смела ни да се уговарају у серијској производњи. Договорене количине војне опреме за посебне намене знатно су превазилазе потребе Војске – уговорено је 59.000 комада шлемова, на пример, а Војсци је недостајало 28.000. Сматрамо да су уговорени послови са *Производњом Миле Драгић* незаконити, јер није испоштована предвиђена процедура у Министарству одбране. Том приликом појединци су прекорачили и дозвољена овлашћења у поступку уговарања. Ипак, одлуке суда не можемо прејудуцирати. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимимо Звонко ПЕРГЕ

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ЗДРАВКО ПОНОШ
О РАЗГОВОРИМА У САД

УБРЗАЊЕ САРАДЊЕ

Потписивање споразума SOFA (Status of Forces Agreement), који регулише статус америчког војног особља током боравка на нашој територији, крунисање је вишегодишњег рада на унапређењу војне сарадње и конкретног двогодишњег рада на припремању тог документа

Споразум SOFA, који САД имају са скоро свим европским земљама, отвара нам могућности шире сарадње, а најзначајнији је Програм државног партнерства (State Partnership Programme), у нашем случају са Националном гардом Охаја, оцењује генерал-мајор Здравко Понош, заступник начелника Генералштаба Војске Србије, у изјави за *Одбрану* после повратка из САД, где је боравио од 5. до 8. септембра као члан делегације председника Србије Бориса Тадића.

Програм је то, како му име каже, државног партнерства, а не искључиво војног. Он углавном започиње као војно-војни, касније еволуира у војно-цивилни и све више поприма одлике цивилно-цивилне сарадње. Управо је то важно да наша јавност зна, да то није само војна тема већ могућност остваривања значајних резултата у многим областима сарадње.

Генерал Понош истиче да није необично да војна сарадња међу државама понекад иде корак испред других облика сарадње. У нашим односима са САД то је један од развијенијих облика, али не треба заборавити чињеницу да су САД тренутно највећи страни инвеститор у Србији.

■ ПОТЕНЦИЈАЛ ЗА УСПЕШНУ САРАДЊУ

Шта за нас значи Програм државног партнерства? Значи много и више него за друге земље које га имају, а има га око 50 земаља у свету, од тога 24 из Европе, каже генерал Понош и објашњава да за нас значи утолико више будући да још нисмо у Партнерству за мир. Уз партнерство са Охајом отварају нам се могућности за интероперабилност, јер ћемо сарађивати са Националном гардом, војском која броји 16.000 људи и која је организована по стандардима НАТОа.

Да бисмо боље схватили суштину тих снага треба знати чињеницу да су америчке јединице ангажоване у нашем региону све из националне гарде. Дакле, реч је о правој војсци, а не о резерви у неком стандардном смислу речи.

Зашто смо добили Охајо? Разлог је демографског карактера, јер је наша дијаспора доста бројна у тој држави, а ту је и сенатор Џори Војнович, човек нашег порекла, који је подржао ову сарадњу. Други разлог је, наводи генерал Понош, у већ оствареној афирмацији Охаја у реализовању таквог програма са Мађарском. У тој сарадњи програм је прошао еволуцију од војно-војног до скоро изразито цивилно-цивилног. Искуство целокупне сарадње Охаја са Мађарском говори да је реч о гарди која има потенцијал и референце за веома успешну сарадњу.

Генерал Понош каже да су чланови српске делегације приликом посете Колумбусу, главном граду Охаја, дочекани не само као партнери него и као пријатељи, а свечани војни строј стајао је поред српске заставе и интонирана је химна *Боже правде*. Утисак је потврђен и приликом презентације војне сарадње приређене за нашу делегацију, којој су присуствовали сви команданти јединица ранга бригада. Присуство топ менаџмента Националне гарде потврђује спремност за сарадњу у којој ћемо добити онолико колико будемо спремни да прихватимо.

■ ЗНАЊЕ НА ПРВОМ МЕСТУ

О конкретним облицима сарадње разговараће се већ крајем септембра, најављује генерал Понош, када нам у посету долази командант Националне гарде Охаја генерал Грегори Вејт, а потом средином октобра, када у посету долази генерал Стивен Блам, командант Националне гарде САД. Након тога можемо очекивати прво размену експертских радних група, а у догледно време и заједничке вежбе и ширу сарадњу на плану обуке.

То је програм којим ћемо много добити, посебно у стручном смислу, а ништа не губимо, наглашава генерал Понош. Партнерски однос омогућава нам размену искустава и знања са јединицама које функционишу по стандардима НАТОа и које имају изванредно искуство у мировним операцијама.

Генерал Понош је о аспектима војне сарадње две земље у Пентагону разговарао са замеником начелника Здруженог генералштаба адмиралом Едмундом Ђиамбастијанијем. То је такође био врло срдачан и конструктиван разговор, где је договорено да након потписивања споразума SOFA треба кренути у практичне облике сарадње. Договорено је да се још више подржи школовање наших официра и похађање курсева у образовним центрима НАТОа.

Од свих облика генерал Понош је највише инсистирао на образовању и обуци, односно знању, о чему је посебно говорио за часопис "The Stars and Stripes". "Можете добити паре, али их потрошите, можете добити опрему, она застари, али знање је оно које остаје. То је дугорочна инвестиција која не може брзо да се стекне, али ни брзо да се изгуби", објавио је у интервјуу са генералом Поношем часопис америчких оружаних снага.

Треба истаћи и разговоре вођене са конгресменима и сенаторима члановима комитета за оружане снаге у којима је посебно подвучен добар развој сарадње Србије и Америке. Недавно објављено писмо подршке пет конгресмена, а после тога и 24 сенатора, значе подршку тој врсти сарадње и апел председнику Бушу да је подржи. Они су тако наступили и сада, подржавајући наше реформе и развој билатералне сарадње. У тим разговорима, каже на крају генерал Понош, наглашено је да Србија и Америка имају дугу историју пријатељства и војног савезништва у великим ратовима, а ових дана обележено је и 125 година дипломатских односа две земље. ■

Р. М.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ПЕШАДИЈСКИ КРАУЛ

Ватерполисти су рекли да ће победити, и своје су обећање одржали. Казали су да су они "та екипа". Да, управо су они та екипа! Људи који савршено познају однос снага. Своју моћ у паралели са најјачим противником. Врхунски спорт нам указује на путеве великих победа и разлоге за понижавајуће поразе. Ништа више није само игра, па ни ватерполо.

Савршено је осећање кад си победник. Изнад тебе само ватромет, као оне ноћи на Ташмајдану. Срби су у финалу, то видесмо, "подавили" Мађаре, и постали и остали најбољи у ватерполу. У Европи и свету и даље где год да има воде. Лоптање у базену нам иде много боље него било шта друго на сувом.

И Србија и Мађарска, прва и друга светска ватерполо велесила, немају излаз на море. Немају излаз, зато што немају море. Кад се боље размисли, такав им луксуз и не треба. Толику воду ипак треба одржавати.

За нас је игра на води сувоземно искушење, мала слатководна авантура. Двадесетак изабраних игра лопту у базену најбоље на свету, а остали Срби су непливачи. Наш човек никада не плива без разлога. Мора да постоји некакав смисао и циљ. Иначе је млатарање ногама и рукама по воденој површини (или дну) само себи сврха.

Кад је писац ових редова стигао у Војну академију КоВ (Копнене војске), давне 1966, вештину пливања је знао сваки стоти питомац. Осталих 99 је мајор Кића Јефтић бацао у воду, па ко преживи. Из тих времена остала је забележена антологијска изјава свеже обученог (и свученог) питомца Милета Кеџмана, кога је из базена Војне академије на Бањици једва извукла трочлана спасилачка екипа: "Ма ја могу да се одржавам на њој (води, прим. аут.), само ми је тешко дихати!"

Миле Кеџман је, у ствари, објаснио суштину пливања. Али, више никава сила није могла да га убаци у базен. У ствари, он је доследно и уредно избегавао спортски центар, и напустио је школовање у другој години: "Све бих ја то положио, све те испите, само да ме онај Кића не баца у воду!"

Да је пливање чудо, уверио нас је и Џони Вајсмилер, први човек у историји који је 100 метара слободно пливао у времену испод једног минута. И онда је постао филмски Тарзан. Његови се урлици још чују по кинотекама. Данас сваки клинац који тренира пливање пола године лако руши Вајсмилеров подвиг. Пливати сто метара испод минуте, то је рутина. Сада је и Марк Шпиц из најбољих времена, човек са седам злата из Минхена 1972, спор као пуж. Сви су бржи од њега, чак и ови наши пливачи дављеници.

Но, свеједно, данима смо уживали гледајући савршене српске момке како побеђују све редом. Мора бити да та врста наглашене супериорности има неко објашњење. Ватерполо је спорт који се (материјално) не исплати. Нема астрономских трансфера, нити јавне грознице, као у фудбалу. База је скромна, само дечаци из већих центара који имају базене. Коначно, остали смо и без водене везе са

Средоземљем. Отишли су Црногорци, па ипак, "повисисмо" све који се ухвате са нама.

Не требају нам страни тренери, јер ко је бољи од наших? Шта ће нам Бразилци у базенима, кад су за те ствари ови наши Бразилци. То јест, Срби.

Е сад би Радован Трећи казао: "Ето решења!" Ето решења, дабоме, које се састоји у једном (помало исхабаном) стереотипу. А он се зове победнички менталитет. Како то да га негде имамо (тај менталитет), а на многим местима не. Јесмо ли изгубили веру у сопствене снаге, набацали себи небројене комплексе, препали се да се лоше ствари не понове?

Умемо ли да проценимо своје снаге? Ако и даље користимо врхунски спорт као метафору, морамо се сетити несрећне фудбалске авантуре у Немачкој. И тамо су наши паћеници отишли пуни оптимизма, а показали се као смешна дружина на којој су се вежбали Аргентинци. И сви који су стигли.

Сваки од тих фудбалских дунстера зарађује више од читавог Ватерполо савеза Србије.

Ватерполисти су рекли да ће победити, и своје су обећање одржали. Казали су да су они "та екипа". Да, управо су они та екипа! Људи који савршено познају однос снага. Своју моћ у паралели са најјачим противником.

Врхунски спорт нам указује на путеве великих победа и разлоге за понижавајуће поразе. Ништа више није само игра, па ни ватерполо.

Београдом су кружиле колоне возила, из наоружаних делова града се пуцало, као за српску Нову годину. Звезде победе, јунаци народа су отишли да славе, њихови најватренији обожаваоци су своју радост топили у пиву.

Зашто да не, и то је течност.

Миле Кеџман још није заволео воду. Заиста је у њој тешко дисати, ако не и немогуће. Наши далеки преци су напустили велике натопине још пре неколико милиона година. Постоји један "мултимедијални уметник" у Београду, мало писац, мало сликар, мало вајар, мало пијанац, који тврди да никада није био на плажи, нити у базену. Купа се у великој каци, сваке боговетне суботе, па и ређе. Никада није сео у авион, а избегава и остала превозна средства која имају тачкове или саонике. Стиже само дотле где га воде ноге, нумера обуће 46.

"Неприродно је пливати или летети, да је Бог хтео да будемо такви, оставио би нам крила, или кожице међу прстима, или пераја на ногама. Умрећу чим ме неко одвоји од чврстог тла."

Добро де, такав је само један. Остали Срби су победници. На Калемегдану, или на Ташмајдану, то је свеједно. ■

Аутор је коментатор листа "Политика"

УКРАТКО

САРАДЊА
СА НЕМАЧКОМ

Начелник Сектора за политику одбране и контролу наоружања Министарства одбране Савезне Републике Немачке, генерал-потпуковник Петер Нагел, разговарао је са помоћником министра за политику одбране Снежаном Самарџић-Марковић о актуелним питањима војне политике и међународне војне сарадње. Том приликом госпођа Самарџић-Марковић уручила је представнику Министарства одбране СР Немачке Плакету Министарства одбране Републике Србије, као знак захвалности за успешну сарадњу и помоћ Немачке.

Током дводневне посете нашој земљи генерал Нагел састао се и са помоћником министра одбране за људске ресурсе Зораном Јефтићем и заступником начелника Генералштаба Војске Србије, генерал-мајором Здравком Поношем.

Током разговора је истакнуто да се у Србији очекује подршка Савезне Републике Немачке у решавању питања будућег статуса Косова и Метохије и даље интензивирање међуармијске сарадње две земље.

РЕЧНИК ВОЈНИХ ТЕРМИНА

На иницијативу Института за језике Аустријске савезне војске, а на основу Програма заједничке сарадње у 2006. години између те војске и Војске Србије, ових дана учињени су први кораци Академије за националну одбрану Аустрије, односно поменутог института, и Војне академије Војске Србије на пројекту израде српско-немачког, односно немачко-српског војног речника.

Речник, у коме ће се наћи око 4.500 речи из области безбедносне политике, права, војне стратегије, тактике, војне географије, командовања, правила службе, логистике, службе у мировним операцијама, требало би да буде завршен током 2009. године. За време израде речника планиран је стручни разговор тимова два пута годишње ради решавања и усклађивања стручних питања, а оно што ће тек бити дефинисано јесте број примерака првог издања, трошкови штампања и ауторска права.

Како се могло чути на заједничком састанку представника Министарства одбране и Војне академије Војске Србије и Института за језике Аустријске савезне војске, који је одржан у Војној академији, поменути пројекат ће као приоритетан бити уврштен у истраживачке планове те високошколске установе Војске Србије.

С. С.

Министар одбране Зоран Станковић, 5. септембра, у Школи националне одбране, одржао је полазницима 50. класе Генералштабног усавршавања и 53. класе Командно-штабног усавршавања предавање о "Систему одбране Републике Србије и правцима даљег развоја"

БРЖЕ

Министар Станковић посебно се осврнуо на бројне тешкоће које успоравају процес реформе, као што су недостатак одговарајуће правне регулативе, наслеђени проблеми из претходних периода, недовољно разумевање у делу јавности основних реформских опредељења и неопходности наставка процеса међународних интеграција.

– Надам се да ћемо у току ове године успети да завршимо највећи део послова које смо радили у претходном периоду и да ћемо створити услове да се процеси реформе одвијају брже – истакао је министар Станковић.

– Зато морамо да уредимо правни простор у Министарству и Војсци, јер смо и ми правили одређене документе, а да нисмо решили статус Војске

САРАДЊА КФОРА

У Рудару код Куршумлије крајем августа одржан је 264. састанак Заједничке комисије за спровођење Војно-техничког споразума. Делегацију Кфора предводио је дански пуковник Оле Кепен, док се на челу делегације Војске Србије налазио начелник Комисије за спровођење Споразума пуковник Миодраг Поповић.

Пуковник Миодраг Поповић и дански пуковник Оле Кепен

Снимко Д. БАНДЉА

У РЕФОРМЕ

у Уставу. Сада тај статус решавамо и дали смо наш план и оквире уласка Војске у уставну регулативу. Такође радимо и на доношењу *Стратегије националне безбедности*, за шта је формирана посебна комисија.

Министар Станковић је полазницима Школе националне одбране предочи најважније правце реформе система одбране и Војске Србије до 2015. године.

У 50. класи ГШУ је 13 полазника, а у 53. класи КШУ су 24 полазника, који ће током једногодишњег школовања бити оспособљени за најодговорније дужности у Министарству одбране и Војсци Србије. ■

Р. М.

ОВОЂЕЊЕ ВОЈНО-ТЕХНИЧКОГ СПОРАЗУМА

И ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

На састанку су размењене информације о повредама административне линије са Косметом и инцидентима у копненој и ваздушној зони безбедности и размотрени предлози за заједничке вежбове активности припадника Војске Србије и Кфора. "Закључили смо" – каже пуковник Миодраг Поповић – "да између два састанка није било повреда нити инцидента на административној линији и у Копненој зони безбедности, те да је сарадња између Војске Србије и Кфора добра и унапређена по многим елементима".

Са таквом оценом сложио се и пуковник Оле Кепен, који је нагласио: "Имамо заједнички циљ, а то је да повећамо ниво сарадње дуж административне линије и решимо неке мање проблеме. Поштујемо једни друге као професионалце и сигуран сам да дајемо велики допринос да се ствари у будућности одвијају у добром правцу".

Поред састанка Заједничке комисије одржан је и стручни састанак експерата за прелет авиона, на коме су детаљно анализирана питања процедуре најаве летова и могућност инсталирања радара на Копаонику. По речима начелника Оперативног центра система одбране пуковника Душана Бубана, јасно је прецизирано да мировне снаге на Космету могу прелетати нашу територију тек после добијања дипломатског одобрења Министарства спољних послова Србије, а на основу поднетог захтева амбасаде земље чији се ваздухоплов ангажује. Иницијатива о инсталирању наше радарске станице на Копаонику је у току и очекује се решење од надлежних институција. ■

З. М.

УКРАТКО

САБЉА ЗА ЗАСЛУГЕ

Поводом одласка са дужности изасланика одбране Норвешке у Србији Бригта Хара Вагеа и постављења новог, потпуковника Теријеа Хаверстада, у резиденцији норвешког амбасадора у Београду одржан је пријем.

Том приликом су, у име Министарства одбране, Снежана Самарцић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране, и др Зоран Јефтић, помоћник министра одбране за људске ресурсе, господину Вагеу уручили сабљу, као знак захвалности за велику подршку и допринос реформама српског система одбране. ■

С. С.

КУРС ИЗ ПРАВА ОРУЖАНИХ СУКОБА

У организацији Генералштаба Војске Србије – Центра за мировне операције, а у сарадњи са Међународним комитетом Црвеног крста – Регионалном делегацијом у Београду, у Центру за мировне операције од 4. до 8. септембра одржан је "Курс из права оружаних сукоба".

Петодневни курс похађало је тридесет официра. Том приликом они су стекли основна знања о значају и улози права оружаних сукоба која треба да поседује сваки припадник Војске.

Петер Флуге, заменик шефа Регионалне делегације МКЦК, пуковник Зоран Девић, заменик начелника Центра за мировне операције Војске Србије и потпуковник Зоран Лучић, директор курса, сложили су се да је "Курс из права оружаних сукоба" био веома користан за полазнике. ■

С. С.

АКАДЕМИЈА ЗА ДИПЛОМАТИЈУ И БЕЗБЕДНОСТ

У Београду је протекле недеље почела са радом Академија за дипломатију и безбедност, прва институција те врсте у источној и јужној Европи. Академија је основана као заједнички српско-британски пројекат, а њена мисија јесте образовање младих професионалаца из целог света за међународне каријере и водеће позиције у дипломатији, безбедности, администрацији и бизнису.

Академија за дипломатију и безбедност је организована као висока школа струковних студија, у трајању од три године, по чијем окончању студент добија звање политиколога за дипломатију. Програм студија у потпуности је компатибилан са одредбама Болоњске декларације. ■

С. С.

НАЦИОНАЛНИ ИНВЕСТИЦИОНИ ПЛАН ЗА ОДБРАНУ

За ремонт авиона и хеликоптера већ је обезбеђено тридесет милиона евра. Од 1. септембра повећане су плате професионалним припадницима, а помоћи ћемо и онима који немају стан да до њега брже и лакше дођу. Зато верујем да ће, и са новим инвестицијама у одбрану, српска војска брзо повратити углед и међу грађанима и у региону, те да за вас ускоро долазе бољи дани – рекао је пилотима министар финансија Млађан Динкић.

ДОЛАЗЕ БОЉИ ДАНИ

На Аеродрому Батајница министри Републике Србије Зоран Станковић и Млађан Динкић са сарадницима представили су јавности 1. септембра *Национални инвестициони план за одбрану*. За модернизацију и ремонт пет авиона МиГ-29, два борбена хеликоптера Ми-24, два транспортна хеликоптера Ми-17, три хеликоптера Ми-8 и један транспортни авион Ан-26, ове и наредне године биће издвојено тридесет милиона евра, тако да се може очекивати да ће ускоро почети неопходни ремонти тих летелица.

■ ВРАТИТИ ПОНОС СРПСКОЈ ВОЈСЦИ

Према речима министра Динкића, један од циљева *Националног инвестиционог плана* за одбрану јесте да се врати понос српској војсци, пошто претходних година држава није била у ситуацији да довољно инвестира у нашу одбрану и безбедност. Циљ Владе Србије је да се, рекао је министар финансија, до 2010. године створи модерна и професионална војска, у којој ће се на прави начин награђивати они који служе отаџбини и чувају мир и безбедност грађана.

– Желимо да се српски војни професионалци поштују. А да би се они поштовали морају да имају новац и мора се инвестирати у модернизацију њихове опреме. Ових тридесет милиона евра, према предлогу МО и ГШ, биће уложено у ваздухопловство да бисмо чували наше небо, штити-

Министар финансија Млађан Динкић: Осигурали смо да се за одбрану сваке године издваја 2,4 посто бруто домаћег производа

ли цивиле и помагали им у елементарним непогодама. Налазимо се и пред ребалансом буџета, по којем ће ове године за Војску бити три милијарде динара више. Уз то, од септембра иде и повећање плата за 20 одсто припадницима МО и Војске. Сада, када је наша војска постала српска, а што ће бити и формализовано усвајањем Закона о министарствима, у Влади желимо да на један потпуно другачији начин финансирамо Војску. То значи да они који су најодговорнији треба да добију много веће плате, а млади официри одговарајућу материјалну подршку и то сада, када су у напону снаге, а не када буду пред пензијом, као до сада. Дакле, желимо да променимо тај концепт... Зато смо и осигурали да се сваке године издваја 2,4 посто бруто домаћег производа за одбрану. Како се буде повећавао тај национални производ, тако ће се повећавати и буџет за Војску. С обзиром на то да српска привреда расте сваке године 7 до 8 посто, у реалном износу толико ће расти и војни буџет, са циљем да, од 1. јануара 2010, српска војска буде потпуно професионална – рекао је министар Динкић и нагласио:

– Морамо да помогнемо и онима у Војсци који немају стан. Око 400 нових станова, у наредној години, под веома повољним условима биће продато припадницима МО и Војске. Тај конкурс ће изаћи на јесен и у њему ће бити јасни критеријуми селекције. Знамо и да МО планира да, од продаје своје непотребне имовине, такође гради нове станове за вас и ми то подржавамо. Уз све то биће још инвестиција и, кад се елиминишу дугови које је Војска наследила у прошлости, вратиће се поштовање наших грађана у Војску, али и у региону. Зато верујем да за Војску Србије долазе бољи дани – рекао је министар Динкић ваздухопловцима.

– За све нас у МО и Војсци ово је велики и срећан дан, јер смо још пре готово годину дана рекли да желимо да извршимо ремонт наших ваздухоплова – рекао је министар Станковић и наставио:

– Ми данас крећемо, захваљујући Националном инвестиционом плану, у неопходно опремање наше војске и за шест месеци на нашем небу, са нашим пилотима, поново ће летети на-

ше летелице. Захваљујући раду и разумевању Владе Србије и Министарства финансија, ми то данас можемо овде и јавно да кажемо. Резултат тога је и повећање плата наших припадника, а и финансирање свих других активности у сектору одбране. Оно што је, можда, протекло помало незапажено у јавности јесте податак да је Влада Србије обезбедила средства и за нашег пилота Емира Шишића. Тиме су се стекли сви услови да он сада дође у земљу и настави издржавање казне која му је одређена. И то је био посебан дуг према њему, али и нашим пилотима.

Министар одбране је подвукао да је ових тридесет милиона евра за Ваздухопловство и ПВО “прва већа инвестиција у Војску Србије” и да се нада да ће се и убудуће наставити са том праксом како би Војска изашла из годинама нагомиланих материјално-финансијских тешкоћа.

Скупу се обратио и командант В и ПВО пуковник Драган Катанић. Он је подсетио да и у *Стратегијском прегледу одбране* стоји да су, сходно новим ризицима, претњама и изазовима, дефинисане и способности Ваздухопловства и ПВО: контрола и заштита ваздушног простора, спремност да се одговори на све претње у и из ваздушног простора Србије, подршка копненим снагама и специјалним јединицама, помоћ цивилном становништву у случају елементарних непогода, несрећа и катастрофа и, конечно, учешће у мировним и хуманитарним мисијама у региону и свету.

– Садашње стање нашег Ваздухопловства и ПВО обезбеђује само минимум наведених способности, а то се посебно односи на контролу и заштиту ваздушног простора. Управо зато је било неопходно да се почне са ремонтом и модернизацијом авиона МиГ-29, по међународним стандардима, а са којима ћемо, потом, моћи сами и квалитетно да контролишемо наше небо и наставимо нашу готово једновековну ваздухопловну традицију. Са нашим ремонтованим и осавремењеним летелицама моћи ћемо да учествујемо и у заједничким вежбама са другим страним ваздухопловним снагама и да, на тај начин, постанемо уважен и равноправан партнер у систему колективне безбедности. На крају, желим да истакнем да је ово дан који су са нестрпљењем сви ваздухопловци чекали шест-седам година. Овај дан нас је уверио да нисмо заборављени, да наша држава стоји иза ваздухопловства и војске у целини. Ово је велики дан за наше ваздухопловство и отаџбину – рако је командант Катанић и захвалио свима који су допринели да се обезбеде средства за ремонт летелица.

■ КОРАК ПО КОРАК

Пошто се, потом, попео у један за ремонт предвиђених авиона МиГ-29 и сео у кабину, министар Динкић је са министром Станковићем одговарао на новинарска питања.

– Треба нам, свакако, још много новца да бисмо Војску поставили на здраве основе али смо и свесни материјалних ограничења наше државе – одговорио је министар Станковић на прво питање и додао: – Са министром Динкићем смо се договорили да идемо корак по корак у обнављање наших оружаних снага. И овај дан, заправо свечаност, показује да и Влада и министар финансија испуњавају своја обећања и ја сам им на томе веома захвалан. Надам се да ћемо, за неколико месеци, исто овако промовисати још неке делове Војске које ћемо модернизовати.

– Финансијска издвајања за Војску ће у наредне три-четири године бити фиксна и у складу са растом домаћег бруто производа, рекао је министар Динкић. – И како се он буде повећавао тако ће се повећавати и реална издвајања за одбрану. Но, имајући у виду актуелну рационализацију Војске и њено бројно смањење, а како би се прешло на професионалну војску, то значи да ће се та све већа средства убудуће распоређивати на мање људи него сада. Мање ће бити и цивила у Војсци, јер смо донедавно имали парадоксалну ситуацију да су 40 одсто свих запослених чинили цивили. А тога нема ни у једној армији и ми ту морамо да задовољимо међународне критеријуме... И да, онда, они који буду остали, а прави су професионални војници, имају адекватне плате какве су, иначе, свуда у свету. Ми ћемо то и да

учинимо за неколико година... И са финансијског аспекта проценили смо да би та транзиција Војске требало да траје до почетка 2010. године, када ће се укинути обавезно служење војног рока и када ћемо имати потпуно професионалну српску војску – рекао је министар Динкић.

На питање да ли је тачно да постоји предлог да се наше снаге пошаљу у мировну мисију у Либан, министар Станковић је потврдно одговорио и додао:

– Јуче смо на седници Владе Србије разговарали о томе и донели одлуку да Уједињеним нацијама понудимо да и наши војници учествују у мировним мисијама у Либану и Авганистану. Колико ће наших војника тамо бити, још не могу ништа прецизно да кажем, јер то зависи и од УН и, наравно, наших тренутних могућности. Одлазак наших војника треба да одобри Скупштина и ми ћемо, у сваком случају, испоштовати законску регулативу. Значи, влада ће упутити тај предлог Скупштини Србије на разматрање и она ће о томе донети одлуку.

■ **ДАКЛЕ, НОВАЦ ЈЕ ТУ**

На питање да ли је расписан тендер за ремонт авиона МиГ-29 и како ће се то технички извести, министар Станковић је одговорио да ће надлежна служба, у најкраћем року, дати своје модалитете за ремонт тих авиона. Углавном, упркос неким ограничењима и специфичностима када је реч о тим авионима и лиценцама за њихов ремонт, рекао је он, до средине септембра знаће се све и о тим активностима. Министар Динкић је истакао да је новац предвиђен за ремонт летелица већ на рачуну Министарства финансија и да сада све зависи од технике коју ће спровести МО.

– Дакле, новац је ту. Ремонт авиона може да почне и надам се да ће овај МиГ, за који су ми рекли да четири године није летео, зато што није обављен тај ремонт, ускоро полетети – рекао је министар Динкић и на новинарску опаску да ли би он лично летео у њему одговорио је:

– Након ремонта, свакако!

Говорећи о повећању плата запослених у МО и Војсци, министар финансија је на Батајници рекао да се свима, од 1. септембра, плате, које ће бити исплаћене у октобру, повећавају у просеку за 20 одсто.

– Плате запослених у органима државне заједнице СЦГ биле су ниже него оне у органима управе Републике Србије. Ускоро ће се и то ускладити, па ће и министар Станковић имати плату као и други министри у Влади Србије – рекао је Динкић.

На питање да ли ће се и када продати порушене зграде МО и Генералштаба у улици Кнеза Милоша у Београду, министар Станковић је одговорио:

– Те зграде нису у Мастер плану за отуђење. О томе шта ћемо са тим војним комплексом тек треба да се договоримо са Владом, и када до то учинимо обавестићемо јавност.

– Моје лично мишљење је, мада је то у надлежности Републичке дирекције за имовину Србије, да те зграде треба што пре продати и тај новац искористити за материјално опремање Војске. Уместо тих рушевина, на том месту би коначно требало да никне нешто ново, што би било и у складу са изгледом центра Београда – напоменуо је министар финансија.

На новинарску тврдњу да је, према неким анализама, сва непокретна и Војсци сада непотребна имовина процењена на око милијарду евра, односно на питање колико ће од тог новца непосредно припасти Министарству одбране, министар Динкић је одговорио:

– Све што се прода од војне имовине припада Министарству одбране. Тај новац је намењен за модернизацију Војске, решавање стамбених проблема и, уопште, за унапређење материјалног положаја одбране. Да ли је то баш милијарду евра – не знам, мада мислим да је то неко, можда, мало "надувао" те процене. Али колико ће се зарадити од продаје војне имовине, показале ће тендери и тржиште.

На то питање реаговао је и министар Станковић:

– Желим да додам само још једну ствар... Када је реч о војним непокретностима недавно се у медијима појавило тумачење неких неодговорних људи да смо ми почели са распродајом војне имовине... Ми смо, за сада, у Мастер план ставили 447 наших објеката и локација и сваки од њих ћемо објавити и на сајту МО како би се видело који су то објекти. Али нису то сви објекти који би могли да се продају и није само то што вреди милијарду евра. Видећемо и шта ћемо са порушеним зградама Генералштаба у Кнеза Милоша, али и са другима, тако да је тај износ укупне војне имовине, заправо, много већи од милијарде евра.

Следећег тренутка импровизовану конференцију за медије поред МиГ-а на Аеродрому, прекинула је снажна бука авиона. Пажњу свих присутних привукле су летачке бравуре војног пилота Саше Грубача, да би потом министри, са сарадницима, војним аташеима и новинарима разгледали авионе и хеликоптере који ће ускоро бити упућени на ремонт. ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

ПОМОЋ ВОДНИКУ ТОДОРОВИЋУ

Снимио З. ПЕРГЕ

Начелник Управе за људске ресурсе ГШ ВС генерал-мајор Петар Радојичић уручио је 6. септембра новчану помоћ у износу од 285.700 динара воднику I класе Горану Тодоровићу, који се опоравља на ВМА.

Водник Тодоровић, припадник 63. падобранске бригаде, 18. децембра 2003, у оквиру редовних активности задобио је те-

шке телесне повреде – прелом кичменог стуба и трауме унутрашњих органа, због делимичног отказивања главног падобрана при приземљењу током извођења једног од тренажних падобранских скокова. Од тада се лечи и опоравља на ВМА.

У току лечења Тодоровић је почео нагло да губи слух. Да би се спречио даљи губитак слуха неопходни су операција и лечење на клиници у Шведској. Захват кошта 10.000 евра. Припадници 63. падобранске бригаде су из личних средстава прикупили око 6.000 евра, што је било недовољно за операцију и лечење, па су у спроведеној акцији припадници Војске Србије прикупили остатак потребних средстава. ■

шходни су операција и лечење на клиници у Шведској. Захват кошта 10.000 евра. Припадници 63. падобранске бригаде су из личних средстава прикупили око 6.000 евра, што је било недовољно за операцију и лечење, па су у спроведеној акцији припадници Војске Србије прикупили остатак потребних средстава. ■

НИСУ ЗАБОРАВЉЕНИ

Снимио З. ПЕРГЕ

Припадници 46. логистичке бригаде још једном исказали су своју хуманост прикупивши материјална средства за синове њиховог колеге Небојше Станковића, који је преминуо 16. јула ове године.

После развода од супруге, Небојша Станковић је прихватио децу: Витомира који има четрнаест година и близанце Александра и Владимира који имају тринаест година са којима је, због лоше материјалне ситуације, живео у Касарни "Топчидер". Имајући у виду тешку ситуацију у којој су се, после смрти оца, нашла деца, команда 46. логистичке бригаде организовала је хуманитарну акцију у којој су учествовали припадници бригаде као и радне

организације пословни партнери те бригаде.

Од средстава која су прикупљена, купљена је гардероба, обућа, школски прибор, а предузеће *Експерт* дечацима је поклонило рачунар. Поклоне су им уручили командант 46. бригаде пуковник Миливоје Симић са сарадницима.

До сада су акцију новчано помогли Ауто кућа *Застава*, *Вис Инвест*, Ауто сервис *Мики*, *Славна Земун*, *Акорда Интернационал*, *Елмок Инжењеринг*, *Перспектива*, *Зора Спорт* и *AT&SD*, а у бригади наглашавају да се акција наставља. Сви који желе да помогну то могу да учине преко војне поште 2130. ■

С. С.

УКРАТКО

ФОРМИРАН УПРАВНИ ОДБОР ПОВЕРЕНИЧКОГ ФОНДА

У Централном дому Војске Србије одржан је први радни састанак представника Међународне организације за миграције (ИОМ), земаља донатора Повереничког фонда НАТО – Партнерство за мир и Министарства одбране Републике Србије, на коме је формиран Управни одбор НАТО – Партнерство за мир Повереничког фонда.

Сврха формирања тог тела јесте да оно координира активности везане за функционисање повереничког фонда који је намењен пружању подршке програму Присма.

С. С.

САЈАМ ЗАШТИТЕ И БЕЗБЕДНОСТИ

У халама Београдског сајма од 12. до 15. септембра одржан је 35. међународни сајам *Заштита и безбедност 2006*. Покровитељ те манифестације било је Министарство унутрашњих послова, Управа за заштиту од пожара и спасавање.

Током четири сајамска дана представљено је мноштво садржаја – специјална ватрогасна возила и опрема, безбедносна техника и системи, физичко-техничко обезбеђење, заштита аутомобила од крађа, детекција, заштита и превенција од експлозива и опасних материјала, безбедносна заштита информацио-них система...

На сајму су учествовали и представници Војске, поред осталих и Технички опитни центар. М. Ш.

"ЗАСТАВИН" ФИЛМ О МОКРАЊЦУ

На предстојећим 41. "Мокрањчевим данима", који ће се од 15. до 20. септембра одржати у Неготину, Војнофилмски центар "Застава филм" представиће се документарним филмом "Мокрањац заувек", који је према сценарију Стевана Јовичића и Владимира Ђуричића режирао Миомир – Мики Стаменковић.

Тим поводом, у години када обележавамо 150 година од рођења Стевана Мокрањца, у "Међународном прес-центру" 12. септембра одржана је конференција за новинаре, на којој су о томе шта ће се наредних дана догађати на музичкој сцени Неготина говорили пуковник Бранислав Глушица, директор ВФЦ "Застава филм", извршни продуцент филма, Драгана Кнежевић, директор Фестивала, Зоран Христић, селектор овогодишњих "Мокрањчевих дана", Даринка Матић-Маровић, диригент и Драгољуб Ђорђевић, потпредседник Скупштине општине Неготина.

Пуковник Глушица је изразио посебно задовољство, што је од многих продуцентских и кинематографских кућа управо „Застава филму“ поверено да сними документарне филмове о животу и делу наших великана Николе Тесле, Стевана Стојановића-Мокрањца и Милутина Миланковића.

З. П.

УКЛАЊАЊЕ НЕЕКСПЛОДИРАНИХ УБОЈНИХ СРЕДСТАВА

РАЗМИНИРАЊЕ

Тим послом на територији Србије, изван војних објеката, баве се Центар за разминирање и Одељење за цивилну заштиту Управе за одбрану Србије. Центар усклађује послове хуманитарног разминирања и у његовој надлежности су локације загађене касетним бомбама, минама и неексплодираним ваздухопловним убојним средствима велике масе, а цивилна заштита штити становништво од заосталих средстава из ранијих ратова који су пронађени током извођења пољских и грађевинских радова, као и од одбачених убојних средстава новијег датума.

У срећним земљама, када почне да се копа нађе се нафта или благо, а у оним које су географски биле на путу освајача или на чијим су се територијама водиле битке током ратова у 20. веку, чим се загребе површина земље налазе се бомбе, гранате, ракете или неко друго минско-експлозивно средство. И у Србији је тако. Богати смо по том наслеђу минулих векова. Код нас се проналазе бомбе из различитих временских периода – балканских ратова, Првог и Другог светског рата, а највећу опасност, ипак, представљају оне заостале од бомбардовања 1999. године. Како те експлозивне направе угрожавају становништво и животну околину, намера наше државе јесте да се земља од тог баласта очисти. Пиротехничари кажу да ће за њих посла бити и у наредној деценији.

А колико је претња велика говори податак да експлозив ТНТ, којим је пуњена већина неексплодираних убојних средстава (НУС), не губи својства пуних 100 година. Није, дакле, реч о безазленој старој муницији већ о опасним хемијским материјама за које се никада не зна како ће реаговати. Зато је разминирање Србије значајна прича.

■ МЕЂУНАРОДНА ПРАВИЛА

Ратови су, иако брутални и нехумани, неизбежан део људске историје и неко је израчунао да је у 3.000 година историје само 300 година било мира. Тек у новије време чине се покушаји да се смањи могућност употребе појединих врста наоружања и уведу оштра “правила игре”. Први покушај лимитирања наоружања везан је за Прву хашку конвенцију из 1899. године, али се до Првог светског рата сматрало да свака суверена држава располаже легитимним правом на вођење рата, јер се оно изводило из права на самоодржање. Једини међународни споразум који се нешто ограничавало био је из 1925. о забрани употребе гаса.

Данашње међународно право, испољено у Повељи Уједињених нација из 1945. године, забрањује рат, сваку употребу силе, као и претњу силом, али је присутна свест о томе да се рат не може аутоматски ограничити у погледу средстава за његово вођење. Међутим, стране у сукобу немају неограничено право на избор средстава и забрањено је оно што је супротно начелима међународног права.

Та питања регулишу две међународне конвенције. Прва је о забрани или ограничавању употребе одређених врста класичног оружја за која се може рећи да наносе прекомерне повреде или да делују без разликовања у погледу циљева (или краће Конвенција о одређеној врсти класичног оружја – ССВ). Тај документ дугог имена – усвојен 10. октобра 1980, а на снагу ступио 1981. године (допуњена је 2001) – био је први споразум о класичном оружју након дугог времена. Заснован је на темељним начелима међународног хуманитарног права да стране у сукобу у свако доба морају разликовати цивилно становништво од бораца и да се не смеју употребљавати оружја којима се не може правити избор циљева или која делују без разликовања.

Структура конвенције осмишљена је тако да се обезбеди будућа флексибилност. Наиме, сама Конвенција садржи само генералне одредбе, а забране или рестрикције употребе одређених оружја предмет су њених додатних протокала. Тако се први протокол односи на фрагменте оружја који се не могу открити, другим се забрањује или ограничава употребе мина, мина изненађења или других средстава (он је измењен и допуњен), трећим се забрањује и ограничава употреба запаљивих оружја, док се Протокол IV односи на ласерско оружју за ослепљивање (1995).

МИЛИОНИТА МИНА

Прва од 1.320.620 противпешадијских мина, колико је регистровано у стоковима Војске, уништена је у ТРЗ "Крагујевац" августа 2005, а милионита 14. септембра ове године. До сада су пиротехничари урадили 73 одсто од планираног посла, а пројекат би требало да буде завршен до маја 2007.

територији, а да за минска поља која су постављена током ратних дешавања од 1991. до 1995. године предамо карте са локацијама, врстама и количинама мина у њима.

■ СПРОВОЂЕЊЕ ОТАВСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ

Одлука да се приступи Отавској конвенцији била је тешка, политичка, јер је бивша СФРЈ била један од највећих произвођача мина у свету, и оне су сматране за ефикасно средство у запречавању противника и одбрану малих земаља пошто су прилично јефтине и ефикасне. Али, како наша земља те експлозивне направе није производила од 1992. година, нити извозила (према изјави Министарства одбране из јануара 2003), одлуку је било лакше донети.

Уништавање мина није јефтино и Србија је затражила помоћ Поверилачког фонда Иницијативе за југоисточну Европу. Двадесет осмог јануара 2005. потписан је уговор о уништењу 1.320.620 противпешадијских мина између бивше СЦГ и НАТОа за одржавање и снабдевање (NAMSO), коју представља њена извршна агенција

За нас је занимљив најновији Протокол V (из 2003. године, а на снагу ће ступити новембра 2006), који је посвећен експлозивним остацима рата. Обавезе држава чланица су да уклоне експлозивне остатке рата, да упозоре цивилно становништво на постојане експлозивне муниције која ће, вероватно, представљати опасност, да помогну у уклањању заосталих експлозивних средстава. Став је да свака земља добије помоћ било да је финансијска, технолошка и у људским ресурсима да би отклонила остатке рата.

Протоколима још није регулисана примена противтенковских мина, касетних бомби нити муниције са осиромашеним ураном.

Други међународни документ је Конвенција о забрани употребе, складиштења, производње и трансфера антиперсоналних мина и њиховом уништењу, краће Конвенција о забрани мина или Отавска конвенција, која је ступила на снагу 1. марта 1999. године. Њоме је забрањена употреба антиперсоналних или противпешадијских мина широм света. Све државе потписнице дужне су да доставе УН извештај о броју, типовима, локацијама свих ПП мина и о свим програмима за њихово уништавање. Ту конвенцију је до децембра 2005. потписало 147 земаља света, али нису САД, Русија и Кина.

Бивша СФРЈ, СРЈ и СЦГ потписале су и ратификовале прва три протокола ССВ конвенције, а у припреми је ратификација Допунског протокола II и Протокола V. Државна заједница СЦГ приступила је и Отавској конвенцији 18. септембра 2003, а постала држава чланица 1. марта 2004. године.

Обавезе наша земља, проистекле из Отавске конвенције, почеле су да важе од 2004. и у року од четири године дужни смо да унишимо све залихе антиперсоналних мина којима располажемо, да у року од 10 година очистимо сва минска поља на сопственој

КАСЕТНЕ БОМБЕ

У нашој земљи има више локација са касетним авиобомбама – у Нишу, Краљеву, Сјеници, Куршумлији, у околини Мердара, Владимирцима и на Копаонику. Евидентирано је и њихово постојање у општинама Бујановац и Прешево.

NAMSA. NAMSA је 2004. године ангажована на захтев канадске мисије при НАТОу, а Канада и Аустрија су преузеле улогу водећих донатора у том пројекту вредном 1.689.996,00 евра. Остали донатори су Бугарска, Чешка Република, Мађарска, Ирска, Холандија, Норвешка, Шведска и Швајцарска.

Према извештајима агенције NAMSA, складишта противпешадијских мина се налазе на 53 локације у бившој СЦГ, а посао уништавања мина додељен је ТРЗ "Крагујевац", јер поред техничких има и одговарајуће безбедносне услове.

Прва мина је уништена у августу 2005, а милионита 14. септембра ове године. До сада је урађено 73 одсто од планираног посла и предвиђено је да пројекат буде завршен до маја 2007. године. Процес уништавања мина у ТРЗ "Крагујевац" надгледа представник агенције NAMSA Зоран Димитријевић.

Све компоненте мина из тог пројекат се уништавају, рециклирају или конвертују у комерцијалне експлозиве за цивилне потребе у фабрици "Прва искра – Барич" и до сада је више од 100 тона рециклирано за невојне сврхе.

А када је реч о минским пољима, која се такође помињу у Отавској конвенцији, треба рећи да Србија иде у ред земаља неза-

гађених тим експлозивним направама, јер смо декларисали да на територији Србије не постоје нерегистрована минска поља.

Много више проблема имаћемо са потписивањем Протокола V о експлозивним остацима рата, јер је после 1999. остао велики број неексплодираних убојних средстава, чије лоцирање, онеспособљавање и уклањање захтева велика финансијска средства. Ваздухопловни и ракетни пројектили заостали после бомбардовања велике су масе (и до 1.000 kg) и дубоко су продрли у тло (од 5 до 10, 15, па и више метара) и цена уклањање једног прелази стотину хиљада евра. До сада је ван војних објеката, на територији Србије евидентирано педесетак таквих локација.

Са друге стране, иако се знају локације касетних авио-бомби, једна бомба има 210 бомбица које се распрше по терену, и крију се на разним местима, а свака неексплодирана (доста је таквих) убија у кругу од 150 метара.

Доскора није било довољно пара за тзв. комерцијално вађење неексплодираних убојних средстава, па су становништву у помоћ прискакали пиротехничари из Војске који се, по природи посла, баве њиховим уклањањем. Најангажованије су биле екипе из Ваздухопловног корпуса, које су формиране током бомбардовања, априла 1999. године. Они су наставили да чисте терен од заосталих неексплодираних авио-пројектила, касетних бомби на аеродромима и другим угроженим локацијама и у мирнодопском периоду.

■ ЦЕНТАР ЗА РАЗМИНИРАЊЕ

Данас се проблематиком уклањања неексплодираних убојних средстава на територији Србије, ван војних објеката, баве Центар за размимирање Републике Србије и Одељење за цивилну заштиту Управе за одбрану Србије. Центар за размимирање усклађује послове хуманитарног размимирања и у његовој надлежности су локације загађене касетним авио-бомбама, минама и неексплодираним ваздухопловним убојним средствима велике масе (на копну и језерима), а цивилна заштита има обавезу да штити становништво од НУС заосталих из ранијих ратова који су пронађени током извођења пољских и грађевинских радова, као и од одбачених убојних средстава (новијег датума).

Центар за размимирање основан је 2002. године одлуком тадашње савезне владе, а годину дана касније трансформисан је на републички ниво. Материјално-технички услови за његов рад обезбеђују се из буџета Србије, а опремљен је најсавременијом опремом од иностраних донација. У Србији се готово сви пројекти финансирају из међународних донација и средства добијају преко Међународне фондације за размимирање и помоћ жртвама мина (ITF).

Центар се непосредно не бави размимирањем него усклађује послове размимирања у Републици, припрема прописе из те области, прикупља, обрађује и чува податке о површинама које су загађене минама и другим НУС и о размимираним површинама, израђује планове и пројекте за размимирање и прати њихово остваривање, контролише квалитет размимирања и на крају издаје уверење о размимираним површинама. Они не третирају површине и објекте које користе Војска или полиција, и искључиво се баве хуманитарним размимирањем. А шта је то, објашњава директор Центра Петар Михајловић:

– Хуманитарно размимирање назива се тако јер је циљ да се земљиште које се чисти од НУС преда становништву на хуманитарну употребу, да се на њему убудуће нешто гради и ради. Хуманитарно размимирање битно се разликује од војног по процедурама по којима се обавља, документацији која се води, обучености кадрова који ради те послове, контроли која се врши у току обављања радова и након тога, документацији која се формира након завршетка радова, и по квалитету очишћености.

Међународни стандарди за хуманитарно размимирање строго прописују како се обавља тај посао и ко може да га ради. Предузећа која добију посао морају да буду опремљена по међународни стандардима, да имају заштитну, деминерску опрему и обучене кадрове за хуманитарно размимирања. Један пиротехничар по међународним стандардима не може да ради више од 100 квадратних метара дневно, нити дуже од пет сати, а њихов рад се непрекидно надгледа. На крају посла компаније које су размимирале терен потписују изјаву да су га очистиле у складу са међународним стандардима, који подразумевају очишћеност од 99,6 одсто.

А шта је до сада урађено?

Михајловић каже да је у току 2002. године на Дунаву код Новог Сада претражена водена површина од 2,7 километара квадратних, такође је у рејону моста код Бешке 2004. претражено око 600.000 квадратних метара, а на Сави код Остружнице 2003. године 800.000 квадратних метара. За два последња пројекта средства је обезбедила Дирекција за путеве Србије, а за први Дунавска комисија. У бившој кинеској амбасади у Београду уклоњена је 2004. авио-бомба тешка 930 kg, а прошле године претраживали су локацију језера Палић (од 12.000 квадрата) и на дубинама од 20 метара нису нађени неексплодирани пројектили.

Када је реч о минским пољима, која се налазе на подручју општине Шид на површини од 4,3 километара квадратна, урађено је пола посла. За последње три године размимирана је површина од 2,2 квадратна километра у рејону села Јамена, Моровић и Батров-

УНОСАН ПОСАО

У Босни се данас више од 50 предузећа баве размимирањем, а тренутно ради 33. Једно од њих је STOP Mines са Пала, које често на тендеру добија послове за пројекте у нашој земљи. У Хрватској у овом тренутку ради 40 предузећа са 800 пиротехничара који су у сталном радном односу и конкуренцији широм света. У Србији је до сада формирано шест предузећа, тренутно су званично регистрована четири, а практично успешно ради само једно ПМЦ – Инжењеринг.

ВИСОКЕ ЦЕНЕ

Уклањање пројектила је врло сложен посао и захтева мултидисциплинарни приступ, уз коришћење специфичне опреме и машина, зато су и цене високе. На пример, цена размимирања једног квадратног метра минског поља је од 0,9 до 1,3 евра, цена претраживања једног квадратног метра реке (водене површине) од 0,5 до 1,5 евра, цена чишћења квадратног метра од касетних бомби од 0,5 до 1,2 евра, а уклањање једног пројектила са копнених површина од 100.000 до 200.000 евра.

Копажући земљу проналазе се ручне бомбе, топовске гранате, авио-бомбе остале из Другог светског рата. Нису ретко сандуци пешадијске муниције, а ни читаве каре са артиљеријском муницијом.

Пиротехничари проналазе и бомбе из Првог светског рата, специфичног облика. То су тзв. Васине бомбе. Имају четвртасти облик, јер су специјално конструисане за Солунски фронт како не би клизиле низ стрмине и враћале се борцима који их бацају. Налик су пљоскама за пиће, али су убитачне.

ци. За разминирање тих површина обезбеђене су донације од око 2,5 милиона евра преко ИТФ-а, док је Грађевинска дирекција Србије као инвеститор реконструкције граничног прелаза Батровци, уложила око 250.000 евра за разминирање тог подручја.

Уништавање касетних бомби је на почетку. За њих и немају сто посто тачне податке. Знају се локације, а претпоставља се да касетне бомбе загађују површину од око 24 квадратна километра. Оне се налазе у рушевинама објеката, у насељима, у планинама, на скијашким теренима и на обрадивом пољопривредном земљишту.

– На подручју Ниша и на Копанонику, у последње три године, очишћена је од касетних бомби површина од 1,53 километара квадратна. У Нишу је очишћен већи део цивилног дела војног аеродрома, урађено је насеље Дуваниште и сада се ту гради стамбено насеље, урађена је индустријска зона Ниш. Остала је да се провери једна мала локација у близини спортског центра “Чаир”, те да се на цивилном делу аеродрома у Нишу претражи још око 700.000 квм – истиче Михајловић и додаје да се ове године на Копанонику чисте три локације, површине од око 900.000 квадратних метара. То су Крчмар-1, Крчмар-2 и Дубока-1. Донације за чишћење касетних бомби дали су Американци, преко ИТФ-а, а на Копанонику је и држава уложила 500.000 евра.

Предстоји да се реализује пројекат који спроводи Европска агенција за реконструкцију ЕАР из Београда, под називом “Успостављање безбедније и неометане пловидбе на унутрашњим воденим путевима у Србији”. Предвиђено је претраживање корита реке Саве и Дунава и њихових обала на 13 локација и уклањање НУС. ЕАР је за то обезбедила донацију од шест милиона евра. У оквиру тог пројекта у Прахову на Дунаву вадиће се остаци потопљених бродова немачке ратне флоте из Другог светског рата.

– Ми смо ове године урадили 15 пројеката и доставили смо ИТФ да изабере оне које ће финансирати. Они расписују међународни јавни конкурс на који се јављају предузећа из региона, формира се тенедрска комисија и бира се оно које да најбољу понуду – објашњава Михајловић.

■ ПИРОТЕХНИЧАРИ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

На територији Републике Србије у последњих 100 година вођено је више ратова, а једна од последица таквих историјских околности јесте велика количина заосталих неексплодираних убојних средстава. Наређењем министра одбране од 18. новембра 2005. послове уништавања тих убојних средстава преузела је Управа за одбрану Републике Србије, односно Одељење цивилне заштите унутар кога је формиран Одсек за уништавање НУС.

Проблем уклањања тих средстава је сложен, јер су она различите конструкције, величине, порекла и из разних временских периода. Могла би да се подели према тактичко-техничким особинама у неколико категорија. Осим пројектила заосталих из 1999. године, минских поља из периода 1991–1992, постоје површине загађене неексплодираним убојним средствима која су расута приликом експлозије објекта за смештај убојних средстава. Таквих експлозија војних објеката било је током Другог светског рата у Смедереву, Обреновцу, Крагујевцу, Новој Вароши, Сјеници, Пожаревцу, а током 1999. експлодирани су војни магацини у Раковици и Лесковцу – Арапова долина.

У посебне категорије спадају неексплодирани убојна средства која су заостала из ранијих ратова и одбачена убојна средства.

Пиротехничари цивилне заштите уништили су од 19. октобра 2005. до 10. августа 2006. укупно 1.660 комада различитих неексплодираних експлозивних средстава и око 3.123 комада муниције. Током 2006. на територији Србије пријављено је 178 локација са регистрованих 537 комада НУС. У том периоду уклоњене су и уништена НУС са 104 најкритичније локације. Тренутно је у Србије још 954 комада НУС-а откривених, делом прикупљених, а неуништених. Дакле, брзина проналажења превазилази брзину уклањања тих средстава.

– Када смо прошле године формирали тим имали смо 80 пријава, међутим, све их је више и повећао се интензитет рада. Дневно имамо по једну пријаву. Два су разлога за то. Људи су сазнали коме требају да се обрађују и интензивирају се грађевински радови. Сада се гради доста објеката, изводе се и радови на канализацији, водоводу, ПТП и електропроводима, итд. Карактеристична локација је Крагујевац. У њему се увек нешто нађе како почне да се копа. Готово да нема парчета територије Србије где нема НУС, само што је негде интензитет проналажења већи, негде мањи. Релативно је мањи на територији Војводине, мада у Срему има прилично тога, јер је ту био Сремски фронт. Западна Србија има у великим количинама НУС, јер су били линија фронта у оба рата, Поморавље и југ Србије такође. Не можемо још да стигнемо да урадимо све зато бирамо приоритете, а остала места са НУС обележавамо и она чекају прилику да се униште. Одлично сарађујемо са МУП-ом који обезбеђује место ископавања – наглашава Братислав Ранчић, начелник Одељења цивилне заштите.

Он истиче како је одсек за уништавање неексплодираних убојних средстава новијег датума и да још није кадровски попуњен, а недостаје им и савремена опрема. А ударни тим чини двоје људи, али им помаже готово цела Управа. Очекују да добију још једног официра. Њихови пиротехничари раде, одлуком министра одбране за пиротехничку дневницу (редовна дневница и пиротехничка – у четвороструком износу редовне), али нису осигурани. Када би то решили могли би да ангажују пиротехничаре из јединица цивилне заштите.

– Циљ нам је да формирамо пиротехничке екипе у четири града – Новом Саду, Београду, Нишу и Крагујевцу, које ће бити професионалне. Како имамо у плану развијање еспелачких центара цивилне заштите у оквиру ове управе, један од елемената требало би да буду и ти тимови на терену. Овај наш тим био би експертски, обучавао би кадар, издавао уверења лицима о завршеној обуци, бавио се инструменталним откривањем, идентификацијом, транспортом и уништавањем неексплодираних средстава сложених конструкција и др. Ми бисмо излазили на терен кад су у питању сложености и опасније средства, а оперативни тимови би радили на терену лакше случајеве. Тиме се смањују трошкови путовања, ноћења, а повећава брзина рада – каже Ранчић.

Користиће им Центар за обуку за неексплодирани убојна средства који постоји више од 30 година у Батајници, са одличним кабинетом за ту намену. Само им недостају паре, али се надају да ће и њих добити у наредном планирању.

Велики број неоткривених неексплодираних убојних средстава представљаће и даље сталну претњу за становништво и животну околину. Сваки додир са њима може бити кобан. ■

Мира ШВЕДИЋ

Фото-архива Центра за разминирање и Одељења цивилне заштите

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

ИЗМЕЂУ ЈУЧЕ И СУТРА

Први пут у историји српског војног школства, уместо на Бањици, у кругу Војне академије, промоција потпоручника биће организована у строгом центру Београда, пред доскорашњом Савезном скупштином. Није ли то још један показатељ, назнака новог времена, новог, знатно повољнијег и квалитетнијег односа друштва према официрском позиву? Као и много пута до сада, весник жељених и, по много чему, заслужених промена опет је Војна академија.

ре четири, односно пет година, у Војну академију, на одсеке Копнене војске, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, Морнарице и Логистике примљено је неколико стотина студената 126. и 127. класе. После положених испита (од 38 до 52), више десетина покретних и стационарних логорована и вежби, савладаних вештина у управљању борбеним и неборбеним моторним возилима и ваздухопловима, школских и бојних гађања, медитеранског крстарења школским бродом "Јадран", студијских путовања и, коначно, стажирања у јединицама Војске, јединствен и непоновљив циљ – промоцију у потпоручнике, оствариће њих 321.

Први пут у историји српског војног школства, уместо на Бањици, у кругу Војне академије, промоција потпоручника биће организована у строгом центру града, пред доскорашњом Савезном скупштином. Није ли то још један показатељ, назнака новог времена, новог, знатно повољнијег и квалитетнијег односа друштва према официрском позиву? Као и много пута до сада весник жељених и, по много чему, заслужених промена опет је Војна академија.

■ ДУГА И ЧАСНА ТРАДИЦИЈА

После вишегодишњег упорног, мање, или више успешног, прилагођавања променама у окружењу, новонасталим околностима у земљи и захтевима времена у коме живимо, с правом се може рећи да Војна академија поново незадрживо осваја своје место у јединственом образовном систему Србије. Та угледна високообразовна установа специфичног профила, с традицијом дужом од сто педесет година, увек је била међу најистакнутијим високим школама у земљи, у којој је "велико училиште", односно крагујевачки Лицеј, створено тек 1838. године.

Најистакнутији полазници Артиљеријске школе Српске војске, претече данашње Војне академије и расадника ондашње интелигенције, били су, касније, водећи официри, привредници, па чак и политичари младе српске државе. Стичући разноврсна и, за оно време, најнапреднија, општа и ускостручна знања и вештине, надарени младићи, опредељени за угледни и одговорни војни позив, веома брзо би се истицали и у другим областима друштвеног стваралаштва. Међу најпознатијим су, свакако, ђенерал Јован Мишковић, научник, академик, председник Српске краљевске академије (наука) и министар, Јован Драгашевић, официр и писац, Живко Павловић, ђенерал, политичар, научник и академик, Коста Протић, Јован Бели Марковић, Димитрије Ђукић, Михајло Лешјанин...

Прекидан честим ослободилачким ратовима, најпре балканским, па отаџбинским, континуитет мирнодопског развоја високе школе за образовање официра у Србији настављен је крајем 1944. године, када је основана Војна академија демократске Југославије. Од самог почетка, она представља живи организам, спреман на сталне промене, прилагођавања, побољшања. Током година мењани су наставни планови и програми, с повременим прекидима, развијала се и обогаћивала сарадња с цивилним факултетима, повећавао се и смањивао број војних школа и академија, с јединственим и незаобилазним циљем – образовање квалитетних и стручних официра, спремних да успешно одговоре и на највеће изазове војног позива.

Поводи за неизбежну реорганизацију Војне академије и непрекидну модернизацију њених наставних планова и програма били су различити и, често, нежељени. Поред ратних страха, без којих, на овим просторима, током неколико последњих векова, нисмо били дуже од пет деценија, реформе су узроковали развој војне науке и вештине, усавршавање образовног система, распад земље... Из свих невоља које су нас задесиле током деценија бурне пловидбе по "отвореном и бурном балканском мору", Војна академија је изазнала снажнија и богатија за нови квалитет. Тако је и сада, када тај јединствени храм војног знања улази у завршну фазу реорганизације.

■ ЈАСНИ И ПРАВЕДНИ ЦИЉЕВИ

Циљеви су јасни, баш као и пут до њиховог остваривања. Истичући да је у овом тренутку за Војну академију најважније да, после вишегодишње паузе, поново заузме одговарајуће место у јединственом образовном систему земље, њен начелник генерал-мајор мр Видосав Ковачевић верује да ће, ускоро, поред дипломе професионалног официра, студенти ВА добијати и универзитетско сведочанство о високој стручној спреми. Данас, нажалост, немају ту могућност.

– У развијеним земљама официрима који заврше Војну академију одавно је признат степен високог образовања, што им омогућава да, после одређеног периода проведеног у професионалној

војној служби лакше дођу до радног места у цивилству – напомиње генерал Ковачевић. – Код нас, међутим, таква пракса не постоји, посебно кад је реч о официрима рода пешадије, артиљерије, АВ-ХО, оклопно-механизованих јединица, везе... Трансформација наше Војске, између осталог, подразумева и да само мали број потпоручника стигне до највиших војних чинова. Многи од њих своје амбиције неће успети да остваре у униформи, па је логично да им друштво омогући наставак у другим делатностима. Без дипломе о

МАТИЧНА ШКОЛА

Војна академија подразумева три нивоа стручног образовања. У том смислу она представља потпуно заокружену образовну целину, такозвану матичну школу за оспособљавање војних професионалаца различитог нивоа. Средњошколског, који се остварује у Војној гимназији, одакле долази највећи број будућих студената, високошколског и последипломског, подељеног на стручно, односно командно-штабно и генералштабно усавршавање и научно усавршавање, односно специјалистичке, магистарске и докторске студије.

Поред реализације наставног процеса за различите нивое студија, у Војној академији се обављају и основна, примењена и развојна истраживања, значајна за побољшање квалитета наставног и научног кадра и развој ратне вештине. Зато, потпуну слику Академије добијамо тек ако њеним, већ наведеним, обавезама и активностима додамо многобројне и разноврсне облике усавршавања, односно курсеве страних језика, команданата батаљона, будућих полазника мировних мисија, будућих наставника... Тренутно се на Бањици школује више од 1.800 људи, а развијена инфраструктура, првенствено кабинети, учионице, полигони, простори за смештај и исхрану, омогућавају истовремено образовање око 2.500 људи. Све то Војну академију чини једном од водећих образовних установа у овом региону.

високој стручној спреми, коју свршени студенти Војне академије свакако заслужују, они нису равноправни у трагању за новим послом. Верујем да ћемо укључивањем Војне академије у јединствени образовни систем врло брзо исправити ту неправду.

Неке законске препреке су отклоњене већ и тиме што више нисмо институција дојучерашње државне заједнице, већ, попут других, специфична образовна установа самосталне државе. У току су још неки облици усклађивања војног образовног система с оним у грађанству. Израдом нове формације Војне академије, концентрисањем свих њених делова на једном месту, смањењем броја катедри, раздвајањем последипломских студија на научне и стручне и усавршавањем наставних планова и програма, доказали смо да је наша установа спремна да одговори и најстрожим захтевима Закона о високом образовању у Србији, па и Болоњске декларације – тврди генерал Ковачевић и додаје да Војна академија, као струковна високообразовна установа, не представља конкуренцију цивилним факултетима.

– Наша настојања да будућим потпоручницима осигурамо и дипломе Београдског универзитета проузрокована су, искључиво, жељом да буду равноправни с другим студентима у друштву. Једнаке обавезе подразумевају и једнака права. Ниво наставног и образовног процеса у Академији, а нарочито висок степен знања које стичу наши студенти, свакако дају основа да истрајемо у тим захтевима. Искуства наших официра, који су завршили одређене облике школовања у иностранству, посебно у Енглеској, Француској, Немачкој или Америци, али и мишљења многих наших гостију из иностранства, такође нас охрабрују. Истовремено, ми не желимо да конкуришемо другим факултетима.

Наш најважнији задатак је образовање будућих официра, њихово струковно усавршавање. Тиме се, с правом, поносимо, посебно

Генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, начелник Војне академије

но ако узмемо у обзир да су наши студенти у иностранству увек међу најбољима. Примера ради наводимо школовање у Портсмуту, где су се доказали најмлађи официри морнарице. Ми сматрамо да оно што је добро у нашем образовном систему треба задржати и у овом времену промена. Нема никакве сумње да смо и до сад образовали квалитетне официре, командире и команданте јединица. У том смислу Војна академија је матична школа, у којој будући официри стичу сва неопходна знања. Овде они спавају, живе заједно, навикавају се на војничке обавезе и дужности, практично и теоријски се оспособ-

ПРВИ У РАНГУ

Урош Рацковић је рођени Београђанин. Основну и средњу Електротехничку школу завршио је с одличним успехом. Све до Војне академије, у његовој ћачкој књижици било је места само за петице. Индекс је попуњен углавном десеткама. Говори, чита, пише и преводи с енглеског језика, а добро зна и немачки.

Најбољи студент Војне академије долази са смера информатике, па је логично што се у и области рачунарства веома рано доказао. Не дозвољавајући изненађења, истицао се и на стручним семинарима, на којима је, заједно с колегама, имао веома запажене стручне пројекте и радове.

У слободно време, а њега најбољи имају врло мало, бави се спортом, посебно трчањем, пливањем, каратеом. Следећи циљ – последипломске студије на Електротехничком факултету у Београду.

Урош Рацковић

НАЈУСПЕШНИЈИ

Са просеком оцена 9,75, за првог у рангу проглашен је студент Одсека Логистика Урош Рацковић, Смер информатика, други је Бориша Јовановић, Смер информатика, с просеком 9,67, а трећи Слободан Цветковић, будући официр Копнене војске, Смер пешадија, с истим просеком.

Поред њих, одговарајућа признања заслужују и најбољи студенти по одсецима. На Одсеку Морнарице то је Бојан Драгутиновић, с просечном оценом 9,60, а на "плавом одсеку" – Ваздухопловству и противваздухопловној одбрани – најбољи је био Жељко Ћорић (9,29).

Бориша Јовановић

Слободан Цветковић

У трци до првих официрских звездица, вероватно најсјајнијих у каријери сваког официра, студенти 126. и 127. класе Војне академије положили су између 38 и 52 испита и присуствовали на више од пет хиљада часова. Реализовано је 145 посебних облика наставе, међу којима су најзначајнији покретна и стационарна стручно-специјалистичка логоровања, обука у управљању борбеним и неборбеним моторним возилима, обука у зимским условима, летачка обука, крстарење школским бродом, пловидба бродовима Флотиле, школска и бојна гађања, тактичке вежбе.

За то време превезли су, у обуци у управљању моторним возилима, око 200.000 километара, извели 2.473 лета авионом, или хеликоптером, у укупном налету од 855 часова, на мору и рекама провели 70 дана и прокрстарили око шест хиљада наутичких миља, у оклопним возилима прешли око 3.400 километара, испалили 134.941 метак, 1.634 гранате и потрошили 145 килограма различитог експлозива.

бљвају за будући официрски позив. Универзитетска диплома официрима треба да омогући да дођу до новог радног места и онда кад, због било чега, напусте војску – подвлачи генерал Ковачевић.

■ СПРЕМНИ ЗА ТРЖИШТЕ

Прилагођавање захтевима времена, хтели или не, подразумева и окретање тржишту. У Војној академији се, не без разлога, носе својим професорима и наставном базом, посебно кад је реч о спортском центру и кабинетима за учење енглеског, грчког, француског и немачког језика.

– Нема никаквог разлога да наше предности не искористимо и доказивањем на тржишту – каже генерал Ковачевић. – Војна академија ће ускоро бити отворена за све оне који желе код нас да науче неки страни језик, савладају информатичке вештине, или да вежбају неки од колективних, индивидуалних, или борилачких спортова. Нема сврхе да наши спортски терени, или изузетно опремљене сале за физичку обуку, онда кад их не користе студенти, буду празни.

Веома ангажовани у процесу усклађивања војног образовног система с оним у друштву, у Војној академији не занемарују ни, увек

пожељну, модернизацију кабинета, учионица и објеката за смештај и исхрану студената. Војна академија је данас велика радионица, у којој се, с пуно жара и ентузијазма, реновирају канцеларије и учионице, опремају кабинети, обнавља опрема.

Оно што отежава већ добрано захукталу трку до амбициозно замисљеног циља опет је – новац. Лимитирани хроничном беспарицом, у Војној академији су и даље принуђени на селекцију приоритета и опредељивање између улагања у осавремењивање наставног процеса, с једне, и побољшање услова живота и рада, с друге стране.

Изузетно богата традиција војног високог школства у Србији, завидан квалитет наставног процеса и висок степен различитих, посебно матичних, специјалистичких знања, које студенти стичу током четворогодишњег, односно петогодишњег школовања, омогућили су Војној академији опстанак и у овим бурним временима, у којима неке земље у окружењу остају без војних школа. Ни они се, међутим, не одричу школовања својих официра. Управо у томе Војна академија види још једну шансу. Ако се сетимо да је ту угледну војну образовну установу некада похађао немали број припадника иностраних армија, нема сумње да веровања запослених у Војној академији имају основа.

Томе, несумњиво, иде у прилог и скоро оснивање модерних образовних центара Министарства одбране за учење страних језика, информатичке обуке и физичке културе. Поред тога, планира се и формирање Центра за симулације, у коме ће се, официри и практично оспособљавати за одговарајуће командно-штабне дужности. У тим савремено опремљеним центрима, посебно ако добију регионални карактер, поред припадника наше војске, своје место наћи ће и будући студенти Војне академије из иностранства.

Обавезе се множе и увећавају, баш као и спремност руководства и наставника Војне академије да одговоре и најсмелијим изазовима и захтевима. Један од таквих је и активније ангажовање нежњијег пола у Војсци. У Војној академији очекују да већ наредне године отворе врата својих кабинета и учионица девојкама опредељеним за војни позив. Не би то, наравно, било први пут да се на Бањици појаве девојке у униформи, посебно ако имамо у виду припаднице полиције које се већ неколико година, заједно с колегама, оспособљавају у Војној академији, али је свакако још једна обавеза на коју се неће дуго чекати. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ЛЕТАЧКИ ЗНАКОВИ НАЈМЛАЂИМ ПИЛОТИМА

На свечаности у Војној академији 7. септембра уручени су летачки знакови једанаесторици најмлађих пилота нашег ваздухопловства, студентима завршне године 127. класе – Смер авијација.

Летачке знакове уручили су им начелник Академије генерал-мајор мр Видосав Ковачевић и командант Ваздухопловства и ПВО пуковник Драган Катанић.

У име младих пилота захвалио је најбољи у класи пилот Жељко Ђорић. ■

Р. М.

РАДО СРБИН (НЕ)ИДЕ У ВОЈНИКЕ

Шта показује стручна анализа пређеног пута момака који су одлучили да свој дуг држави и народу “одраде” без војничке униформе и пушке? Да ли је њихов друштвено користан рад, без и једног сата обуке за посао који се још зове одбрана отаџбине, права замена за адекватне одговоре на могуће, непредвидиве, па и опасне безбедносне изазове сутрашњице?

Трећи период у нормативном регулисању служења војног рока у цивилној служби (СВР у ЦС) траје од 28. јануара 2005. године и од тада до данас усвојено је пет документа. Друга измена и допуна Уредбе о вршењу војне обавезе, из јануара 2005, донета је јер је утврђено да су нормативна решења из 2003. године узроковала проблеме у раду: није омогућено да војни обвезници буду у потпуности оспособљени за заштиту становништва, материјалних и културних добара али ни за одбрану земље, а евидентирани су и злоупотребе појединих регрута, па и цивилних установа, уз одређену дискриминацију регрута.

На основу праксе утврђено је да су при доношењу Уредбе о војној обавези 2003. направљени одређени пропусни који су захтевали одређене измене. На пример, са децембарском класом 2004. на СВР у ЦС налазило се око 20 одсто војника чиме је угрожена попуна Војске и, према многим проценама, право на приговор савести постало је својеврстан параван за избегавање војне обавезе.

ШТА ПОКАЗУЈЕ ПРАКСА

Начин на који је до сада практиковано СВР у ЦС показао је низ слабости, а суштина је у томе да су војници под оружјем тиме били дискриминисани. Због наших либералних прописа све већи број регрута одређује се да војни рок служи ван касарни. Иако је право на приговор савести, из којег произилази СВР у ЦС, елементарно људско право, актуелни прописи извор су и бројних проблема. На пример, јединице Војске су у 2004. години биле попуњене 76 одсто јер се 10.000 регрута мање од планираног броја одазвало због коришћења права на ЦС. Смањени одзив у Војску је, самим тим, довео до појачаног напрезања војника у јединицама. Уз то, показује пракса, војници који су служили у ЦС нису обучени за одбрану земље, па је остало потпуно неизвесно како би наша земља реаговала када би, у изненадним па и опасним кризама, били угрожени држава или људски животи, а због необучености војника.

Ни друштвена корисност рада војника у ЦС није јасно дефинисана, те они углавном обављају послове који нису од значаја за одбрану земље. Постоји и проблем упошљавања слабије образованих војника у цивилним установама (које

захтевају високообразоване регруте), а што је неутемељено када је реч о обављању друштвено корисног и хуманитарног рада. Истовремено, у организацијама се често не спроводи адекватан надзор над радом војника, а у неким установама надлежни чак нису сигурни ни да ли су војници физички увек присутни.

Анализе показују и да је са СВР у ЦС нарушен континуитет старосног занављања јединица, а појавио се и проблем избора војника за одговорне задатке. Јер, сада је у војним јединицама сразмерно више војника који су осуђивани или регистровани у МУП-у због прекршаја (јер они немају право на СВР у ЦС). Уочен је и неповољан утицај СВР у ЦС на запошљавање грађана; за време контроле дела организација и установа уочено је да неке од њих отпуштају запослене, а њихове послове препуштају војницима на цивилној служби. На пример, у Клиничком центру Србије у служби обезбеђења без посла је остало 17 радника, а у Неуропсихијатријској болници у Ковину 30 запослених. Карактеристично је и мало занимање регрута за службу у установама које се баве негом старих, оболелих и хендикепираних особа. На супрот томе, велики су притисци за службу у културним установама.

У овом периоду укинута је обавеза да се војник у установи обучава по програму приправника одређене школске спреме како је то уређено прописима за делатност која обавља органи-

Илустрација Никола ОТАШ

РЕГУЛАТИВА О ПРИГОВОРУ САВЕСТИ

Приговор савести у ЦСГ регулисала су следећа документа:

Уставна повеља државне заједнице СЦГ, Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама, Уредба о вршењу војне обавезе, Уредбе о изменама и допунама Уредбе о вршењу војне обавезе, Упутство о примени одредаба Уредбе о вршењу војне обавезе које се односе на СВР у ЦС, са Упутством о изменама и допунама упутства о примени одредаба Уредбе о вршењу војне обавезе које се односе на СВР у ЦС, Решење о одређивању организација и установа које се баве делатношћу од општег интереса у које ће се упућивати регрути на СВР у ЦС и Закон о Војсци Југославије.

зација, а уводи се друштвено користан рад прописан општим актима установе. Међутим, лица која СВР у ЦС немају никакву обуку предвиђену прописима што је, у крајњем, и сврха те службе, већ искључиво служе организацијама код којих су на војном року.

Резултати које војник постигне у друштвено корисном раду и по програму грађана за одбрану земље утичу на оцену оспособљености војног обвезника за одговарајућу службу у резервном саставу и на одлучивање о наградном одсуству за то време. Обавеза је организације из које се отпушта војник на СВР у ЦС да у књижицу и картон за ЦС уписује једну од оцена оспособљености: оспособљен, делимично оспособљен и неспособан за личну и колективну заштиту. Међутим, није прецизирано на основу чега се уписује једна од оцена, јер се војник у установи не обучава за личну и колективну заштиту.

Новим решењима цивилна служба се сада може обављати у 1.108 (са општинским и градским организацијама црвеног крста) установа у Србији, од тога у Војводини у 334 организације. Одређено је 12 група институција у којима се служи ЦС, а посебан значај дат је установама за смештај лица ометених у менталном развоју и душевно оболелих (270), предузећима (125) и предузећима за радно оспособљавање и запошљавање инвалида (60) које претходним решењем нису биле на том списку.

Последњим решењем и његовом допуном, списак организација проширен је на 1.278 (Србија 880 и Војводина 398). Треба истаћи да су допуном Решења министра одбране од 25. маја 2006. први пут на списак установа стављене основне школе (20) и предшколске установе (12).

Неопходно је поменути да су и установе прилично неинформисане о процедури спровођења Уредбе. Самим тим било је случајева његовог кршења јер одговорне особе у њима једноставно не знају како и на који начин да уклопе приговораче савести, односно на који начин да их награде или казне у складу са њиховим залагањем и радом. Уз то, у појединим срединама (поготово мањим местима) примећен је све већи недостатак установа за ЦС, те постоји велики број регрута који чекају на њу, без обзира на то што им је одобрена. У појединим местима регрути на ЦС чекају и по години и више дана.

Измене и допуне Закона о Војсци од 31. октобра 2005. односе се на дужину трајања војног рока, па је тако СВР са оружјем смањено са девет на шест, а служење војног рока без оружја и у ЦС са 13 на девет месеци.

Да би се стекао увид у начин реализације СВР у ЦС и обављање друштвено корисног рада, током 2004. и 2005. године надлежне команде војних округа и одсека, те Управа за обавезе одбране МО, обавиле су најављене и делимичне контроле у цивилним организацијама и установама у којима војници служе војни рок. Контроле су спровођене на основу универзалног подсетника, плански и организовано, а на основу Годишњег плана контрола који је рађен на свим нивоима. Месечно су контролисане две до три организације (сеп јула и августа), тако да је од њиховог укупног

ОДЛАГАЊЕ ОДЛОЖЕНОГ

Решење о одређивању организација и установа које се баве делатношћу од општег интереса у које ће се упућивати регрути на СВР у ЦС, са изменама и допунама Решења, не прецизира никакву обуку него даје само списак тих организација. То непосредно утиче на опредељење регрута да изабере цивилну службу уместо војне. Од децембра 2003. до јуна 2006. године министар одбране донео је три решења и четири допуне решења. Број тих организација се, истина, постепено повећавао (3,85 пута више) али ни то није утицало на упут војника на СВР у ЦС јер и данас многи од њих морају да чекају на место

Највећи проблем представљају мали капацитети у установама за смештај лица ометених у менталном развоју, инвалидних и душевно оболелих (275 установа или 21,5 одсто) и општинских и градских организација Црвеног крста (162 или 12,7 одсто), што је укупно 437 установа или 34,1 одсто од укупног броја установа на територији Србије. Уз то, са свим установама није потписан Уговор о међусобним правима и обавезама (на територији Војводина потписано је 85 одсто уговора) што смањује број организација за упут војника на СВР у ЦС. Самим тим, јер се дуго чека на упут, продужава се и "одлагање СВР у ЦС" и тиме пружа могућност регрутима да, на одређени период, избегну војну обавезу.

броја посећено и преконтролисано око 40 одсто. Приоритет је дат организацијама где има више војника и где су израженији проблеми у раду.

Какво је стање затечено?

ЛИБЕРАЛНЕ И КОНТРОЛЕ

У већини организација, показале су контроле, не обезбеђује се радно време војника у трајању од осам часова дневно, тј. 40 недељно, јер одговорна лица имају либералан став "да им војници нису потребни ако одраде постављени задатак", па их пуштају кући. Поједини директори морају чак да "измишљају" послове да би запослили војнике. Већина одговорних лица за праћење рада војника на СВР у ЦС нема ни писмено овлашћење директора за то (више од 70 одсто), а то им је представљало додатно оптерећење.

Лица у ЦС немају никакву обуку предвиђену позитивним прописима (не постоји план и програм њиховог обучавања) што је, у крајњем, и сврха таквог служења војног рока, па се намеће закључак да они искључиво служе установама код којих су распоређени.

За сваког војника не постоји решење директора о распоређивању у организацијске целине са описом послова и задатака на којима ће бити ангажован. Распоредује се усмено. У установама углавном нису донети планови ангажовања војника, већ се оно спроводи на основу исказаних потреба, а рад у ноћним сменама није регулисан одлуком директора.

Обука по плану обуке приправника није реализована нити постоји, сем у две-три организације где лекари војници раде по плану обуке приправника медицинске струке. Одлуком појединих директора, а по захтеву организација које нису на списку, један део војника уступљен је на рад у скупштини општине, ватрогасној јединици, средњој економској, основној и музичкој школи и месној заједници, што је противно одредбама Уговора, Закона и Уредбе о вршењу војне обавезе. Због ангажовања ових војника, део организација отпушта стално запослене раднике, а многе установе нису обезбедиле војницима заштитна одећа и средства за рад.

У великом броју организација није оформљен досије за војника са прописаним документима на основу којих се може пратити њихов рад и одсуство

ОДСЛУЖИЛИ БЕЗ ИЗВЕДЕНЕ ОБУКЕ

Војни рок у цивилној служби, до 1. септембра 2006, одслужило је 18.650 војника, од којих је само око 2.000 завршило обуку за одбрану земље у једином периоду у ком је организована – од 25. октобра до 11. новембра 2004. Обуци су присуствовали војници генерација децембар 2003, март 2004. и, у појединим центрима, војници јунске и септембарске партије 2004. године. За 16.650 војника није изведена обука. Последице тога што више од 16.000 војника у ЦС није обучено видеће се по њиховом стављању на ратни распоред у Цивилној заштити. Због све већих и чешћих опасности које доносе елементарне непогоде и катастрофе, учешће јединица ЦЗ биће све значајније.

МАЛА ПОПУНА ЈЕДИНИЦА

Један од разлога слабе попуне јединица Војске је и одређење све већег броја младих људи – регрута да војни рок служе у ЦС. Према званичним подацима из МО попуна јединица ВСЦГ у 2004. износила је 77,8 одсто, у 2005. години 68,4 одсто а у првом тромесечју 2006. 68,5 одсто. Ако се томе дода и чињеница да се годишње из војних јединица отпусти 5–8 одсто војника због привремене неспособности, онда је попуна Војске још мања.

Пре увођења СВР у ЦС проценат упута у јединице Војске био је, на нивоу ВОк Нови Сад, 2001. године 97,8, 2002. године 97,1 и 2003. године 90,5 одсто да би, по доношењу измена и допуна Уредбе о вршењу војне обавезе план упута у 2004. пао на 86,4 и у 2005. години на 82 одсто.

У статусу цивилног служења, у односу на регрутни контингент за упут у Војску, налазило се: 2004. године 19,5 одсто војника, 2005. године 23,7 војника и у првом тромесечју 2006. године 44 одсто, што представља повећање због великог броја војника који чекају на упут, а не могу се упутити на СВР у ЦС због малих капацитета организација и установа.

по разним основама, сем у већим установама где је одговорно лице за праћење референт одбране. Евиденција присуства војника на раду води се различито, а у неким установама се чак и не води. На основу тога се не шаљу ни месечни извештаји командама војних одсека или се то ради нередовно, односно за неколико месеци уназад.

Проблема који се тичу исплате војничких плата углавном нема, мада касне по неколико месеци. Много већи проблем је са исплатама путних трошкова јер су ти рачуни велики. За редовна и наградна одсуства поједини директори не доносе своје одлуке и евиденција о тим одсуствима се не води. У картонима оспособљености нису унете све оцене (и описне) о оспособљености војника. На картону за ЦС (образац Воб-3ц) попуњен је датум јављања регрута на СВР у ЦС, а у малом броју организација датум пријема је уписан чак обичном оловком. Део организација књижице за цивилну службу држе у досијеима, уместо да су код војника. Уз то, није им уписан датум почетка служења војног рока и нису оверене печатом организације.

За време контрола проверено је и да ли су војници на својим радним местима. Неки су били одсутни по разним основама, али поједини директори о томе нису имали писмени доказ. Иако у први мах уплашени и резервисани, војници су касније постављали многа питања и отворено разговарали. Изразили су задовољство условима свога рада у установи и односом за-

Фото-архив "Одбране"

пслених према њима, али и своју спремност да обављају све послове који им се повере.

На основу вођених разговора током контрола, прави разлог СВР у ЦС није приговор савести, већ погодности које лица у том статусу имају у односу на војнике под оружјем, а што, с друге стране, утиче негативно на попуњу јединица војницима и њихову борбену готовост.

ШТА ПОПРАВЉАТИ?

Да би се уочени проблеми решили на најбољи начин и сви елементи укључени у систем СВР у ЦС били задовољени, било би потребно да се, најпре, регрутима, који поднесу захтев за ЦС, донесу решења. Међутим, не треба их упућивати на такво служење војног рока све док се не формирају центри за обуку са курсевима, семинарима и осталим видовима обуке. Другим речима, војнике би убудуће требало обучавати за одбрану земље пре доласка на СВР у ЦС а не у току служења.

Према стручним мишљењима, лицима на СВР у ЦС треба обезбедити неку врсту униформе, односно радне одеће и ознаке на служењу као би се разликовала од других запослених у установама у којима служе војни рок. Уз то, одговорна лица требало би да раде на основу овлашћења директора и да руководе и координирају рад војника у оквиру организацијских целина.

За одређене послове и радне задатке војника треба донети решења којима би се прецизирале њихове радне обавезе, а што подразумева и обавезне планове рада и обучавања за обављање друштвено корисног рада. За сва одсуства војника на СВР у ЦС из организације треба доносити решење на основу *Закон о Војци*, а посебно одсуства због полагања испита на факултетима. Пракса је показала да треба формирати уредну евиденцију СВР у ЦС са персоналним доцијентима војника који ће садржати извештаје о раду, оцене обављених послова, решења о распоређивању на послове и радне задатке, решења о одобреним одсуствима, трошковима плате и превоза и других питања везаних за војника.

Потребно је остварити и већи увид у присутност на радном месту војника и елиминисати могуће злоупотребе тог института, а ваља обезбедити редовну исплату новчаних средстава за плате и путне трошкове.

Ваљало би тачно прописати и која документа треба да се воде на нивоу установе, а у прописаном ин-

Слика Б. ПОГДИЋ

Зашто је мало занимање регрута за цивилну службу у установама за негу старих, оболелих и хендикепираних особа?

ОДСУТНИ А ПРИМАЈУ ПЛАТУ

На основу Годишњег плана контроле и обилазак организација и установа и 2006. године настављено је са планским, најављеним и организованим контролама рада војника на ЦС. Установљено је да у тим установама војници и даље слабо раде и да одговорна лица имају доста проблема са њима. Уз то, констатовано је да они не поштују радно време и радно место које им је одређено и да се не шаљу тачни извештаји војним одсецима о њиховом раду, залагању и присутности на послу. Било је и случајева да се војник водио у организацији све време служења војног рока, примао плату и накнаду путних трошкова, а да се, заправо, шест месеци налазио на лечењу (због повреде) о чему надлежни војни одсек није обавештен.

форматору треба прецизирати дужности, права и обавезе војника али и саме установе. Свакако, подхитно се морају отклонити недореченост, неусклађеност и необухватност правних прописа који регулишу СВР у ЦС, те, у том смислу, треба донети што пре *Закон о цивилном служењу војног рока*.

На пример, ни у једном нормативном акту до сада нису прописани надлежности и упутство о раду посебне комисије и њених чланова. Зато и не чуди да они ни не знају која су њихова права и обавезе. Због великог броја захтева и кратког рока за одлучивање о упућивању на СВР у ЦС потребна је честа ангажованост чланова тих комисија, њихово одсуство са радног места где су запослени... Осим што за тај посао чланови комисије немају накнаду, у последње време, због својих радних обавеза, они и не долазе по позиву војног одсека. То за последицу има недостатак кворума за одлучивање и због тога се, једним делом, и нерешавају благовремено захтеви регрута.

КОНТРОЛЕ БЕЗ НАЈАВЕ

Постоји и предлог да лица на СВР у ЦС, после радног времена у организацијама, остале дневне активности и ноћни одмор проводе у посебним објектима за ту намену. Према другим мишљењима, и војне болнице и војнотериторијалне органе требало би ставити на списак организација које примају ове војнике. Уз то, требало би одмах предузети мере на организацији и извођењу обуке за одбрану земље са војницима који су одслужили војни рок у ЦС (септембарска и децембарска партија 2004. и мартовска, јунска и септембарска партија 2005). Као нужно јавља се и потреба попуње јединица ЦЗ са војницима који су одслужили војни рок у ЦС, јер се многи воде у картотеци нераспоредених и немају свој ратни распоред. Због свега реченог, у обилазак и контролу рада војника у организацијама убудуће ће се ићи без најаве како би се дошло до стварног стања реализације цивилне службе.

Анализа је показала да одмах треба предузети мере на организацији и извођењу обуке за одбрану земље са војницима који су тренутно на СВР у ЦС, прописати нови план и програм те обуке са посебним нагласком на практичном делу. Уз то, било би добро да се дефинише начин распореда војника у јединице цивилне заштите, а који су завршили СВР у ЦС. ■

Мр Бранко БАБИЋ
Душан МАРИНОВИЋ

СТАТУС И СТАНДАРД
ЗАПОСЛЕНИХ У
МИНИСТАРСТВУ
ОДБРАНЕ И ВОЈСЦИ

ОДМЕРАВАЊЕ ИНТЕРЕСА

Како се, заправо, уређује положај припадника система одбране? Које новине предлаже *Закон о изменама и допунама Закона о Војсци*? Хоће ли се у скорој будућности превазићи проблеми (не)законитих плата? По ком моделу ће се решавати стамбене неприлике војних бескућника? Колико су данас официри, подофицири и цивилна лица на трагу чувене хамлетовске дилеме?

Доскоро се свака прича о статусу и стандарду запослених у Министарству одбране и Војсци, односно положају професионалног састава система одбране у друштву започињала или завршавала патетичним и доброно злоупотребљивим фразама.

Утркивали су се годинама уназад уважени државни чиновници, партијски идеолози и прваци, или једноставно речено поједини моћници, ко ће пониженом официру, подофициру и (не)срећном цивилном лицу у војној служби обећати боље сутра. У том ишчекивању исцрпили су војници новчанике, излизали свечане одоре, заборавили на летовања и зимовања, па чак и на пристојну трпезу. И док су се међусобно позивали на својствен им патриотизам, унутрашњу моралну снагу и резерве, њихов понос заменила је егзистенцијална беда. Немаштина и незадовољство постали су заједнички именитељ некада цењене професије.

Онда су наступила другачија, демократска времена и вредности. Нове вође наследиле су старе, а старе проблеме оптеретили нови. Променило се све сем очекивања. Штап и шаргарепа, раније проверен животни модел припадника Војске, замењен је савременом if техником – ако, онда. Док их по раменима тапшу признати реформатори, потврђени професионалци сада већ гласно изговарају хамлетовску дилему. Из шаховске партије са живим фигурама, коњи, пиони и топови у војничком поретку беже, спасавајући главу. Кома да се обрате ако не држави и њеним законима, верујући изнова у достижност правде, ваљано одмерене обостране интересе и, наравно, давно обећано боље сутра.

■ У РУКАМА ДРЖАВЕ

Како се, заправо, уређује положај припадника система одбране?

– Статус и стандард запослених у Министарству одбране и Војсци Србије дефинисани су *Законом о Војсци* и низом подзаконских прописа. Уредбе усваја републичка влада, а правилнике и осталу правну регулативу која из њих произилази Министарство – каже пуковник Остоја Поповић, начелник Одељења за статус и стандард Управе за кадрове, Сектора за људске ресурсе.

Измене и допуне *Закона о Војсци*, које је недавно предложило Одељење за статус и стандард, прилагођене су променама у држави, будућим уставним решењима Србије и дефинисаним мисијама Војске. Нова решења заснована су на стварним околностима, а треба да обезбеде несметано функционисање система одбране у прелазном периоду.

– Јасно је да се положај професионалног састава ваља другачије уредити. Предложене измене правне регулативе само су хируршки резони, којима се у садашњем систему одбране омогућава наставак реформи. У исто време пише се нацрт новог *Закона о Војсци*. Држава је, међутим, једина надлежна да одреди какав јој официр треба, какав ће имати положај и материјални стандард у друштву. На политичка решења не могу утицати запослени у Војсци, али су они у прилици да, сходно захтевима струке, предложе нај-

фикасније моделе за функционисање система. На пример, *Критеријуми за професионалну војну службу* су знатно строжи у односу на остала занимања и професије. Зато се и очекује одговарајућа реакција државе. Верујемо да ће надлежне институције, у том смислу, умети да одмере своје интересе. Сви прописи који се у будућности буду односили на систем одбране треба да буду примерени времену и стратегијским опредељењима Републике Србије, како би се могли у пракси испоштовати – тврди потпуковник Саша Трандафиловић, самостални референт у Одељењу за статус и стандард Управе за кадрове Министарства одбране.

О садашњем положају припадника Војске посредно говори и чињеница да су се за школовање на Војној академији у наредној години јавила свега **23** кандидата, а да су само тројица испунила прописане услове конкурса.

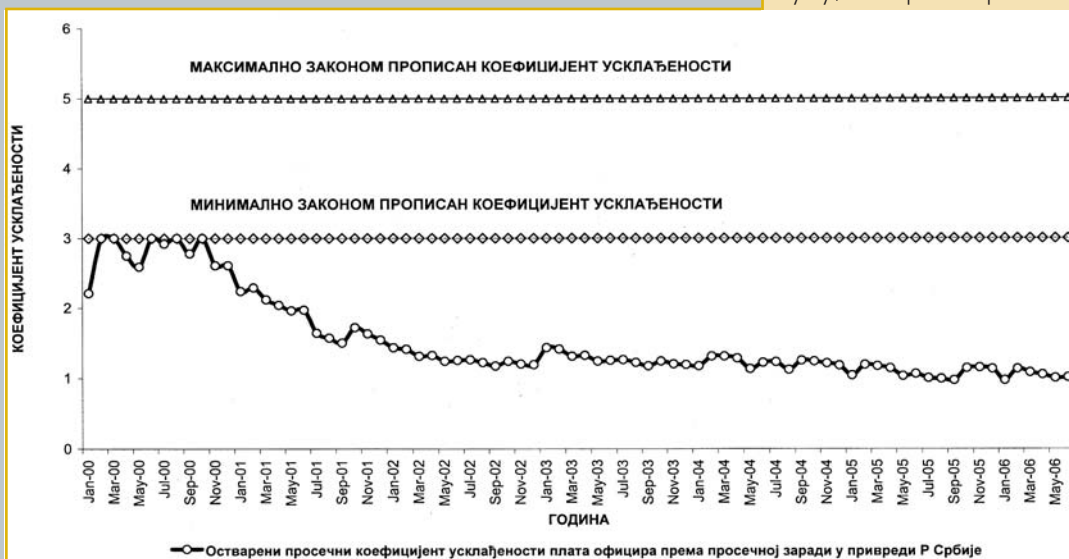
УНАПРЕЂЕЊА И ПЕНЗИОНИСАЊА

Које новине предлаже *Закон о изменама и допунама Закона о Војсци*?

У *Закону о изменама и допунама Закона о Војсци*, поред осталог, предвиђено је да се професионалним војницима само даје могућност за унапређење у сваки официрски чин. Раније је то до чина потпуковника било право, а предложена нова законска решења то не подразумевају. Планира се и увођење чина бригадног генерала, а брисање чинова капетана прве класе и генерала армије.

– На тај начин су чиновни, али и брзина напредовања старешина, усаглашени са моделима који се примењују у савременим армијама света, посебно у оружаним снагама чланица Партнерства за мир и Натоа. Бригадни генерал је чин виши од пуковника, а нижи од генерал-мајора. Официри који се после усвајања *Закона о изменама и допунама Закона о Војсци* буду затекли у чину капетана прве класе биће унапређени у чин мајора, али ће тај чин носити дуже онолико времена колико су га раније добили. На пример, уколико је неко носио чин капетана прве класе две године, у мајорском чину провешће две године дуже, јер је према садашњим прописима требао задржати чин капетана прве класе четири године. Дефинисано је, такође, да старешине у чину капетана прве класе који немају високо образовање буду постављене на радна места за које је прописан чин капетана. Уколико не заврше додатно школовање до **31. децембра 2010.** године, односно ако не стекну диплому високе школе, неће се надаље унапређивати. После тог периода престаће им и професионална војна служба. Како би се што пре достигла пројектована кадровска пирамида Војске офици-

КОЕФИЦИЈЕНТ УСКЛАЂЕНОСТИ
ОСНОВНЕ ПЛАТЕ ПРОФЕСИОНАЛНИХ ОФИЦИРА
ПРЕМА ПРОСЕЧНОЈ ЗАРАДИ У ПРИВРЕДИ СРБИЈЕ
У ПЕРИОДУ 2000. ДО 2006.

ПОВЕЋАЊЕ ПЛАТЕ

Како су недавно најавили надлежни у Министарству одбране, са Министарством финансија је током разговора о ребалансу буџета и финансирања обавеза одбране до краја године, договорено повећање плата запосленима у систему одбране у септембру од **20** одсто. За војне пензионере нису предвиђена додатна новчана средства, док се не усвоји *Закон о изменама и допунама Закона о Војсци*, који предлаже другачије усклађивање и одвајање војних плата од пензија. Очекивано повећање плате припадника Министарства и Војске, практично је условљено доношењем нове законске регулативе о систему одбране – *Закона о Војсци и изменама Закона о министарствима*. А, о променама постојећих прописа одлучују највише државне институције.

ри ће у чину потпоручника и поручника про- вести три године, у чину капетана пет, а ма- јорски чин ће носити четири године – обја- шњава пуковник Поповић.

Измене и допуне постојећег *Закона о Војсци* које је предложило Одељење за статус и стандард прихваћене су на нивоу Мини- старства одбране. Надаље је потребно да их верификују надлежне државне институције.

Предложени су и другачији модели пен- зионисања старешина Војске по потреби службе – официрима и подофицирима може престати професионална војна служба када наврше 20 година стажа пензијског осигура- ња. До сада је то било могуће са 30 година пензијског стажа.

Како наглашава потпуковник Трандафи- ловић, пензијски основ у том случају би изно- сио за мушкарце 55, а за жене 57,5 одсто, а увећавао се 2,5 одсто за сваку наредну годину, до 30. године ста- жа осигурања. После тог периода пензијски основ ће се увећавати као и до сада за 0,5 одсто.

Законом о изменама и допунама Закона о Војсци нису пред- виђене промене статуса цивилних лица на служби у Министарству одбране и Војсци. Њихов положај је дефинисан републичким про- писима – пензијско и инвалидско осигурање уређено је као и за остале категорије запослених у Републици Србији.

■ ФИНАНСИЈСКЕ НЕДОУМИЦЕ

Хоће ли се у скорој будућности превазићи проблеми (не)за- конитих плата запослених у систему одбране?

Стручни тим Одељења за статус и стандард је у *Закону о из- менама и допунама Закона о Војсци* предложио брисање чланова 75 и 137, који се односе на висину зарада припадника система од- бране, јер се протеклих година плате у Војсци и нису исплаћивале у складу са законским решењима. За то нису постојале ни реалне финансијске могућности, а усвојен законски оквир био је у супрот- ности са регулативом која се односи на буџетски систем и утврђи- вање плата за државне службенике. Постојећим прописима било је предвиђено да минимална плата старешина износи три, а максимална пет просечних плата у привреди Републике Србије. За при- мања цивилних лица распон се кретао од један до четири. Савезна влада је 2000. године одлучила да коефицијент плате за професи- оналне војнике буде три, а цивилна лица 2,1 или 75 одсто официр- ске зараде. Модели за превазилажење тог проблема, додуше, још нису осмишљени. Очекује се да у новом *Закону о Војсци* систем плата буде уређен на другачијим основама. Тада ће се прецизно знати колико је држава Србија спремна да издвоји новца за свог професионалног војника.

– Велики број активних и пензионисаних припадника Војске поднео је тужбу за накнаду незаконито исплаћених плата. Како су судови у појединим случајевима пресудили у корист тужитеља, Вр- ховни суд Републике Србије надлежан је да о том питању заузме коначни став, предложи правилно и поштено решење. Уколико се потврди да зараде запосленима нису законито исплаћиване, си- стем одбране нема обезбеђена новчана средства да надокнади потребну разлику – истиче потпуковник Саша Трандафиловић.

У *Закону о изменама и допунама Закона о Војсци* нису пред- ложене промене услова под којима цивилна лица одлазе из систе- ма одбране уколико им се укидају радна места. И даље ће се за ту категорију вишка војног кадра исплаћивати 12 бруто плата, без обзира на године радног стажа. Новим *Законом о Војсци* помену- та регулатива ускладиће се са цивилним прописима и решењима у осталим државним институцијама, уз поштовање специфичности војне службе.

ЗАКОНОДАВНИ ОКВИР

Одељење за статус и стандард Мини- старства одбране предлаже прописе о стању и кретању професионалних припад- ника Војске у служби – од пријема, поста- вљења на дужност, школовања и усаврша- вања, лечења, боловања, затим, распола- гања, удаљавања са дужности, па све до пензионисања. Правна регулатива о лич- ним примањима и платама, те осталим новчаним накнадама запослених у систему одбране, о решавању стамбених питања такође је у надлежности Одељења. И за- конодавни оквир за плаћање, осигурање, статус и права официра и подофицира ко- ји се упућују у мировне мисије прописује Одељење за статус и стандард.

Пуковник Остоја Поповић, начелник Одељења за статус и стандард Министарства одбране

■ СТАМБЕНА ПОЛИТИКА

По ком моделу ће се решавати стамбене неприлике војних бескућника?

На стандард запослених у Министарству одбране и Војсци посебно утичу неповољне стамбене прилике. Одељење за статус и стандард је, у оквиру радног стола број десет Групе за реформу Србија–Нато, предложило системска решења, то јест целовит програм збрињавања припадника система одбране без стана. Модел је примерен актуелном материјалном положају професионалних војника, државним опредељењима, интересима одбрамбеног си- стема, али и специфичностима војног позива – премештаји и немо- гућност избора места службовања, те начину на који су доделу ста- нова осмислиле остале републичке установе.

– Припадницима Министарства одбране и Војске омогућиће се да на повољнији начин реше стамбене тешкоће. Услови неће бити у потпуности тржишни, јер то не дозвољавају новчана прима- ња запослених. Планира се да службени војни станови буду основ- ни модел решавања стамбених питања професионалних војника у активnoj служби. Такви станови би се, у прво време, додељивали појединим категоријама запослених, у зависности од чина, дужно- сти и значаја функција које обављају. Службене станове Мини- старство би куповало на тржишту или добијало разменом непер- спективних војних објеката. Уз то се предлаже да службени станови у гарнизонима који су предвиђени за гашење буду преведени у ста- нове за откуп – каже пуковник Остоја Поповић.

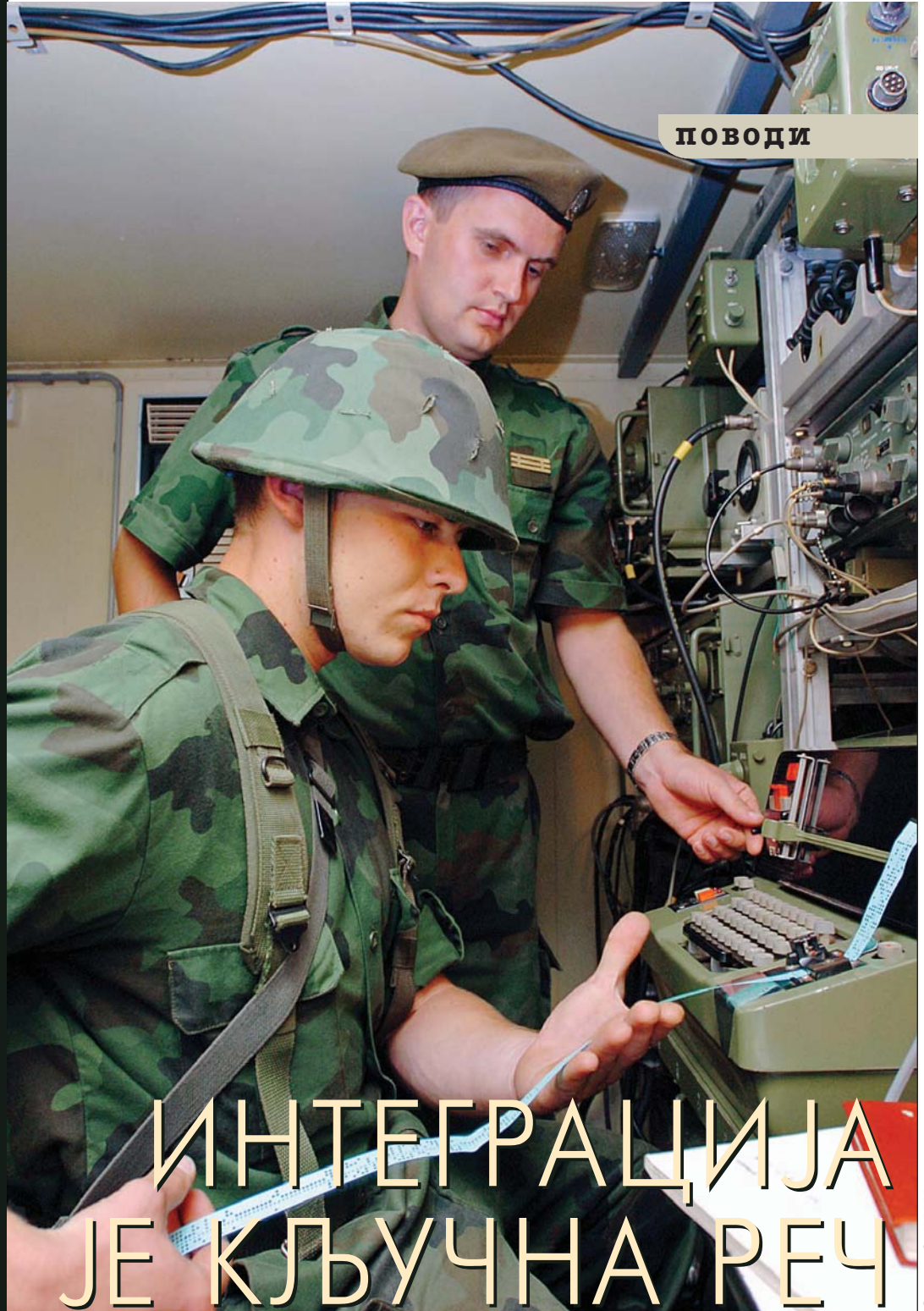
За трајно решавање стамбених проблема припадника система одбране може се применити модел Инвестиционог фонда или обезбе- љивања учешћа, што је тренутно применљивије. Запосленима у Војсци би се према прописаним критеријумима доделила једнократна новча- на помоћ, у одговарајућем износу према квадратури стана који им припада, или током професионалне каријере наменска отпремнина за решавање стамбеног питања. Додатни новац они би обезбедили узим- ањем кредита код банака, под повољнијим условима, што би гаран- товала Национална корпорација за осигурање стамбених кредита.

Допунски начин заснован је на јефтиној индивидуалној стам- беној изградњи – монтажних кућа или сличних објеката, на непер- спективним војним локацијама, после преименовања земљишта у градско-грађевинско. И у том случају би се за припаднике система издвојила адекватна новчана накнада.

Да би осмишљени модели практично заживели неопходна је сагласност Владе да се за решавање стамбених тешкоћа користе финансијска средства од продаје вишка војних непокретности и низ прописа који би у потпуности уредили област стамбеног збрињава- ња у систему одбране. Јавна расправа о предложеним моделима, на којој се очекује учешће и надлежних државних органа, органи- зоваће се средином септембра у Министарству одбране. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио З. ПЕРГЕ

РЕОРГАНИЗАЦИЈА
СИСТЕМА ВЕЗА,
ИНФОРМАТИЧКЕ
ПОДРШКЕ
И ЗАШТИТЕ ПОДАТАКА

ИНТЕГРАЦИЈА ЈЕ КЉУЧНА РЕЧ

Снимио З. ПЕРГЕ

Како ће убудуће изгледати систем који, поред обезбеђења квалитетних веза, обухвата и информатичку подршку и заштиту информација у војсци? Кључна реч која најбоље описује све ка чему се тежи у процесу реорганизовања тог система јесте интеграција.

У самом обележавању празника везиста наше војске ове године елемент интеграције има посебно значење. Наиме, после недавних организацијских промена у Генералштабу, везисти су много тешње повезани са припадницима информатичке службе. Управа за везу и информатику као организацијска јединица Генералштаба ВС (Г-6) задужена је за планирање, организовање, координацију и контролу система веза, информатичке подршке и заштите информација у укупном систему одбране. Та управа је највиши стручни и плански орган за развој, организацију и обуку рода везе, службе информатике и заштите информација.

Но, интеграција је процес који се одвија и на нижим нивоима организовања. Тактичка студија којом је предвиђена интеграција елемената система везе разрађена је већ знатно раније и ових дана се предузимају крупни кораци ка њеном спровођењу у дело. Циљ којем се при том тежи јесте тзв. "Интегрисани систем веза" у Војсци Србије. О предностима здруживања капацитета стационарних и покретних компоненти система веза не мора се много говорити. Примери из свакодневице уверљиво потврђују да је то прави пут ка повећању ефикасности средстава везе којима наша војска располаже, и у организационом и у функционалном смислу. На заједничкој вежби са румунским оружаним снагама "Плави пут" румунска страна је користила само један терминални уређај, а наша чак седам. Везу током вежбе остваривало је 70 румунских и 150 наших везиста.

Начелник Управе везе и информатике ГШ ВС пуковник Предраг Рајић потврђује да је интеграција постојећих капацитета, уз одређено занављање средстава, метод којим ће се род везе

оспособити да изврши свој задатак, обезбеђивање непрекидних, квалитетних и заштићених веза за потребе система командовања.

Према речима пуковника Рајића наш систем веза је, нажалост, у овом тренутку техничко-технолошки застарео, са много истеклих ресурса, без интегрисане криптозаштите, неекономичан је и скуп за одржавање. Такав систем веза све теже задовољава укупне потребе командовања, а нарочито нам недостају одговарајућа средства везе за тактички ниво.

Највише проблема јавља се на нижим нивоима командовања. Средства везе за оперативни и стратегијски ниво, иако старије генерације, још увек су примерена нашим потребама, али војници на терену, из одељења, водова и чета, са старим "руповкама" нису у стању да обаве своје задатке на прави начин.

Основна ствар код интегрисаног система везе, како истиче пуковник Рајић, јесте квалитетно увезивање свих учесника, од појединачног војника до највише командног. У претходном периоду изграђиван је специфичан телекомуникационо-информациони систем намењен Војсци, помало преамбициозно постављен, са стационарним и покретним компонентом на свим нивоима командовања. При том је покретна компонента сматрана најбитнијом за извођење борбених дејстава, али она се одувек ослањала и на стационарну компоненту, што је још једна потврда неопходности њихове јаче интеграције.

– Сада смо дошли до чврстог уверења – наглашава пуковник Рајић – да наше неспорно велике капацитете, уз што већи степен модернизације, треба искористити у оквиру јединственог система.

Започет је процес испитивања модерних средстава везе водећих светских произвођача, као што су француски "Талес" и "Сажем", компанија "Ериксон" и друге. Да би средство везе ушло у наоружање војске, појашњава пуковник Рајић, оно мора да прође кроз процес верификационог испитивања. До краја године наши везисти ће испитати која су од набављених средстава најприменија нашим потребама. Сви ти уређаји су произведени по врхунским техничким стандардима, али они се у војсци користе за одређене врло специфичне намене, и жеља водећих људи система веза Војске Србије јесте да се њихова ефикасност провери при раду баш у условима у каквима наше јединице извршавају задатке.

■ ПОСТУПНА ТРАНСФОРМАЦИЈА

Сви сегменти постојећег система трансформишу се поступно, па тако и школство. Досадашњи школски центар везе, информатике и електронских дејстава у Београду биће укинут, а у Горњем Милановцу се ових дана формира Центар за обуку припадника везе, информатике и електронских дејстава. Тај центар ће служити за обуку свих војника рода везе и електронских дејстава у Србији. У перспективи, у Милановцу ће се усавршавати кадрови на свим нивоима. Са даљом професионализацијом Војске рашће и потреба за обуком војника по уговору и подофицира, а није искључено да наша земља с временом постане и домаћин везистима из других земаља који буду заинтересовани да се обучавају код нас.

Да би се постигли циљеви ка којима се тежи, најпре се мора приступити реорганизацији.

– Све организацијско-мобилизацијске промене вршимо у складу са *Нацртом стратегијског прегледа одбране до 2010. године*. Већ смо завршили преформирање Центра за командно-информационе системе и Центра за примењену математику и електронику (ЦПМЕ), две важне установе научног карактера. Са 31. октобром гасимо садашњи 235. центар за стационарне везе и преформирамо садашњу 398. бригаду везе. Будућа заједничка јединица зваће се бригада везе и биће једина јединица везе тог ранга – каже пуковник Рајић.

Приоритет у опремању у наредном периоду имаће командно-информациони системи. Њих треба развијати на свим нивоима, јер је савремена технологија омогућила толики проток информација да је

Снимко Д. БАНДА

илузорно слати на бојиште људе и средства ако се они не могу право-времено употребити коришћењем командно-информационих система.

Недавно је направљен и динамички план напуштања аналогних система и преласка на дигитални начин рада.

– У томе ће нам помоћи "Телеком" као водеће предузеће у

ДЕВЕТ ДЕЦЕНИЈА ТРАДИЦИЈЕ

Из наше богате војне историје везисти Војске Србије су за свој дан одабрали 20. септембар, дан када је 1916. године на Крфу, у оквиру опште реорганизације Српске војске објављена "Уредба о војном телеграфу".

Том уредбом су утемељене основе на којима се развијао род везе. Уредба је дефинисала да је "задатак војног телеграфа да у рату поставља потребне телефонско-телеграфске везе за војне циљеве, да на њима организује и одржава уредан телефонско-телеграфски саобраћај, као и да одржава у исправном стању државну телефонско-телеграфску мрежу у захвату војног дела и уредан телефонско-телеграфски саобраћај на том делу државне мреже".

Уредбом је успостављена и организацијско-формацијска структура органа и јединица везе по нивоима командовања, од Врховне команде до команди пукова. Регулисано је складиштење резерве средстава везе, успостављени су ремонт и оправка опреме из средстава. Посебним фланом уређено је да се све војно-државне телеграфске, телефонске и поштанско-телеграфске станице на војишту потчињавају непосредно шефу војног телеграфа.

КАДАР ЗА СВЕ ПРИЛИКЕ

Док су некад ратове водиле армије и дивизије, сада су на сцени конфликти сасвим другачије врсте. У њима ретко учествују већи састави. Акцент је сада на томе да војник уме да ефикасно употреби наоружање и опрему коју поседује. Колико је кадар којим располаже Војска Србије спреман да се носи са изазовима ратовања у тако измењеним условима?

– У много наврата, на пример, на вежбама са армијама других земаља потврдило се да имамо квалитетан кадар. Исто тако, кад наши људи оду у иностранство на обуку за нека од најмодернијих средстава, враћају се са веома високим оценама. То нам даје наду да ће наша војска после опремања новијим уређајима лако сустићи водеће светске армије у примени те опреме где год то буде потребно, на бојишту, у мировним операцијама или у редовној обуци – каже пуковник Предраг Рајић.

Пуковник Предраг Рајић

области телекомуникација у нашој земљи – истиче пуковник Рајић. – Ако евентуално дође до приватизације “Телекома”, држава ће задржати одређени удео у власништву, тако да ће Војска моћи неометано да користи постојеће кабловске капацитете преноса. Подела радио-фреквенција такође не би требало да буде проблем, јер је Влада Србије направила план координације с Војском и сарадња је за сада одлична.

Добра је и сарадња везиста Војске Србије са осталим већим имаоцима веза у држави. Пошта, железница, царина, полиција... све су то велики системи који су уједно важни имаоци веза на територији Србије. Уз то, сигурно је да ће се, према речима наших везиста, с временом развити и неки нови важни имаоци. На пример, систем реаговања у ванредним ситуацијама, ранија цивилна заштита, још увек нема свој аутономни систем веза, већ се ослања на друге системе. Такође, у сарадњи са МО одвијају се редовне активности на координацији фреквенција у вези са споразумима са НАТО, Еуфор и САД.

Током протекле године урађено је још доста тога. Плански су реализоване активности на изради нових програмских пакета за органе везе и информатике. Формирање јединствене рачунарске мрежне инфраструктуре због хроничног недостатка новца још није далеко одмакло, али сигурно је да ће се, према речима наших везиста, с временом развити и неки нови важни имаоци. На пример, систем реаговања у ванредним ситуацијама, ранија цивилна заштита, још увек нема свој аутономни систем веза, већ се ослања на друге системе. Такође, у сарадњи са МО одвијају се редовне активности на координацији фреквенција у вези са споразумима са НАТО, Еуфор и САД.

Заштита говорних и писаних информација за сада задовољава основне потребе командовања. Делимичним осавремењавањем система заштите информација подигнут је ниво криптолошке вредности система криптозаштите. Набављени су уређаји за криптозашти-

ту говора и писаних информација, чиме је командовање постало увелико поузданије и безбедније.

Ове године урађене су и нове дигиталне аутоматске централе у центрима везе на више локација. Имплементирани су унифицирани сервиси у аутоматској телефонској мрежи у Министарству одбране. Одскора је, као што је познато, у оперативној употреби у нашој војсци мрежа мобилне телефоније “Телекома”.

Истовремено, оформљен је радни тим за израду динамичког плана замене капацитета у дигиталном систему преноса “Телекома”. Припадници Управе везе и информатике активно су учествовали у раду радних тимова и столова за реформу система одбране. Израђен је предлог организацијско-формацијске структуре бригаде везе. Усвојени су тактичка студија рачунарске мреже у МО и ВС и ревизија актуелне студије о интегрисаном систему веза. Усаглашен је план опремања и припремљени су реферати за опремање средствима везе и информатике.

Обе компоненте система веза развијају се упоредо.

– Многе армије у свету волеле би да располажу таквим потенцијалима какве ми имамо. Поседујемо одговарајуће платформе на возилима за покретна средства и мрежу стационарних објеката широм Србије – објашњава пуковник Рајић. – Да бисмо што боље конкретизовали наше намере и преточили их у планове за будући развој израдили смо базу података о савременијим моторним возилима погодним за јединице система веза у Војсци. С друге стране, настављена је санација стационарног чворишта везе Копаник и изградња стационарног центра везе у Ваљеву. Са та два објекта биће комплетирана мрежа која покрива читаву територију Србије и омогућава нам брзу и квалитетну аутономну везу у сваком тренутку.

■ НОВА СРЕДСТВА ВЕЗЕ

Сложена економска ситуација у којој се налази Србија и даље ће ограничавати набавку модерних система веза за потребе Војске. Са постојећим системом веза немогуће је подржати наше јединице које би учествовале у међународним мировним и хуманитарним операцијама.

А будућност не чека. Брз и динамичан развој телекомуникација и информатике данас у свету, неспорно, поставља нове правце и циљеве и пред сам систем веза и информатичке подршке који је на-

И АВИОНИ “НА ВЕЗИ”

Постоји битна разлика у остваривању веза у копненим снагама и у ваздухопловству. Тако авиони нашег војног ваздухопловства, због технолошког заостајања, нису тренутно опремљени да успоставе везу по процедурама које важе у Европи, што би могло да значи и да не могу да лете у иностранство. Европска комисија је од нас захтевала да до марта следеће године обавимо конверзију средстава везе на ваздухопловима како би била компатибилна са осталима у Европи. Проблем је у фреквентном опсегу који користе постојећа средства везе на авионима. На сву срећу, Војска Србије располаже одређеним модернијим средствима везе и тај привремено недостатак наших летелица ускоро ће бити превазиђен. На летелицама које ће ускоро поћи на ремонт биће ремонтована и средства везе.

мењен војсци. Везистима и информатичарима следи прилагођавање високим захтевима на широком пољу њиховог ангажовања и блиска интеграција са другим сродним системима. Савремени услови вођења борбених операција траже од система веза да, поред командовања у реалном времену, обезбеди потпуну прилагодљивост динамици одвијања тих борбених дејстава.

Криптозаштита веза и информација по целој дубини борбеног распореда и функционисање система и у условима електронских дејстава противника постали су правило које мора да се поштује на војишту. ■

Александар АНТИЋ

СТАМБЕНО ПОСЛОВАЊЕ
У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ (3)ИСКУСТВО
РАСИПНИШТВА

Колико смо се, заиста, приближили истини о куповини и изградњи станова за припаднике Војске у протеклој деценији? Шта се дешава са незавршеним стамбеним објектима које је Министарство одбране платило инвеститорима грађевинских радова? Каква је судбина појединих договора о заједничкој станоградњи са некадашњом Републичком дирекцијом за обнову земље? Зашто се још не говори довољно гласно о одговорности појединаца у војној организацији?

Тутати се може, говорио је Лав Николајевич Толстој, а ако човек неће да ћути, онда може само да оптужује. Или да бар ваљано и поштено критикује, сложићете се.

Последње године, истражујући проблеме који су обележили стамбено пословање у систему одбране, како бисмо војној и широј јавности понудили проверене или званичне информације, расветлили дилеме и помало зацелили ране, трудили смо се да не упаднемо у замку неодмереног кулоарског критичерства. Колико смо се приближили истини, то ипак знају само они који су деценију уназад истином манипулисали. Време ће, верујемо, донети поуздан одговор и непристрасно тумачење.

Како каже Достојевски, доказати се ту не може ништа, а убедити се, могуће је. Зато, немојте журити да се сложите са

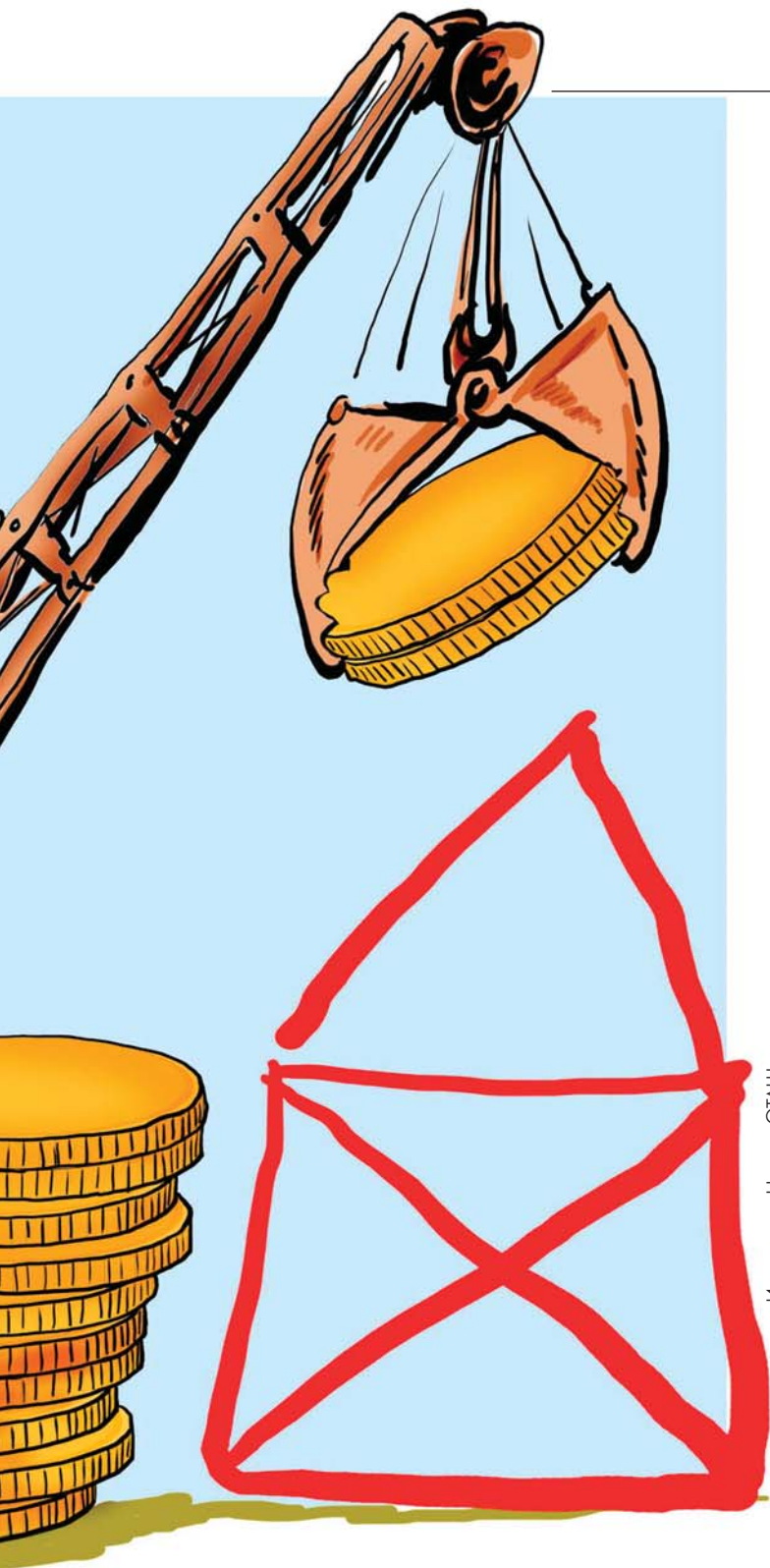
мног – ни мени није све јасно. Прихватити свет овакав какав је, може само глупави наивко.

■ ПРИСТРАСНА НАГОДБА

Шта се дешава са незавршеним стамбеним објектима које је Министарство одбране платило инвеститорима грађевинских радова?

Пословање Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг и Војнограђевинског центра Београд посебно оптерећују проблеми плаћеног стамбеног простора чија изградња није окончана. На појединим локацијама суинвеститори нису ни започели грађевинске радове. Подаци говоре да Министарство одбране има више од 6.000 квадратних метара неиспоручене стамбене површине, ко-

Илустровао Никола ОТАШ

ја је у потпуности или делимично плаћена. Како су се финансијске трансакције са многим предузећима одвијале без банкарских гаранција плаћања, данас није могуће, сем судским путем, надокнадити штету због неиспуњених уговора, односно наплатити неизвршене обавезе извођачима радова. Додатну тешкоћу представља и чињеница да су поједини незавршени или неизграђени станови унапред додељени припадницима Војске.

– Несхватљиво је да су надлежни у Министарству одобравали плаћање трошкова извођачима грађевинских радова, иако нису били сигурни да ће им правовремено испоручити станове. Финансијске штете су евидентне, без обзира на то што су судови за многе стамбене објекте пресудили у нашу корист. Како су суинвеститори поједине станове у зградама продавали на тржишту и физичким лицима, данас не можемо сами довршити војне станове, како би-

МАРФИЈЕВ ЗАКОН

Министарство одбране је пре неколико месеци са републичком Дирекцијом за имовину разменило Клуб Војске у Горњем Милановцу за десет станова. Како зграда у којој би требало да се налазе поменути станови још није завршена, они нису ни подељени припадницима Војске. Са надлежним општинским органима договорено је да се грађевински радови окончају до октобра 2006. године.

– По основу те размене, међутим, Министарство одбране није добило станове у власништво, већ на коришћење, па се они будућим станарима не могу додељивати у закуп, како би их откупили, већ само као службени војни станови. Према грађевинским и урбанистичким пројектима станови су велике структуре, око стотинак квадратних метара, што не одговара нашим потребама и важећој законској регулативи. Тај проблем треба што пре превозићи – наглашава потпуковник Милан Сладоје.

смо за њих добили употребну дозволу, јер је неопходно да читави стамбени објекти буду изграђени – истиче потпуковник Милан Сладоје, заступник начелника Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг Управе за инфраструктуру.

На одређеним стамбеним објектима грађевински радови теку отежано, тако да није извесно хоће ли на време бити завршени. Зато се грађевинским фирмама обрачунају *пенали* и трошкови настали због кашњења – Стамбеној задрузи *Хидротехника*, на пример, која је суинвеститор Министарству одбране на пословима станоградње у улицама Рашка и Вељка Лукића Курјака у Београду. Стога Војнограђевински центар са њом није потписао нове уговоре, већ само анексе како би решио настале проблеме из досадашњих обавеза. *Хидротехници* су, такође, одређени другачији временски рокови за завршетак започетих послова. Суинвеститори се најпре упозоре на непоштовање планираног темпа грађевинских радова, а уколико на то не реагују или понуде неадекватна оправдања, израчунавају им се новчане казне.

Због неиспуњавања уговорене динамике изградње стамбених објеката, додатне трошкове има и Министарство одбране, јер плаћа увећане трошкове становања припадницима Војске који у тим зградама треба да добију или су им већ додељени станови. Уз *пенале* се зато суинвеститорима урачунавају и штете настале по основу увећаних трошкова становања. Већина спорова, међутим, заврши на суду. Како су многа грађевинска предузећа са којим је пословало Министарство данас на рубу економске пропасти, неореално је очекивати да ће и после судских одлука успети да надокнаде штету. А махом су уговори са њима о заједничкој изградњи

ОПШТИНА ВОЖДОВАЦ

Од 2002. године надлежни у Министарству одбране воде судски спор са општином Вождовац, јер је дозволила откуп стана лицу које живи у објекту на војном земљишту, у Рашкој улици, што је противзаконито.

КОМГРАП

Министарство одбране је 1992. године од београдске фирме Комграп купило 20 станова површине 1.535,48 квадратних метара, у насељу Сава у Обреновцу. Станови су смештени у шест ламела и изграђени до 70 одсто. Продавцу је плаћено 95 одсто вредности објекта. Судски поступак против *Комграпа* за неиспоручене војне станове води се од 1997. године. У току прошле године поново су започети грађевински радови на три ламеле, али завршетак стамбеног објекта зависи од даљих финансијских могућности предузећа.

М-ИНВЕСТ

По уговору о заједничкој изградњи станова из 1999. године, Министарство одбране је одлуком министра 2000. године Конзорцијуму, који чине Холдинг *Ратко Митровић* и предузеће *М-инвест* из Београда, за финансирање расељавања локације и изградње стамбеног објекта Ц-7 на Врачару, уплатило 350.000.000 динара. На основу тога Војсци је требало да припадне 4.429,9 квадратних метара стамбене површине. *М-инвест* је имао обавезу да Министарству испоручи 22 стана и седам гаража на Врачару. Објекат је изграђен 70 одсто.

Остатак станова укупне површине од 2.174,27 квадратних метара Конзорцијум је требало да измири у блоку 63 на Новом Београду. Како *М-инвест* није испоштовао уговорене обавезе, против њега је у новембру 2005. године покренут судски поступак.

војних станова закључивани не по устаљеном тендерском поступку него на основу одлука надлежних појединаца или организационих целина у систему одбране. Један од првих примера успешног судског спора, који је трајао неколико година, односи се на изградњу војних станова у Белој Цркви. Суд је пресудио у корист Министарства одбране и наложио да му суинвеститор врати сав уложен новац са затезним каматама од дана уплате новчаних средстава.

– Дирекцији за грађевинско-урбанистички консалтинг није увек у интересу да због непоштовања планиране динамике грађевинских радова са суинвеститором раскине уговор и уђе у судски процес, јер заједнички послују на више локација. Карактеристичан је пример *Хидротехнике*, која тренутно гради војне станове у Рашкој и улици Вељка Лукића Курјака. Стамбену задругу смо тужили због тога што према нашим примедбама није отклонила недостатке на усељеним становима у Рашкој улици и судски спор је у току. Штета коју је том приликом Војска претрпела износи око 100.000 евра. Предузеће, додуше, нисмо судски гонили за кашњење радова у улици Вељка Лукића Курјака, где треба да нам преда станове укупне површине 630 квадратних метара – каже потпуковник Сладоје.

ЗАБОРАВ У АКЦИЈИ

Каква је судбина појединих договора о заједничкој станоградњи са некадашњом Републичком дирекцијом за обнову земље?

Војнограђевински центар *Београд* је у јесен прошле године добио три потписана уговора тадашњег министра одбране са Грађевинском дирекцијом Републике Србије, која је правни следбеник некадашње Републичке дирекције за обнову земље. Један од уговора односио се на изградњу 42 војна стана у различитим гарнизонима Војске. По другом уговору дефинисано је да Дирекција изгради 16 станова за припаднике система одбране у близини Хале *Лимес* у Београду. У трећем уговору била је предвиђена изградња још три стана у Београду.

Како објашњава потпуковник Сладоје, Грађевинска дирекција је Министарству одбране требало да преда станове после завршетка грађевинских радова, који су већ били у току, за уступање одређеног броја војних локација. Дирекција за грађевинско-урбанистички консалтинг и Војнограђевински центар *Београд* нису учествовали у закључивању поменутих уговора. Представници Центра *Београд* су само, по налогу Управе за инфраструктуру Министарства, још пре него што су им били доступни уговори, обилазили локације на којима је била планирана изградња 42 војна стана, да би дали стручну оцену о њиховој погодности за припаднике Војске. Убрзо је споразумно раскинут уговор који се односио на изградњу три војна стана у Београду. Један од тих станова је одлуком министра одбране у међувремену додељен и усељен, али је после раскида уговоре-

ХИДРОТЕХНИКА

Против Стамбене задруге *Хидротехника* Дирекција за имовинскоправне послове Министарства одбране од 21. фебруара 2006. води судски спор јер није легализовала 112 станова купљених у београдском насељу Миријево и усељених крајем 2002. године, што је била њена уговорна обавеза. За војне станове на тој локацији плаћено је 98 одсто укупне вредности. Поједини станари су судским путем већ откупили своје станове.

ПАН-ПРОЈЕКТ

Са предузећем *Пан-Пројект* из Панчева Министарство одбране је 1993. године закључило уговор о куповини 12 станова површине 805,62 квадратна метра, у насељу Бели трг у Белој Цркви. Станови су завршени око 45 одсто, а продавцу је плаћено 70 одсто вредности стамбеног објекта. Због неиспуњених уговорених обавеза поступак за накнаду штете Војсци трајао је пред Трговинским судом у Панчеву до 26. децембра 2005. године.

ПРОТЕЗАЊЕ МОЋИ

– Судски спорови које Дирекција за имовинскоправне послове Министарства одбране води против инвеститора грађевинских радова који не поштују уговорене обавезе или нису испоручили стамбене површине које су им плаћене, у различитим су фазама. За поједине се још обезбеђују докази, док су неки у жалбеној фази. За већину спорова очекују се пресуде надлежних судова. Озбиљнијих застоја у судским поступцима нема, јер је уговорима прецизно утврђена динамика плаћања наспрам темпа грађевинских радова.

Проблеми настају тек у случајевима када су предузећа са којима су потписани уговори финансијски пропала. Поставља се питање како да Министарство у таквим околностима наплатити штету, уложене трошкове или добије станове, после изрицања пресуде, јер она тада нема практичну вредност. Како је потребно надокнадити губитак, раскид уговора није добро решење. Сви уговору су, додуше, правно ваљани, али је тешкоћа што су појединци из система одбране одобравали плаћање које није пратило прописану динамику грађевинских радова. Зато је у будућности неопходно променити начин уговарања и услове плаћања – тврди капетан Михајло Живковић, самостални референт за спорове из области некретнина Дирекције.

ЕУРОТРЕНД

У Скендербеговој улици у Београду, Министарство одбране је 1997. године од фирме *Еуротренд* из Београда купило 14 станова, чија површина износи 1.134,34 квадрата. Станови за припаднике Војске завршени су 85 одсто, а продавцу су исплаћени у потпуности. Дирекција за имовинскоправне послове води судски спор са *Еуротрендом*, који је тренутно у фази вештачења.

Процес је успорен јер се судија који води парницу налазу у затвору, па се његови предмети још не решавају. Одлуком суда продавац је током 2004. године предао некадашњој Војнограђевинској дирекцији Београд 14 станова у неизграђеном објекту. Како поред војних станова у њему има и станова других купаца, а још није разрешен статус земљишта на коме се налази зграда, јер се и даље води као власништво *Еуротренда*, није их било могуће завршити.

них обавеза враћен Грађевинској дирекцији Србије. По осталим уговорима Центар Београд није ни поступао, јер није имао решења надлежног стамбеног органа Министарства.

После смене министра одбране формирана је комисија за испитивање стамбеног пословања са републичком Дирекцијом. Том приликом Војнограђевинском центру је наложено да врати Министарству одбране оригинале три уговора ради оцене њихове правне ваљаности. Недавно су надлежни у Управи за инфраструктуру разматрали могућности за раскид остала два уговора са Дирекцијом и Споразума о утврђивању пресечног стања међусобних права и обавеза проистеклих из заједничке изградње, купопродаје и преузимања финансирања стамбених објеката у Републици Србији, који је министар одбране са њом потписао 19. октобра 2005. године.

– Пошто Дирекција за грађевино-урбанистички консалтинг није у име Министарства одбране учествовала у договарању послова са републичком Грађевинском дирекцијом, који су били предвиђени Споразумом, нисмо ни били надлежни да о томе дајемо стручно мишљење. Изјаснили смо се само о заједничкој изградњи 148 војних станова у Трећој месној заједници Бежанијска коса, који су одраније уговорени и започети на војном земљишту са републичком Дирекцијом. Она, наиме, Министарству треба да преда са те локације још 56 станова. Како се послови не одвијају у складу са пла-

нираном динамиком, због проблема са подизвођачима грађевинских радова, Дирекцији ће се обрачунати *пенали* због неиспуњавања уговорених обавеза – напомиње потпуковник Сладоје.

У Споразуму министра одбране и директора Грађевинске дирекције Републике Србије од 19. октобра 2005. стоји да потраживања Дирекције према Министарству одбране, на основу купопродаје станова и заједничке изградње, износе 6.889.894,80 евра. Међусобна права и обавезе, те финансијски захтеви две институције биће надаље прецизно договорени.

Пређутане истине у лавиринту легитимних обмана учиниле су да куповину, изградњу и поделу војних станова, те бројне афере, попут драме опорог мириса, изнова посматрамо широм затворених очију. Једино искуство из стамбене укрштенице, која као врх леденог брега и даље прети систему одбране, јесте расипништво.

На исправан суд о одговорности у зачараној спирали војне станоградње, изгледа да ћемо још причекати. Криза савести и идентитета, суноврат стандарда, а посебно протекција моћи појединаца, немушто говоре о лову у мутном. Уз (не)праведну правду и неразумевање наше трагичне стварности, кавез се тешко креће у потрази за птицом. Јер, учи нас Ками, *све је и ништа није истина*.

Владимир ПОЧУЧ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

КАПЕТАН
МАРКО МАРЈАНОВИЋ

КОМАНДАНТ СВЕЧАНОГ СТРОЈА

Висок, витак, снажан,
једном речју наочит човек
који, са сабљом у руци,
редовно предаје рапорт
домаћим и страним
званичницима, својим
физичким изгледом
пажљивом посматрачу
јасно предочава и своје
психичке особине
– упорност, истрајност,
амбициозност

Осле основне школе, завршене у Београду, уписао је Војну гимназију и завршио је с одличним успехом, као најбољи у 22. класи. Данас истиче да за свој изузетан "CV", односно изванредну професионалну биографију, највише дугује тадашњем начелнику класе, онда капетану Славку Главчићу, који га је научио основним војничким врлинама, опште људским вредностима и принципима, оптимизму и позитивном начину размишљања. Поштење, дисциплину, уредност, радне навике, Марко Марјановић је стекао онда кад је било најпотребније, за цео живот. У младости је научио да није тешко поштовати старије, да то не захтева жртву, већ представља врлину људског, цивилизованог понашања, једну од општеприхваћених вредности, која нам живот чини пуним и богатим.

Много тога што је Марко научио као петнаестогодишњак, данас нам недостаје. Неке општељудске вредности су гурнуте под тепих, занемарене, а друге и другачије нам се намећу. Али он се није одрекао онога што је стекао у Војној гимназији. Управо те особине су му помогле да у Војној академији поново буде најбољи. Иако није отишао у Мостар и није постао пилот, није се, попут многих заљубљеника у небеске висине, разочарао у војни позив. Уместо плаве, заволео је сивомаслинасту униформу и најмасовнији, највојничкији род – пешадију.

– Мајчине сузе су ме задржале у Београду. Својевремено, једва ме пустила да упишем Војну гимназију, а кад сам, после тога, хтео да одем у Мостар, у Ваздухопловну војну академију, била је готово сломљена. Попустио сам и остао у Београду, близу родитеља – сећа се капетан Марјановић.

Није се покајао. Радио је пуно, учио, трудио се да и даље буде међу најбољима. На Одсеку Копнене војске увек се пуно радило, а на Смеру пешадије можда и највише. Његове колеге и вршњаци с других смерова Копнене војске сматрали су заљубљенике у род пешадије фанатичима. Залуђеницима који не познају лепоте артиљерије, тенкова, бродова... Њих неколико најбољих, посебно они са завршних година, који су практично знање стицали у Школском центру у Пожаревцу, нису се освртали на подсмехе. Од њих је Марко чуо "праве ствари" и схватио да се официр постаје тек у пешадији. Убрзо, посветио се том роду до крајности. И одолео свим изазовима, напорима, искушењима.

ПРВИ УРАНГУ

Исцрпљујући и упоран рад убрзо се исплатио. Као први у рангу, те 1999. године могао је да бира гарнизон у коме ће службовати. Поново се окренуо изазову, поново је изабрао најтеже, али, за амбициозне и позиву одане и најзахвалније место – Гардијску бригаду, јединицу у којој је могао да испољи све своје вредности и да задовољи једну од својих највећих амбиција – да постане елитни официр. Реформа и смањење војске знатно су сузили круг оперативних, атрактивних, борбених, истинских јединица, онаквих о каквим је учио у војним школама, најпре у гимназији и академији, а затим и у Пешадијском школском центру. А Гарда је остала једна од таквих. О њој је слушао и од њених официра, представника одељења за мобилизацију и попуну, који сваке године међу студентима Војне академије траже кандидате за ту елитну бригаду. Наравно, у обзир су долазили само најбољи. А Марко је навикао да буде један од њих. И зато није чудно што су се његове жеље поклопиле са избором, селекцијом, жељама и предлогом, па можда и захтевом старешина Гардијске бригаде.

За ових неколико година постало је јасно да ни он, ни они који су га изабрали нису погрешили. Већ на првој командирској дужности у минобачачком воду исказао је врлине какве су захтевали и каквим су се дичили и његови претпостављени. Ауторитетом, личним примером, знањем, снагом ума и тела, наметнуо се као лидер међу војницима, али и међу својим колегама. Стога нико није био изненађен што је после само годину и по дана, на предлог свог команданта "добио" чету. У Гардијској бригади се, наиме, такав поклон не добија брзо. На дужност командира чете чека се бар неколико година.

У овом случају ризик претпостављених се, очито, исплатио. Било је потребно много упорног, понекад исцрпљујућег, а често и целодневног рада са три, или четири партије војника на одслужењу војног рока, да баш његова, прва гардијска чета првог гардијског батаљона, постане најбоља у бригади и освоји прелазну заставицу. Следеће године ствар се понавља, а ове избора није ни било. Прећутно, заставица најбоље јединице остала је "ту негде" у његовој близини, иако је данас, после пет година пожртвованог и успешног командовања четом, заменик команданта батаљона.

– Највише професионалних успеха доживео сам током тих пет година, колико сам био командир чете. Рад с војницима највише волим, то је мој најлепши период од кад сам дошао у гарду. Свакако, то је и зато што сам добио много похвала од својих претпостављених, од људи који су препознали мој рад, напоре

ИСКЉУЧЕНА ГРЕШКА

Почасни строј не сме да погрешити. То је аксиом који не тражи доказе и уверавања. Капетан Марко Марјановић не дозвољава грешку јер зна да реализација протокола, односно дочек и испраћај домаћих и страних званичника, не трпе импровизацију.

То је ризичан посао, а он је оспособљен да ризике отклања. Представљати војску и државу пред очима домаће и стране јавности, наравно, није једноставно. Налазећи се пред стројем војника које мора добро да познаје, а врло често, међутим, не стигне да их упозна у потпуности, мисли су му усредсређене само на онога коме подноси рапорт. Све друго, каже, мора бити увежбано раније.

– Много је војника које треба оспособити за одговорну улогу у почасном строју, представити им значај који почасни батаљон има, значај који они сами добијају стојећи пред званичницима. Све мора да протекне без икаквих проблема, јер би сваки инцидент значајно срамоту не само за мене, за тог војника, или за команданта гардијске јединице, већ за државу и војску. То једноставно не сме да се деси.

У тренуцима одмора

које сам уложио и жељу да максимално допринесем борбеној оспособљености јединице. Данас радим нешто другачији посао, моји првенствени задаци су контрола, планирање и извођење обуке. И то има своје дражи, може се и у тој области знатно допринети, поготову што нас очекују немале промене у начину рада, што ме, свакако, радује, јер не волим рутину и отаљавање.

У ПОЧАСНОМ БАТАЉОНУ

Иако обуку више не спроводи лично, контакт с тим делом војничког позива није занемарио. Увек је у додиру с војницима, посебно оним изабраним, најбољи међу најбољима. У Гардијску бригаду традиционално долазе војници прве категорије. Они који желе да стекну особине, врлине и знања најоспособљенијих, истакнутих војника. После строге селекције, спроведене по доласку регрута у касарну и првог дела обуке, од најспремнијих се бирају младићи за почасни батаљон. За строј који је увек под лупом. Строј који је увек пред оком највиших државних и војних званичника, не само наших, већ и иностраних. Тај строј не сме да погрешити.

Ако се за неку јединицу може рећи да њени припадници "дишу као један", да се погледом разумеју, да знају шта њихов командант мисли и жели и пре њега самог, онда се то може рећи за почасни батаљон гарде. Пред тим стројем у последње време је управо капетан Марко Марјановић. Наочит, висок, витак. Официр каквим се поноси свака војска. Најбољи промотер војног позива, части, одговорности и снаге коју он подразумева. Све то Марко Марјановић зна. Зато не дозвољава грешку.

Колеге и потчињени навикли су на његове строге захтеве и још строже критеријуме. Истовремено, знају да ће све што тражи од њих најпре урадити сам, показати, помоћи, допринети бољим резултатима. Ако је потребно да се ради поподне, суботом, недељом, празником, а то је у Гарди увек потребно, међу онима који остају, биће и он. Не пребацује своје обавезе на колеге, не оптерећује их својим проблемима, бригама, тешкоћама.

– Ако свако од нас пружа максимум на свом радном месту, ако не заборавимо оно што су нас током школовања учили наши професори и што су нас саветовали начелници класа, онда војска неће имати проблема с угледом, онда ће наш позив остати частан, одговоран, уважаван. Наравно, ту је и друга страна медаље. Држава не треба да дозволи занемаривање војске и војног позива, јер само потпуно сигурна и безбедна земља може да рачуна на економски просперитет. Безбедносна компонента развоја Србије не сме да се занемари. А војска и њени припадници у том домену дају несაгледив допринос, посебно инсистирајући на међународним интеграцијама и све активнијим укључивањем у Партнерство за мир – јасан је капетан Марјановић.

МИСЛИ НА ЕНГЛЕСКОМ

Бавећи се спортом Марко Марјановић је научио да пружа максимум, да одолева тешкоћама, да се такмичи и незадрживо стреми ка циљу. Истовремено, зна да, иако чини скуп квалитетних појединаца, успешан колектив има и своју посебну вредност. Таквом колективу Марјановић поклања сву своју пажњу, такав колектив ствара и негује. Онај који, својом снагом, омогућава развој и доказивање квалитетних појединаца. Ако је негде то научио, научио је у гардијској јединици. Баш као и то да време у коме живимо не дозвољава предак. Зато је на Војној академији уписао последипломске студије из ратне вештине, зато не занемарује енглески језик на коме, кажу они који га познају, одавно размишља.

– Увек сам волео енглески. Показало се да није било узалуд. Матурски рад у Војној гимназији сам написао на енглеском језику, усавршио сам га у Војној академији, па се надам да ћу већ на првом тестирању добити сертификат STANAG. То ће ми, верујем, помоћи да остварим још једну жељу. Да одем у неку мировну мисију, где ћу моћи да се докажем у неким другим условима, на другачијим задацима – каже капетан Марјановић, погледавши, на тренутак, своју супругу Весну, психолога у Војној академији. Можда се она не слаже с том његовом амбицијом?

Сањају о свом стану, деци и успеху у послу којим се баве. Марко са супругом Весном

ПОКЛОН У ПОНОЋ

Иако је навикао на стресне ситуације, капетан Марко Марјановић се крајем прошле године изненада нашао у "небраном грохћу".

– Био сам дежурни касарне, у време пред отпуст војника, кад их је у касарни више него иначе. За нас је то такозвани ризични период, кад су могуће тензије, кад напетост виси у ваздуху. Контроле су тада обично појачане, учестале. Те ноћи, око 23 сата, таман сам предавао дужност помоћнику, кад ми је поручено да ме зову моји војници, постројени испред павиљона. Изненађен, најпре сам помислио да се нешто десило, неки ванредни догађај, нешто нежељено. Размишљао сам о свим могућностима. Мада сам их познавао у душу, знао сам како размишљају, шта мисле о јединици, о војсци, о ситуацији у друштву, ипак су то били млади људи, остао је само дан до њиховог скидања, можда је неко изгубио нерве?

Није ми било лако, постројени војници усред ноћи захтевају да им дође командир. Не догађа се то. Зебња је расла, а кад сам стигао пред строј, један војник се издвојио, поздравио ме по прописима, војнички, и у име својих другова, предао ми поклон – ручни сат с посветом. То ми је најдражи, али и најстреснији дар који сам досада добио – каже капетан Марјановић.

– Ма не – смеје се Маркова нежнија половина – све његове амбиције ја подржавам. Знам колико може, колико вреди и како размишља. Усталом, одавно је прошао све моје "психо" тестове – опет осмех – па нема изненађења. Обоје имамо исте снове, ако тако може да се каже. Сањамо о нашем стану, о деци, о успеху у послу којим се бавимо. Одавно радим у војсци, с војницима и официрима, добро познајем њихове проблеме и дилеме, знам да се не разликујемо од других породица. Понекад је потребно јако мало да бисмо били срећни. А успех у професији којом се човек бави, могућност за доказивање на радном месту и на дужностима које обављамо, за сваког од нас су изузетно важни. Па и за мог супруга. Нема сумње да ће он и убудуће с истим успехом стремити ка својим циљевима – уверава нас Весна Марјановић. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

ВОЈНИК РАЈКО РАИЧ

ВОЈНИ ПОЛИЦАЈАЦ
У МАНТИЈИ

Чудни су путеви живота. Некима доносе срећу, другима патњу, а трећима искушења. Тако се и један богослов, игром судбине, нашао у униформи војног полицајца.

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Н ије реткост видети студента Богословског факултета у војничкој маскирној униформи. Уосталом, сваки будући свештеник, сем завршеног факултета и женидбе, мора да одслужи и војни рок. Али уобичајено је да ти људи војничке дане проводе на неким, ако се тако може рећи "мирнијим" дужностима, а видети их као припаднике војне полиције, са црним опасачем, магнум чизмама, то је заиста јединствено.

Такав војни полицајац је донедавно војниковао у 250. ракетној бригади ПВО, јединици којом командује пуковник Станко Васиљевић. А заслужан да се Рајко Раич нађе у тој војничкој средини био је поручник Драган Станковић, командир вода војне полиције у бригади. Он га је у њу и довео после завршене обуке у Обреновцу.

Рајка смо упознали два дана пред излазак из војске. То је висок, ведар, насмејан младић, мелодичног гласа, увек спреман да исприча неку анегдоту. Рођен је 1982. године у Дрнишу код Книна. У Србију је дошао 1995, после акција *Блијесак* и *Олуја*. Четири године је живео у Крагујевцу и ту је завршио средњу школу, затим са родитељима прелази у Сремску Митровицу, где завршава вишу школу, а да би након тога дошао на служење војног рока у Београд и наставио студије на Богословском факултету.

А шта мисли о регрутацији у војну полицију?

– Могу признати да сам се испрва мало и отимао. Сматрао сам да као свештено лице не бих требало да долазим у сукоб са људима, а мислио сам да ћу морати у свом раду да примјењујем силу и да војни полицајци хапсе, приводе... Међутим, установио сам да се све да ријешити на људски начин. Потом сам се плашио физичке обуке, напорног рада и оштре дисциплине, јер се зна да поп не диже ништа теже од кадионице, а и ја сам тако настројен. Има тога, али се да издржати. Чак је лијепо и добро уз другарство и добру команду – каже Рајко.

Тај младић није, међутим, у војсци седео скрштених руку, него је у два испитна рока – априлском и јунском – положио седам предмета и уписао четврту годину факултета. Иако никада није "јурио просек", него је желео да све испите положи у року, десило се да за оне које је положио док је служио војску има изненађујуће добар просек. Сматра да су му у том "јуришу" на високе оцене, поред несумњивог знања, понекад помагали униформа и знак војне полиције.

– Полагао сам последњи испит – *Пастирску психологију*, код чувеног владике Порфирија, и нисам се баш најбоље спремио, па сам гледао како да владика "омекшам". И, онако у униформи, поздравим га, узмем благослов, пољубим руке и кажем: – *Владико, знате ли која је сличност између владике и војне полиције?* Он ме упита: *Која?* А ја одговорим: – *Обојица имају огромно овлашћење и могу да раде шта хоће.* На те моје речи се владика насмија, орасположи и на крају сам добио деветку.

А и професорима је било драго кад су га видели како долази у униформи.

– На факултету сам био помоћник свештеницима у служби. Једном, за нашу славу факултетску, светог Јована Богослова, десила се дивна сцена. Тада су биле присутне неке наше владике, а ја сам дошао у комплетној униформи са црним опасачем, чизмама магнум и преко тога сам обукао нашу помоћничку мантију. Када сам пролазио кроз цркву мантија се померала, ширила и сви су загледали у униформу. Онда су наши говорили: *То је као наш свети кнез Лазар, уједно и црква и војска.* И могу вам рећи да сам примијетио да је слична организација и у цркви и у војсци. Увијек су српски официри били пуни вјере, љубави, добрих дјела. Ако да Бог опет ће се вјера вратити у Војску. И враћа се.

А би редовно полагао испите помагале су му старешине и другари војници. Поручник Драган Станковић каже како је пракса у њиховој бригади да се сваком ко служи војни рок, ако је коректан, излази у сусрет. Од војника се само тражи да војничка дисциплина буде на одређеном нивоу и да извршавају своје редовне дужности.

– Рајко је обављао дужност курира командира вода, с тим што је имао обавезу да ради на пријавници и извршава функционалне дужности које сам му постављао. А учио је када су се други одмарали. То не би свако успео, али Рајко јесте. А кад оде бићемо сви везани за њега, ако ништа друго барем да потражимо неки савет. Имаћемо свог духовника, као што смо имали док је био са нама. Кад се будем женио планирам да он буде тај који ће ме венчати – истиче поручник Станковић.

И Рајко ће се својих војничких дана увек сећати.

– Дошао сам са великом радошћу у војску. Дошао сам са благословом владике Никанора и свештеника, родитеља и пријатеља, и одлазим са великом радошћу. Војска ће ми увијек бити у срцу и радо ћу је ту носити.

А куда ће га пут даље одвести?

– Кад завршим четврту годину факултета, јављам се мом владици у Вршац и ступићу у службу гдје он одреди, гдје је потреба – Вршац, Панчево, Зрењанин. Једино не бих волио отићи из своје земље. А имао сам понуда. Џаба новац, џаба почаст, мени то не треба. Ја волим да живим наш народни, прави српски живот. И мој духовни отац, један стари архимандрит из манастира Савина код Херцег Новог рекао ми је: *Увијек савјетуј народ да живи као наш прави честити српски сељак, побожан какав је био. То је основа и будућност српске државе.*

Да би постао свештеник Рајко ће морати и да се ожени, што неће бити проблем, јер већ има девојку. У шали каже да су данас попови на цени. Пун им је факултет девојака, тако да није проблем наћи праву.

На крају разговора тај млади човек нас је очарао својим гласом. У новинарској соби готово нестварно звучала је молитву која се чита на освештењу касарни или када војска полази у бој ради одбране земље. ■

Мира ШВЕДИЋ

ДРАМА ГОРАНА ФЕРЛАНА НА ХИМАЛАЈИМА

КАД СНЕГ ЗАВЕЈЕ ТРАГОВЕ

Током ноћи снег је наставио да пада тако да је, до наредног јутра, нападао до висине пола шатора. Обично то није проблем, уколико ниси сам у планини, али пошто се већина пењача враћала када смо ми тек кретали ка врху, ми смо били сами. Без обзира на то, сматрали смо да ћемо за око два и по сата пити топлу кафу у бази, каже потпуковник Ферлан. Очекивана два и по сата претворила су се у кошмар који је трајао читав дан и пола наредне ноћи.

Вођена идејом да људи пролазе, а њихова дела остају, петочлана војвођанска алпинистичка експедиција "Каракорум 2006" кренула је 5. јуна из Београда пут пакистанских Хималаја, где до тада званично ниједна експедиција из Србије није боравила. Пред њима су били многобројни дани у планини, километри пешачења и изазов који је на таквим путовањима подједнак за искусне пењаче попут Исе Планића и Горана Ферлана као и за Мишу Николића и Мирка Кујунчића, који тек стичу алпинистичка искуства. Подршку у организацији експедиције у Србији и на терену пружао им је Миливоје Ердељан. На пут су кренули и са жељом да остваре још један подухват који нико из Србије није покушао – да се током једне експедиције попну на два врха виша од осам хиљада метара. Врхови Гашербрум 1 (Г1), висок 8.068 метара, и Гашербрум 2 (Г2), са 8.035 метара, били су само својеврстан увод у оно што тек намеравају да остваре, а то је да се суоче са технички најзахтевнијим врхом на свету – К2.

Иако се планине нису ништа промениле од последњег сусрета, јер "снег је завејао његове трагове и планине опет изгледају као и пре", експедиција "Каракорум 2006" за потпуковника Војске Србије Горана Ферлана била је другачија него претходне...

■ ПУТЕВИМА МАРКА ПОЛА

Каракорум се налази у западном делу Хималаја. Припада Кашмиру, нестабилном подручју око кога се воде сукоби између Индије и Пакистана. Отуда присуство великог броја војника који све време контролишу и алпинистичке експедиције. На Каракоруму се налази пет врхова виших од осам хиљада метара, а чак 174 изнад седам хиљада метара. Ланац врхова Гашербрум, којим су војвођански алпинисти отворили ново поглавље у књизи својих необичних путовања, чини група од чак двадесет врхова изнад шест хиљада метара са тим именом. Иначе, пењачима из света је

много примамљивији део Хималаја који се налази на Тибету, где се до базног логора стиже аутомобилима. Војвођански алпинисти су до базног логора стигли након дванаест дана пешачења преко другог по дужини глечера на свету, корачајући путевима којима су некада пролазили Александар Македонски и Марко Поло. Разлог због кога су одабрани врхови Г1 и Г2 јесте то што имају заједнички базни и први висински логор.

У алпинизму је познато да је за остваривање циља, најчешће освајање неког планинског врха, потребан такозвани "прозор", односно лепо време. Са Гораном Ферланом и Исом Планићем ка врху су ишла још двојица Пакистанца, Садик и Саид, због којих су се морали задржати два дана дуже него што су планирали у базном логору. Иако су сателитски снимци показивали да ће им прозор бити поприлично узак, кренули су ка врху, али се већ код трећег висинског логора прогнозе оствариле – почео је да пада снег. Кажу да то и није било тако страшно пошто није дувао јак ветар и није било хладно, али су Војвођани одлучили да не праве четврти висински логор, већ да директно из трећег иду на врх. Другим речима, желели су да скрате пут по раздаљини коју су требали да пређу, али су га временски продужили пошто су се пењали целу ноћ.

– Кренули смо у осам сати увече да бисмо око седам ујутро стигли на врх Г2. Снег није престајао да пада, тако да се без заустављања враћамо до трећег висинског логора, где сакупљамо сву опрему и настављамо до другог логора, где смо се зауставили да

се одморимо. Током ноћи снег је наставио да пада, тако да је до наредног јутра нападао до висине пола шатора. Обично то није проблем, уколико ниси сам у планини, али пошто се већина пењача враћала када смо ми тек кретали ка врху, ми смо били сами. Без обзира на то, сматрали смо да ћемо за два и по сата пити топлу кафу у бази.

Очекивана два и по сата претворила су се у кошмар који је трајао читав дан и пола наредне ноћи...

■ ДРАМА У ПРОЦЕПУ

– Како је снег јако падао затрпао је стазе на којима смо поставили фиксну ужад крећући се ка врху. Знали смо да су ту негде, али не тачно где. Због тога смо бауљајући четвороношке вукли цепине кроз снег покушавајући да закачимо ужад. То тражење, као и терет од тридесетак килограма који смо носили на леђима, знатно су нас успорили. Због тога смо одлучили да део опреме оставимо, после чега смо наставили пењање и стигли до првог висинског логора који се налазио на заравни величине пет-шест фудбалских терена. Све

ПОДВИГ

је било ужасно бело, те смо уз видљивост од око тридесет метара тек око поднева успели да пронађемо наше шаторе и кренемо према базном логору. На том путу налази се глечер дугачак око седам километара, три километра ширине, на коме постоје бројни процепа у леду, које смо на путу ка врху обележавали са по две заставице. Међутим, поново због снега, нисмо могли да их видимо.

Настављамо четвороношке да ходамо разгрћући снег и тражећи пукотине у леду. Проналазимо их тако што у неке од њих упадамо до колена, појаса, рамена. Крећемо се навезани у размацима од десетак метара, при чему сваки има још око десет метара ужета омотаног око руке, да га не би вукао за собом. Како је првом који иде најтеже, често се смењујемо на том месту. Принцип је био да тамо где ја ставим ногу, стави је и онај други, трећи, четврти.

Око један сат послеподне схватили смо да смо се изгубили. Тада смо звали базу, где су почели да организују спасавање. Наша срећа је била што је рођени брат једног од Пакистанца који је пошао са нама, био у базном логору, тако да су у нашем спасавању ангажовани најбољи пењачи који су се тамо затекли. Петоро људи је кренуло ка нама, а како нисмо знали где се тачно налазимо, нисмо успевали да се сретнемо.

Била су четири сата послеподне. Садик и Саид су ишли испред мене. По већ поменутом принципу, тамо где је газио први, газио је и други и ја сам трећи ставио десну ногу на исто место, да бих, када сам подигао леву ногу, почео да пропадам кроз процеп у леду дубок осамнаест метара. Падajući, ужетом којим смо били увезани, оборио сам у снег Планића који је био десетак метара иза мене и почео да га вучем, док је он цепином покушавао да заустави и себе и мене. Успео је да се заустави на нека три, четири метра пре провалије, а ја сам истовремено, због лета слободним

Горан Ферлан и Исо
Планић на врху Г2

Бројни су изазови пред алпинистима у планини

падом, и Пакистанце оборио на леђа. То су ми они касније испричали. Моја прича под ледом се одвијала на свој начин.

■ ПОГЛЕД СА ВИСИНЕ

После пада од неколико секунди, којих се не сећам, нагло сам се зауставио, осетивши јак бол у доњем делу леђа. Почео сам да се окрећем viseћи на конопцу, ударајући главом, ногама и леђима о ивице леда. У потпуном мраку, док су ме мањи или већи комади леда ударали по глави, покушао сам да нађем ослонац ногама, али пошто на ципелама нисам имао дерезе све време сам се окретао. Када су ми се очи навикле на мрак, на врху процепа могао сам да видим само једну тачкицу светлости. Процеп је био отприлике три и по метра ширине и шест метара дужине, док је до његовог дна од места где сам се ја налазио било још око пет метара. Другим речима, да је процеп био плићи или да је уже било дуже, данас не бих са вама разговарао. Планић ме је звао да чује да ли сам жив. Пошто у том тренутку нису могли да ме извуку, одлучили су да чекају да стигне помоћ. Мени је у међувремену постало хладно и како је време одмицало, било ми је све хладније. Могу слободно рећи да нисам кукавица, али у том тренутку сам почео да певам. Пошто помоћ није стизала, након неких сат времена Планић и Пакистанци почели су полако да ме извлаче. Уз болове у леђима и лед који је

са сваким повлачењем ужета падао на мене, након неких сат и по времена, поново сам се нашао на снегу.

Помоћ је коначно стигла до нас око осам сати, да бисмо око поноћи стигли у базу. Сви су били будни и више нико није говорио о "испењаном" врху, већ је главна тема било оно што се десило на путу назад.

Не могу да кажем да ли сам те ноћи спавао или нисам. Био сам у неком полусну. Ујутро сам се пробудио веома рано, скувао кафу и Микију, који је устао после мене, рекао да идем кући. Био сам изубијан, све ме је болело, али тај физички бол није био пресудан за доношење одлуке. Када сам се прошле године на Евересту повредио, помислио сам да сам добио својеврстан први жути картон. Ово је био други и, иако нисам сујевџан, помислио сам да, као што то Ђорђе Балашевић каже у песми – неко то од горе види све. Више нисам желео да изазивам судбину. После два дана спаковао сам кофере и вратио се у Србију. Петнаестак дана касније Планић се попео на Г1.

■ ИЗА РАЗУМА

Када смо са Гораном Ферланом једном приликом разговарали, покушавајући да нашим читаоцима објасни због чега се бави алпинизмом, рекао је да је то због неке дозе лудости и фанатизма који су саставни део његовог бића. Иако је и овога пута, као и свих претходних, знао шта може да му се догоди и да на врх крећу сувише касно, пред невреме, кренуо је са свешћу да се незгода може десити, али није мислио да се може десити њему. После свега што се догодило, како сам каже, разум је превагнуо над изазовом, лудошћу или фанатизмом. Ипак је, по свему судећи, када је ове године почео да се припрема за експедицију "Каракорум 2006", Ферлан заборавио Еверест и први жути картон. Зато га још једном на крају разговора питамо да ли два жута картона значе и да ће престати да се бави алпинизмом. А он каже: "Не знам, мада размишљам да идем поново на Хималаје". ■

Сања САВИЋ

Инцидент на Светском војном првенству у Винковцима

СТОЛИЦОМ НА СРПСКЕ ЏУДИСТЕ

Иако су репрезентативци Војске Србије у џуду на недавно одржаном 32. светском војном првенству у Винковцима, Хрватска, остварили веома добре резултате, успех је помутио инцидент који се догодио током церемоније отварања такмичења, када је на српске такмичаре бачена столица.

Како су све екипе које су се пријавиле, њих 35, биле постројене на главном градском тргу, где се налазе и бројни кафићи, после завршетка дефилеа из тридесетак метара удаљеног кафића према српским џудистима полетела је метална столица. Столица је пала на неких пола метра од војника Ђорђа Медаковића, одбила се од земље и ударила га у ногу. На срећу, ударац није био толико јак, па је он могао да настави да се такмичи наредних дана.

Како сазнајемо од шефа мисије мајора Владимира Ристића, цео догађај мирно су посматрали хрватски полицајци, који ниједног тренутка, ни пре ни после инцидента, нису реаговали, тако да је напасник неометано одшетао. Мајор Ристић је одмах упутио писмени протест организатору и CISM-и. Уз извињења која је добио од хрватског Министарства одбране и Генералштаба стигло је и образложење од организатора да је за пропуст одговорна цивилна полиција, која је била задужена за безбедност такмичара, те да ће преузети све мере да преступник буде кажњен.

Српски војни репрезентативци: студенти Војне академије Срђан Ђурић, Марко Паповић и Владан Мاستиловић и војник Ђорђе Медаковић на Светском војном првенству екипно су заузели место у групи између 15. и 19. (од 35 екипа), док је Владан Мاستиловић у појединачној конкуренцији, у категорији плус сто килограма, заузео седмо место. Тако су, већ на првом међународном такмичењу репрезентативци Војске Србије у џуду показали да на њих треба обратити више пажње и, уз рад и подршку, очекивати још боље резултате.

С. С.

ХРОНИКА

У ТРЗ "КРАГУЈЕВАЦ" ПОВРЕЂЕНА ЧЕТИРИ РАДНИКА

У Техничком ремонтном заводу у Крагујевцу, 29. августа око осам часова, приликом комплетирања упаљача за ручну бомбу М-75, дошло је до експлозије капиле једног упаљача, што је проузроковало повређивање четири радника.

Добринка Марковић задобила је тежу повреду прста леве шаке и лакше повреде лица те је задржана на лечењу у КБЦ "Крагујевац", док су Драгојла Радевић, Рада Таринић и Радослава Милосављевић лакше повређене и пуштене кућама одмах након указане лекарске помоћи.

Увиђај је извршила полиција по налогу и овлашћењу истражног судије и окружног јавног тужиоца Војног одељења из Ниша.

Директор Завода формирао је стручну комисију за утврђивање околности које су довеле до наведеног догађаја у чијем извештају се наводи да је цивилно лице Добринка Марковић "приликом свога рада извршила нехотичну радњу која није била предвиђена технолошким поступком, а која је за последицу имала извлачење осигурача из тела упаљача при чему је дошло до активирања детонатора упаљача у њеној руци и рањавања остале четири раднице."

Добринка Марковић се добро осећа и налази се на Одељењу пластичне хирургије у крагујевачком Клиничко-болничком центру.

М. Ш.

СПЕЦИЈАЛНЕ СНАГЕ САД

Недавно је Министарство одбране САД објавило извештај о будућој организацији и опреми војске у коме је најавило формирање нових снага за специјалне операције. Такве јединице се, за кратко време и под велом тајности, могу распоредити било где у свету. Спадају у најбројније, најбоље обучене, увежбане и опремљене саставе, а одликују се бруталношћу, агресивношћу и дрскошћу током извођења операција.

ПАУЧИНА ЗА

проведећи државну стратегију глобализације планете, војни стратеги Пентагона одлучили су да у склопу реорганизације оружаних снага формирају нове јединице за специјалне операције. Таква замисао сликовито се може описати као прекривање планете паучином од специјалаца. Иако традиција специјалних снага САД потиче из средине 18. века, њихов брз развој почиње шездесетих и осамдесетих година прошлог века. Оне постају треће средство спољне политике – јаче од дипломатије, а мање сурово од рата. Америчке специјалне снаге су данас водеће у свету – по бројности, обучености, увежбаности и опремљености, али и по бруталности, агресивности и дрскости у извођењу акција.

■ РЕНЦЕРИ

У структури америчких специјалних снага ренцери се налазе у саставу Команде копнених снага за специјалне операције (ASOC – Army Special Operations Command). Изводе непосредне акције и по правилу су претходница осталих састава војске. Зато је њихов мото – *ренцери су увек на челу*. Војни стручњаци оцењују да су то најбоље оспособљене и обучене јединице америчке копнене војске, способне за брзе акције и самостално деловање у свим географским и климатским условима.

Ренцерски 75. пук (75th Ranger Regiment) има три батаљона, а сваки броји око 500 припадника. Команду батаљона чине командна група, јединица везе, делови за ватрену подршку, затим, извиђачка јединица (у којој је 18 професионалних војника распоређених у три групе), јединица за људске ресурсе и командна чета.

У саставу батаљона су три чете, командна чета и чета за подршку. Чета има 152 припадника распоређена у три вода и у воду за ватрену подршку (одељење минобацача 60 милиметара, одељење противоклопних преносних ракетних система и одељење снајпериста).

Обука ренцера је најнапорнија у америчкој војсци. Траје годину дана – два циклуса од шест месеци. Кандидати за ренцере су добровољци од 19 до 21 године старости. Пре почетка оспособљавања подвргавају се ригорозном психофизичком тесту, а на селекционом курсу изводе десет падобранских скокова. Само кандидати који задовоље полазне критеријуме упућују се на даљу обуку од шест месеци – борење голим рукама и хладним оружјем, борба у запаљеним објектима. Надаље, стичу знања из топографије, везе, извиђања, патролирања, руковођења и командовања јединицама ранга одељења, вода и чете. Увежбавају, такође, гађања из личног наоружања и коришћење минско-експлозивних средстава. Током тог периода оспособљава-

Авион 160. пука за специјалне операције

ПЛАНЕТУ

ња траје и тронедељна фаза индокринације, на којој инструктори проверавају мотивисаност и одлучност кандидата.

У другом периоду обуке, који се састоји од неколико курсева, будући ренџери увежбавају борбу у урбаној средини, преживљавање и борбу у тропима, џунглама и мочварама, затим, борбу у пустињама, планинама и арктичким пределима. Потом следи обука за амфибијска дејства – пливање, роњење и вожња различитих чамаца, а на крају падобранска обука. Оспособљавање ренџера је на полигонима у САД, Египту, Панами, Канади, Саудијској Арабији и другим земљама. После завршене обуке кандидати се распоређују у ренџерске батаљоне. Добијају беретке боје песка и амблема са ознаком ренџер, које пришивају на рукав блузе.

■ ЗЕЛЕНЕ БЕРЕТКЕ

Убацивање у позадину непријатеља копном, морем и ваздухом, напад на противничке командне центре и виталне објекте, прикупљање обавештајних података, организовање противтерористичких и противгерилских акција, те инструктажа снага земље домаћина, само су део задатака припадника америчких специјалних снага – зелене беретке (The Green Berets). Њихов званични назив је Јединица специјалних снага, а борбена парола – *слобода угњетенима*.

Зелене беретке нису организоване на класичан војнички начин. Делују у групама јачине пука, којој се додељују стратегијски (ратиште) или ограничени тактички задаци (регион или одређена земља). Први задатак извршавају као целина, а други са делом снага. Група има високи степен аутономије приликом планирања и извођења операција, а састоји се од команде, командне чете, три батаљона, чете контраобавештајне службе, чете везе, чете за електронска дејства и логистичке чете. Група броји 1.530 специјалаца.

Батаљон има 313 припадника, распоређених у три чете. Свака чета формира шест А тимова са 12 специјалаца, који дејствују самостално. Команда батаљона развија Ц, а командна чета Б тим, док група развија 56 А тимова.

Тим А, у коме раде два официра и десет подофицира одређених специјалности, планира акције и диверзантско-саботажне задатке, а надлежан је и за страном наоружање, обавештајни рад, везу, логистику комуникације и санитет. Он је основна борбено-оперативна јединица намењена за неконвенционално ратовање, стратегијско извиђање, ударне операције и унутрашњу одбрану пријатељских земаља. Припадници тима се убацију у дубину противника

Обука ренџера

од 350 до 3.000 километара, где месецима могу да делују без додатног снабдевања.

Обука добровољаца са најмање завршеном средњом школом и знањем једног страног језика, траје од осам до десет месеци. Одвија се у више фаза – основна Q1 (Q Course Phase I), специјалистичка Q2 и завршна Q3. За подофицире се организује и курс NCO, који није обавезан.

Током двомесечне основне обуке кандидати, уз свакодневно трчање на већим растојањима, маршеве од десет миља дању и шест миља ноћу под пуном ратном опремом, гађају из различитог наоружања домаће и стране производње, увежбавају употребу

Ренџери су се на бојном пољу појавили 19. јуна 1942. Тада је у Северној Ирској од 2.000 добровољаца формиран Први ренџерски батаљон. У Тунису су формирани Трећи и Четврти батаљон, док је на Пацифику јединица познатија под именом Мерилови мародери. После рата у Кореји ренџери су распуштени, а поново су формиран 1974. године.

Прва јединица зелених беретки – 10. ваздушнодесантна група SFGA (Special Force Group-Airborne) – формирана је 19. јуна 1972. Данас су оне организоване у девет група и покривају читаву планету – Пета група је надлежна за Азију и Индијски океан, Седма за Латинску и Јужну Америку, 10. за Европу и Северну Африку, Трећа за подсахарску Африку, а Прва делује на Пацифику и Североисточној Азији.

хладног оружја у борби – 124 начина убијања, од којих је 32 голим рукама, такозвано тихо убијање. Будући специјалци се, такође, оспособљавају за неприметно убацивање и извлачење са територије противника, оријентацију, патролирање и диверзантска дејства, постављање заседа и примену бруталних метода испитивања заробљеника. У тој фази реализује се обука у падобранству, алпинизму и роњењу.

Фаза Q2 траје четири месеца, а обухвата обуку по специјалностима – обавештајно-оперативни послови (организација обавештајне службе, начин прикупљања и обраде података, процена ситуације и планирање акција), наоружање (употреба 80 врста оружја, од чега је 46 стране производње, коришћење различите муниције, мина и ручних бомби, израда примитивног оружја, гађање, постављање заседа, извиђање и извођење напада), инжењеријска дејства (стичу се знања за минирања и разминирања, припрему и израду свих врста упаљача и средстава за паљење, укључујући и преносна нуклеарна средства, те постављање различитих експлозивних клопки). На осмонедељном курсу везе кандидати изучавају средства за везу и комуникацију, увежбавају успостављање везе, пријем и предају порука. У области санитарске специјалности, чији курс траје од 30 до 41 недеље, кандидати се обучавају у Војномедицинском центру Копнене војске. Тамо стичу знања о пружању прве помоћи, дијагностици, асистенцији при операцијама, стоматологији, затим, неговању болесника, прегледу и чувању хране.

Четворомесечна завршна обука кандидата изводи се на различитим полигонима (у шуми, планини, џунгли, мочвари, пустињи и арктичким пределима). Окончава се маршем од 150 километара и двонедељном вежбом *rolan sage* – ваздушни десант и обука локалног становништва. Правило је да се сваки припадник зелених беретки оспособи за основну и допунску специјалност.

■ ДЕЛТА ОДРЕД

Јавност је за супертајну, врхунски обучену и оспособљену специјалну антитерористичку јединицу Делта одред, чија је парола изненађење, брзина, успех, сазнала 1980. године, после неуспешне акције ослобађања 53 таоца из америчке амбасаде у Техерану.

Делта одред (1st Special Operational Detachment-Delta) формиран је у тајности 1977. године. Његови припадници су добровољци од 25 до 35 година старости, односно најбољи специјалци америчке војске оба пола. Данас броји 400 професионалних војника, организованих у тактичке (борбене) групе – сквадроне, означене словима А, Б и Ц. Сваки има око 150 специјалаца. У састав одреда улазе штаб са штабном и позадинском четом, једини-

Припадници AFSOC на обуци

Припадник Делта одреда

Коефицијент интелигенције најмање 110, добро знање бар једног страног језика и изванредна физичка припремљеност, основни су услови које морају задовољити припадници Делта одреда. Они треба да успешно претрче три километра у чизмама за најдуже 16 минута, да за минут ураде 37 чучњева, 32 склека или 32 трбушњака, да у хладној води са чизмама за минут испливају 100 метара, а у задатом року пређу 18 миља тешког терена са теретом од 25 килограма.

ца везе и одељење хеликоптера. Део одреда дејствује ван територије САД (у Европи је 20 припадника који се налазе у Немачкој).

Најмању оперативну јединицу, оспособљену за самосталне акције, чини борбена група од четири припадника (два пара). У зависности од врсте задатака које изводе, одред може да формира истовремено 40 група, које у акцијама подржава 160. ваздухопловни пук за специјалне операције (160th SOAR-Special Operations Aviation Regiment).

Припадници Делта одреда могу бити ренцери и зелене беретке, односно само високо образовани специјалци који нису старији од 35 година и говоре бар један страни језик. У саставу те антитерористичке јединице су специјалисти различитих области – језика, психологије, терористичких организација, информатике. Пре почетка обуке кандидатима се најпре проверава физичка издржљивост, а потом се подвргавају строгим психофизичким тестовима.

НОЋНИ ЛОВЦИ

Ратно ваздухопловство има сопствену команду за специјалне операције AFSOC.

У саставу Копнене војске је 160. авио пук за специјалне операције – ноћни ловци. Надлежан је за инфилтрацију специјалаца на противничкој територији, непосредну ваздушну подршку, медицинске евакуације, снабдевање, потрагу и спасавање посада оборених авиона и хеликоптера иза линије фронта. Ватрено крштење имао је 1983. године, током инвазије на Гренаду.

Обука припадника Делта одреда траје 1.124 сати. Основно оспособљавање је организовано у три дела. Током првих 388 сати кандидати стичу знања и вештине из области тактике антитерористичких јединица, оријентације, борбе у урбаним срединама, наоружања и везе. Други део обуке од 360 сати – курсеви алпинизма, скијања, роњења, падобранства и преживљавања у природи, одвијају се на терену (полигонима). Завршна обука, која траје 376 сати, где се кандидати увежбавају за антитерористичку борбу, изводи се у посебно изграђеном комплексу објеката, такозваној кући ужаса, на аеродромима и лукама.

■ МОРНАРИЧКЕ ФОКЕ

Специјалне јединице америчке ратне морнарице SEAL, познатије као морнаричке фоке, формиране су 1. фебруара 1962. и спадају у најелитније снаге САД. Оспособљене су за неконвенционално ратовање у поморском амбијенту, извиђање обале и приобаља, затим, уништавање важних објеката противника и прикупљање обавештајних података. Фоке су, такође, увежбане да обмањују противника, изводе специјалне и психолошке операције у позадини непријатеља, наводе артиљерију и авијацију на изабране циљеве, те обезбеђују сопствене луке и пловне објекте. Борбена дејства изводе под водом, на води и на копну (приобаљу). Опремљене су чамцима, подморницама, падобранима, авионима, хеликоптерима и специјалним теренским возилима.

Осамдесетих година прошлог века SEAL је имао класичну организацију – одред ронилаца диверзаната, одред извиђача диверзаната и два одреда за психолошке операције. Од 1983. године Фоке чине две морнаричке групе за специјално ратовање (NSWG), које покривају Атлантску и Пацифичку флоту.

Тимови SEAL у свом саставу имају десет вођа, у које је распоређено 25 официра и 158 подофицира. Вод броји 16 припадника, а чине га два одељења, која организују две борбене групе са четири професионална војника (два пара). Морнаричке фоке у активном саставу имају 1.700, а у резервном саставу 1.300 припадника.

Искрцавање припадника SEAL из подморнице

КОМАНДА ЗА СПЕЦИЈАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Специјалним снагама САД руководи Команда за специјалне операције. Њој су потчињене команде специјалних снага (SOC) сва три вида оружаних снага, осим корпуса морнаричке пешадије, школе за обуку специјалца и истраживачко-развојни центри.

У Копненој војсци формирана је Команда ASOC у чијој је надлежности активни и резервни састав ренџера, зелених беретки, Делта одреда, јединица за психолошке операције и цивилне послове, затим, Центар за специјална ратна дејства (SWC), Центар за истраживање и развој наоружања, средстава и опреме за специјалне јединице (SORDAC), ваздухопловне снаге Копнене војске, инструкторске и штапске јединице.

Ратна морнарица има Команду за специјална ратна дејства NSWC. Из тог састава се издваја десет борбених група ронилаца и сквадрон специјалних диверзантских чамаца.

SEAL тим 6 је морнаричка верзија Делта одреда који изводи специјална антитерористичка дејства. Чине га три јуришне јединице – Red, Blu и Gold, и јединице брзих чамаца. Обе флоте у свом саставу имају антитерористички тим FAST који обезбеђује поморске базе и ратне бродове. Посебне морнаричке јединице специјалне намене NSW контролишу, одржавају и по потреби користе нуклеарне мине SADM. Распоређене су у Шкотској (NSW-2), на Филипинима (NSW-1) и у Порторику (NSW-4).

Обука припадника SEAL траје три године. Примају се добровољци до 28 година, који после исцрпних психофизичких тестова реализују BDU/S програм у четири фазе (Basic Underwater Demolition/Seal training).

У првих осам недеља кандидатима се постепено подиже физичка снага и издржљивост, а у петој недељи, такозваној пакленој – hell week, организује се непрекидна теренска обука са само четири сата сна. Током осталог периода обуке, будуће Фоке обучавају се у подводној оријентацији, преживљавању, те стицању основних морнаричких знања и вештина. Током друге фазе оспособљавања, која траје седам недеља, увежбавају руковање савременом ронилачком опремом и роњење. Кандидати који су успешно завршили ове две фазе обуке стичу звање борбеног рониоца.

Тактику ратовања на копну – оријентација, наоружање и опрема, експлозив и мине, борилачке вештине, коришћење хеликоптера, инфилтрација у позадину противника, преживљавање у екстремним борбеним и климатским условима – кандидати изучавају у трећој фази оспособљавања. Она траје десет недеља. Током последње четири недеље обуке реализују дневне и ноћне падобранске скокове. Болничари се додатно обучавају још 30 недеља, а остали похађају и двонедељни курс за различите специјалности.

Даље шестомесечно школовање будући припадници Фока настављају у јединицама SEAL. Само 10 до 15 одсто полазника успешно заврши обуку, што потврђује колико је она напорна и сложена. Током активне службе професионални војници у SEAL завршавају и додатне курсеве – за снајперисте, курсеве страних језика и инструкторе роњења.

■ ЛЕТЕЋИ КОМАНДОСИ

У саставу Команде ваздухопловства за специјалне операције AFSOC (Air Force Special Operations Command) је 16. пук за специјалне операције, 720. специјална тактичка група, затим, 325. европско и централно војиште са седиштем у Великој Британији и 353. тихоокеанско војиште са седиштем у Јапану. Група за специјалне операције, 18. опитна авиоескадрила и школе за специјалне операције ваздухопловних снага САД, које имају 10.000 припадника активног и резервног састава, популарно названих летећи командоси, такође су део Команде. Петина командоса је распоређена ван територије САД. Њихово гесло је *било кад – било где*. Опремљени су са више од 100 авиона и хеликоптера. Такве специјалне снаге воде неконвенционалне ратове, из ваздуха подржавају копнене и морнаричке специјалне јединице. ■

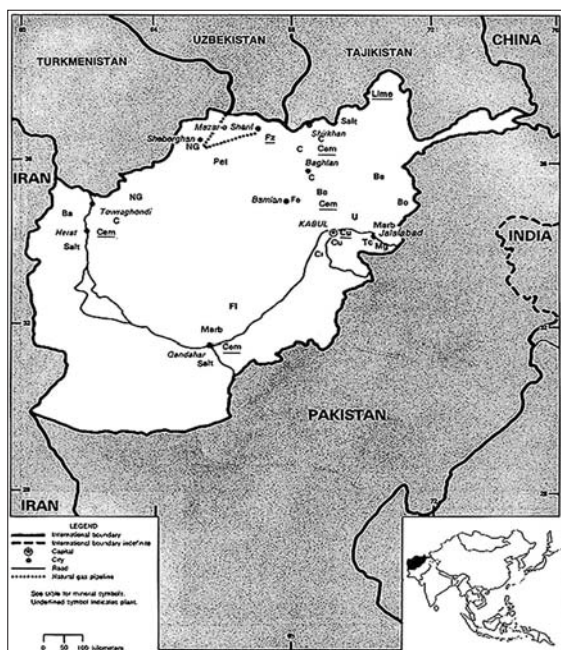
Станислав АРСИЋ

А В Г А Н И С Т А Н

ЛИЦЕ И НАЛИЧЈЕ РАТА

Совјети после напада на побуњеничке конвоје нису заробљенике претерано малтретирали. Муџахедини су знали да на сва питања команданата морају одговорити.

Са онима који нису сарађивали завршавало се *по кратком поступку*. Непријатељским борцима побуњеници су одсецали главе или гулили кожу с тела. Заstraшујуће методе мучења примењивали су и талибани. У безизлазној ситуацији, да би избегли заробљавање, борци Спецназа су на себе наводили ватру сопствене артиљерије.

Пре совјетске инвазије Авганистан се сврставао међу двадесет најсиромашнијих земаља света. До 1979. године није имао железничку пругу, а мало путева је било асфалтирано. Планински венац Хинду Куш пресеца земљу са истока према западу. На југу и југоистоку су углавном суве и стеновите пустиње, а на северу и западу високе планине. Лета су сува и врела, а зиме оштре. Дуж речних долина, у такозваним зеленим зонама, налази се око 15 одсто обрадивог земљишта, које је испресецано каналима за наводњавање и ниским зидовима, те је непроходно за оклопно-механизована возила.

■ УДАРНИ ТИМОВИ

Током десетогодишње интервенције у Авганистану, од 1979. до 1989, Совјети су изгубили 333 хеликоптера, 1.314 борбених возила пешадије, 510 инжењеријских возила и 11.369 камиона. Највећи губици нанети су дејством РПГ-7. Због конфигурације терена било је лако постављати заседе моторним и оклопним возилима. Сем у противоклопној борби, РПГ је коришћен у противпешадијским и противхеликоптерским окршајима, па чак и за артиљеријску подршку. То оружје калибра 40 милиметара, са наткалибарским пројектилом, тежи 6,9 килограма. Има оптички нишан, а максимални домет му је 300 метара за циљеве у покрету, док се стационарни циљеве могу гађати и на 500 метара. Пројектили ПГ-7, ПГ-7М и Н имају проборну моћ до 600 милиметара хомогеног челика. Пројектил ПГ-7ВР је са тандемским, односно коаксијалним кумулативним пуњењем, за уништавање оклопно-механизованих возила са реактивним оклопом. Максимални домет противоклопних пројектила је 900 метара, а после 4,5 секунде лета активира се самоуништење. Највећи домет противпешадијских пројектила износи 1.100 метара.

У време рата у Авганистану совјетске јединице су у наоружање усвојиле и ручне противтенковске бацаче граната РПГ-16, РПГ-18 и РПГ-22. У односу на

Совјетске јединице се повлаче из Авганистана 1988.

РПГ-7 кинеске и пакистанске производње, совјетски су знатно краћег домета и мање ударне моћи. Зато су јединице пешадије Совјетског Савеза, посебно *Спецназа*, радије користила заробљене РПГ-7 са ножицама, које су омогућавале прецизније нишањење. Обе стране у сукобу су и за противпешадијску борбу користиле бацаче граната. Совјетске снаге су непријатеља гађале иза или изнад положаја, који су били укупани у брдима, како би експлозија изазвала одрон камења.

Муџахедини су формирали ударне тимове за противоклопну борбу, у којима је од 50 до 80 одсто бораца било наоружано РПГ-ом.

Колоне возила су најчешће сачекиване у заседама. Приликом организовања таквих акција ватрени положаји су пажљиво бирани, а потом укупани и маскирани. Пред долазак колоне војници су простор око ватреног положаја нападали водом у пречнику до четири метра како би се блесак и облак дима при лансирању што мање видели. Посебно су уређивали резервне ватрене положаје, јер су их користили одмах после испалења првог пројектила. Нишаније које су остале на истој позицији често су гинуле. Према плановима напада на колону, уништavana су водећа и последња возила сасређеном ватром више РПГ-а са растојања од 50 метара. Таква дејства нису пружала шансу нападнутом возилу да се извуче из заседе или узврати ватру. При томе су циљане слабе тачке тенкова, поготово задња страна куполе, мотор или перископи.

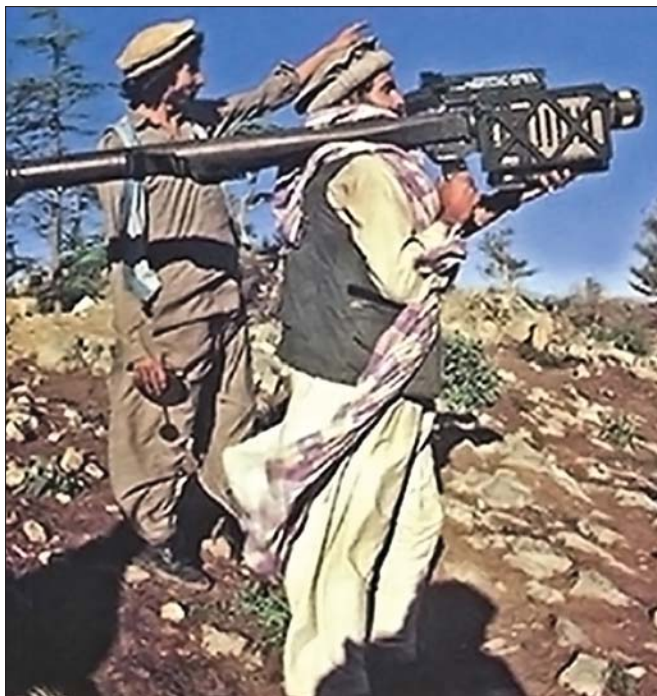
■ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ЗАСЕДЕ

Највећу опасност за муџахедине у заседи представљала је пратећа пешадија. Зато су је ватром заустављали снајперисти и митраљесци, како би РПГ нишаније несметано дејствовале. Приликом напредовања на широком фронту Совјети су истурали тенковски вод на прве линије, затим је деловала пешадија, која је неутралисала противоклопну одбрану, уз ватрену подршку са БМП-1. Ваља знати да БМП-1 има врло ниску силујету, па су трупе које наступају испред у опасности да буду погођене ватром из властитог возила, што је уочено још на маневрима, али и током арапско-израелског рата 1973. године. Да би се избегле такве ситуације одређена је зона од 50 метара између сваког вода, чиме је стваран простор за дејство БМП-а без опасности по војнике. То је, међутим, било тешко остварити на земљишту Авганистана. Муџахедини су зато ватрене положаје заузимали високо на

НЕДОСТАТАК БОРАЦА

Авганистан је скоро пет пута већи од Јужног Вијетнама. Током Вијетнамског рата САД су у једном периоду имале око 500.000 војника у тој земљи. Наспрам тога, број војника које је СССР ангажовао у Авганистану достигао је стотинак хиљада. Били су распоређени у четири дивизије, пет самосталних бригада и пет пукова, уз мање јединице за подршку 40. армије. Основни проблем совјетских снага био је недостатак бораца. Кроз Авганистан је прошло 642.000 војника и официра, од тога је око 15.000 погинуло или нестало. Око 115.300 је оболело од инфективног хепатитиса, а 31.000 од тифуса. Санитетско обезбеђење није било на потребном нивоу.

ганистанске војске, али и на терену. Потом су предвиђали зоне слетања хеликоптера и минирали их. Око њих су, затим, размештали РПГ и митраљеска гнезда. По другом моделу су на дно дубоких кањона постављали привлачне мамце, а на зидовима укупавали тешке митраљезе. То су обично били ДШК, калибра 12,7 милиметра, или КПВ 14,5 милиметра са дометом од 1.500 м. Тако је оборено од 50 до 70 одсто хеликоптера. Ваљало би напоменути да су у октобру 1994. године у Сомалији оборена два америчка хеликоптера Blekhok из РПГ-7,

Муџахедини са "стингером"

поготком у репни део. Уз то, према западним изворима, више од 50 одсто америчких војника који су погинули у Ираку настрадало је дејством РПГ-а. С обзиром на таква искуства, совјетске трупе су повећале растојање на 500 метара између хеликоптера вође и пратиоца, како би се у случају напада могли међусобно штитити. Зона слетања летелица се управо пред приземљивање обезбеђивала аеросолним оружјем, а снаге претходнице су се развијале пре доласка главнине. Избегавало се летење у круг, по принципу осмице, али и летови по устаљеним обрасцима – у правој линији дуж пута, речног тока или кроз кањон, затим, слетање или узлетање из истог правца. Више пута су се у току дана мењали тактика и број ангажованих хеликоптера.

■ ВАТРЕНИ ТЕПИХ

Конвоје или кретање возила у развијеном борбеном поретку обично су штитила оклопно-механизована возила са доминантних ката или артиљеријска оруђа која би формирала ватрени тепих испред јединице пешадије. Тако је пешадија наступала синхронизовано са артиљеријском ватром. Конвојима се некада додељивала и хеликоптерска пратња.

Током рата у Авганистану сукобљене стране су често организовале заседе. Нису се само Совјети кретали конвојима већ су то радили и муџахедини,

БОРБЕНА ОПРЕМА

Стандардне чизме совјетских бораца нису биле погодне за кретање по планинском терену, па су војници, кад год је то било могуће, уместо њих користили патике. Слично су чинили и муџахедини. Вреће за спавање нису биле водоотпорне, тако да су војници радије употребљавали заплењене непријатељеве вреће западне производње. Откривању положаја совјетске пешадије доприносила је недисциплина војника (мада не и *Спецназа*), који су нехајно бацали празне конзерве сувих оброка око положаја. Бачене конзерве су одбијале зраке сунца и упозоравале устанике на присуство непријатеља. Стандардни панцир је тежио 16 килограма, тако да су га могли носити само стража и пешадија у оклопно-механизованим возилима. Маскирна шема на одећи била је пројектована за европско, а не азијско планинско ратиште.

Заробљени муџахедини, 1987.

с тим што су оружје и муницију најчешће преносиле товарне животиње. Заседе су постављали добро обучени тимови *Спецназа*. Одељење за напад на конвој муџахедина бројало је 22 припадника – пет официра, четири подофицира, док су остали били војници. Припадници јединице су се организовали у три групе – за подршку, са три митраљеза ПКМ, две снајперске пушке СВД, два РПГ-7 и четири пушкомитраљеза РПК -74. У зависности од врсте операције користио се и аутоматски бацач граната АГС -17. Група се још опремала са три до четири РПГ-18, који су Совјети звали *муха*, али и два АКМ-47 калибра 7,62 милиметра са пригушивачем ПБС. По два АК-74 у свакој групи су имала потцевни бацач граната ГП-25, а војници су носили по десет граната ВОГ-25.

Ноћу су хеликоптерима убацивани припадници одељења за заседу на територију коју контролишу муџахедини. Хеликоптери су се спуштали више пута како би заварали непријатеља. Спуштања, додуше, нису била и слетања, јер је хеликоптер увек лбдео на малој висини, а спецназници су искакали. Напредовање одељења у дубину непријатељске територије до пет километара од места заседе је прикривано и осталим ваздушним активностима – ограниченим ударима. Место заседе се бирало у близини логора или базе муџахедина, јер је пажња бораца који обезбеђују конвој на том простору била мања. Јединице су се кретале ноћу, а дању су војници само осматрали терен. Искуства говоре да је и ноћна

Совјетске снаге су посебно бринуле о рањеним припадницима. Како тврде борци *Спецназа*, сви рањеници су били евакуисани, а организоване су и операције ширих размера за извлачење тела погинулих. Са заробљеницима се, поготово после напада на конвоје, рањеницима или борцима у шоку, поступало без претераног малтретирања. Муџахедини су знали да на сва питања совјетских команданата морају одговорити. Са онима који нису били кооперативни, међутим, завршавало се по кратком поступку. Остали су затим упућивани на даљу обраду *зеленима*, како су звали војску просовјетске владе. Насупрот томе, муџахедини су заробљеним совјетским војницима одсецали главе или гулили кожу са тела. Заstraшујуће методе мучења примењивали су и талибани. У безизлазној ситуацији, да би избегли заробљавање, борци *Спецназа* су на себе наводили ватру сопствене артиљерије. И последњу ручну бомбу чували су за такве прилике.

употреба аеросолног оружја, посебно рано ујутро или када је хладно време, а ваздух хладан и густ, била знатно делотворнија. Некада се оно допуњавало димним бомбама, јер су оне спречавале да се аеросол лако распрши.

■ ПРИМИР ЈЕ С ПРЕДУМИШЉАЈЕМ

Транспортне авионе и хеликоптере Ми-6 и Ми-8 муџахедини су нападали *стрелом и стингером*. Како су совјетски транспортни авиони високо летели, непријатељски борци су се пењали на врхове планина да би дејствовали по њима. Једном приликом је тим *Спецназа* у области Панџшира пронашао маске и боце са кисеоником за дисање муџахедина на великим висинама.

Муџахедини су жестоко бранили своје базе. Осматрали су совјетске авио-базе и хелидроме, те радио-везом извештавали о сваком покрету ваздухоплова. Како су се авиони ближили базама, тако су они повећавали број противавионских митраљеза, па се дешавало да поједине логоре штити и осамдесетак оруђа, чије су посаде биле врло дисциплиноване и мотивисане.

Обе стране у сукобу су масовно користиле противпешадијске мине. Муџахедини су постављали најпре неколико мина које је било лако уочити, а у близини велики број добро скривених. Око металне мине су монтирала и пластичне, које детектор није могао открити. Комбиновали су нагазне мине са минама усмереног дејства, а око

њих постављали комаде метала или камење како би појачали ударни ефекат. Уз то су користили и *Молотовље* – коктеле – боце напуњене изренданим јефтним сапуном и бензином, тако да се после бацања смеша залепи за каросерију возила и гори.

Просовјетска влада Авганистана имала је развијену мрежу агената и информатора. Совјети су обавештајне податке прикупљали на терену извиђањем и осматрањем. То су, поред осталог, били задаци *Спецназа*. Они су користили честе племенске сукобе и ривалитете муџахедина. У појединим селима су са непријатељем склапали примирја како би сазнали о кретању других група, конвоја са оружјем, или су чак ангажовали мештане за водиче.

Рат у Авганистану траје и данас, а народ те сиромашне и измучене земље још дуго неће угледати мир. ■

Др Александар МУТАВИЋ

ПОБУЊЕНИЧКЕ ВОЂЕ

Рат у Авганистану је изнедрио неколико вођа међу устаницима. Најистакнутији је био харизматични Ахмед Шах Масуд. Студент француског лицеја у Кабулу, интеллигентан, образован и способан, Таџик је брзо постао познат широм Авганистана по својим организационим и војничким квалитетима, те је добио надимак Лав Панџшира. После повлачења СССР-а био је министар одбране, али се после доласка талибана на власт повукао из политике и поново посветио борби. Постао је вођа Северне алијансе, највећег противника талибана. Два дана пре напада на Менхетн, 9. септембра 2001, убијен је у атентату који је организовала и извела Ал каида. Двојица Арапа, који су се лажно представили као новинари, активирали су у самоубилачкој акцији експлозив скривен у камери. Сматра се да је Осам бин Ладен наручио убиство Ахмеда Масуда како би обезбедио сарадњу и заштиту талибана.

Ахмед Шах Масуд

БЛИСКИ ИСТОК

ТЕРОРИЗАМ КАО ПОВОД ЗА АГРЕСИЈУ

Недавни рат на Блиском истоку, чији је повод био тероризам, као и чињеница да је тероризам представљао повод за агресију и рат у више десетина случајева у периоду од 1990. године наовамо, захтева озбиљно преиспитивање и редефинисање појма “агресија” у Повељи и другим документима ОУН

Повод за недавни рат на Блиском истоку била је отмица израелског каплара Гилада Шалита, коју су 25. јуна у пограничној зони Газе извеле три палестинске екстремистичке групе. На ултимативни захтев отмицара да Израел пусти 1.000 затвореника, Палестинаца и Арапа из израелских затвора, Израел је, у складу са упозорењем да неће попустити пред терористима, покренуо опсежну војну операцију.

Када је изгледало да ће оружани сукоб у појасу Газе бити окончан (израелски војни састави су се 8. јула 2006. повукли из северног дела појаса Газе), припадници либанске “герилске” организације Хезболах извели су 12. јула напад на израелску војску на северу Израела. Том приликом су убили седам и отели два израелска војника. Као одговор на терористички акт Хезболах, израелске оружане снаге су 13. јула отпочеле масовну усклађену ваздушно-поморску и копнену нападну операцију против Хезболаха на територији Либана, која је окончана 14. августа.

Будући да су се наоружани састави Хезболаха, поред осталог, бранили тако што су дејствовали ракетама земља-земља по насељима и градовима на северу Израела (дневно су испаливали од 70 до 200 ракета), Израел је појачавао нападе по инфраструктури Либана, често дејствујући по цивилним објектима (израелска војска је извела више од 7.000 ваздушних напада и око 2.500 напада с мора против више од 7.000 циљева).

Биланс тог тридесет тродневног рата био је поражавајући за обе стране. У нападима је погинуло око 1.000 лица, више од 4.000 је рањено, док је око милион особа било приморано да напусти своје домове. У ствари, последице тог жестоког сукоба су у складу са изјавом израелског министра правде, датој 3. августа, да “сви који планирају да угрозе суверенитет Израела знају да ће цена коју ће морати да плате бити изразито висока”.

Оружани напади и отмице израелских војника, које су извели недржавни милитантни актери са територије једне земље на територији другог, сувереног субјекта (Израел), поново су актуелизовали акутни проблем у вези са безбедношћу основних субјеката међународне заједнице (државе), веома присутан после распада биполарног света.

Реч је о томе да су припадници три екстремистичке палестинске групе (једна од њих се представила као “Исламска армија”), без дозволе Палестинске самоуправе извеле класичан терористички акт против Израела. Исти злочин су починили припадници

Хезболаха – без одобрење владе Либана извели су терористички напад на Израел. Покушаји владиних ауторитета (либански и палестински званичници) да посредују у ослобађању талаца били су неуспешни, чиме је поново потврђена теорија о необузданости и “неуништивости” терориста, уколико им је влада неке државе допустила да користе њену територију за своје противзаконите делатности, или без њеног знања.

Подсетимо да је војно крило палестинског Хамаса, схвативши да није у стању да издејствује ослобађање отетог израелског каплара и огорчено због израелских ваздушних напада у појасу Газе, запретило (2. јула) да ће напасти цивилне циљеве у Израелу, а вођа Хезболаха Хасан Насралах им је 14. јула објавио “отворени рат”.

На својеврсну агресију несuverених терориста, суверена држава Израел одговорила је у складу са правом на одбрану. Није спорно да је циљ израелске офанзиве био да уништи наоружане саставе исламских милитаната који су напали Израел. Међутим, очигледна чињеница да Израелци не располажу одговарајућим обавештајним подацима, нарочито о инфраструктури Хезболаха, принудила је њихово командовање да против терориста примени прекомерну силу која је углавном погодила либанске цивиле. У вези са тим искрсава важно питање: да ли је у оваквом специфичном оружаном сукобу могућа примена класичних борбених дејстава, која су евидентна приликом сучељавања оружаных снага двеју или више земаља.

Поменути рат на Блиском истоку, чији је повод био тероризам, а који се у територијалном и формалном смислу одвијао између два суверена међународна субјекта (Либан–Израел), а у суштинском смислу између државе Израел и недржавног субјекта (Хезболах), као и чињеница да је тероризам представљао повод за агресију и рат у више десетина случајева у периоду од 1990. године наовамо, поред осталог, захтева озбиљно преиспитивање и редефинисање појма “агресија” у Повељи и другим документима ОУН.

Резолуција број 3314 Генералне скупштине ОУН од 14. децембра 1974. под појмом агресија подразумева и “упућивање од или у име једне државе оружаных банди, група, нерегуларних војника или најамника, који против друге државе врше акте оружане силе”. Евидентно је да се оваква квалификација односи на државе које имају суверену власт над целокупном својом територијом. У разматраним случајевима реч је о нечему сасвим другом. Реч је о држави која није у стању да остварује суверену власт на читавој територији и на тај начин омогућава терористима да у складу са својом субјективном проценом и вољом доносе одлуку да угрозе безбедност друге државе, а тиме и мир у региону.

С обзиром да терористи таквим својим деловањем наносе највећу штету цивилном становништву матичне земље, упутно је да међународна заједница свестрано изучи тај проблем који је присутан у многим земљама и усвоји адекватне механизме за његово решавање док је још у фази развоја. Евентуално одлагање решавање тог акутног проблема погодоваће носиоцима тероризма да се још агресивније користе неспособношћу тзв. неуспелих (неадекватно организованих држава) за угрожавање светског мира. ■

Др Милан МИЈАЛКОВСКИ

САЧУВАТИ ПОКРЕТНУ ИМОВИНУ

Влада у Подгорици
покушава ових дана да
од продаје популарног
Арсенала канадском
милијардеру Питеру Манку
изузме покретну имовину
Завода, јер је схватила да од
тог изузетно профитабилног
посла ремонтовања туђих
ратних бродова и сама
може имати лепе користи

Иако преговарачки тимови Владе Црне Горе као продавца и представника оф-шор компаније "PM Securities" са Барбадоса, која је заинтересовани купац, трају још од марта, епилог готово шеснаестомесечне епопеје са продајом Морнаричког техничког ремонтног завода "Сава Ковачевић" из Тивта још се не назире. Наиме, преговори су тренутно на својеврсној "летњој паузи" због потребе обеју страна да унутар својих тимова додатно усагласе ставове, а финализација дуготрајног процеса и потписивање купопродајног уговора се, према надањима владе премијера Мила Ђукановића, очекује у септембру.

Тендер за продају имовине МТРЗ "Сава Ковачевић", познатијег под именом *Арсенал*, закључен је 20. децембра 2005, а једину понуду упутила је оф-шор фирма са Барбадоса "PM Securities", иза које стоји канадски милијардер Питер Манк. За огромну имовину коју чини више од 330.000 квадратних метара земљишта на најлепшем делу обале у Тивту, низ специјализованих радионица са скупоченим алатима и опремом за бродоремонтне послове, два плутајућа дока, синхролифт, дизалице, реморкере и још много тога, канадски милијардер понудио је 20.115.300 евра, тражећи да, пошто он постане власник, нико од радника *Арсенала* више не може ступити на земљиште те фирме. Уз то, он је тражио и изузеће од актуелног режима морског добра у Црној Гори, тј. концесију за коришћење обале на период од 99 година, те друге уступке и повољности.

■ ПОНУДА ОД 29 МИЛИОНА ЕВРА

Понуда господина Манка од око 20 милиона евра садржи четири елемента: уређење локације вредно око четири милиона, социјални програм од око шест и исто толико вредну санацију еколошке штете, те саму цену у готовом, која износи 3.264.168 евра.

Међутим, тај новац не би узела Влада Црне Горе, јер она, као послодавац, управо толико дугује радницима *Арсенала* за остале плате и доприносе, па би приход државне благајне од продаје једног од најмодернијих бродоградилшта на Медитерану, заправо био – нула евра. Канађанин је навео и да је спреман да, у наредних три до осам година, у претварање *Арсенала* у центар ексклузивног научичког туризма и морину за мегајакте инвестира од 50 до 175 милиона евра.

После три месеца преговарања, Манк је своју понуду увећао на износ од око 29 милиона евра. Разлика од девет милиона евра већином би била намењена за социјални програм, односно за радничке отпремнине. Радници *Арсенала* су пристали на то новим колективним уговором. Исто тако, минимални износ гарантованих инвестиција (у претварање тиватског војног бродоградилшта у морину за јакте и ексклузивни центар научичког туризма) подигнут је на 106 милиона евра, односно пола милијарде за шири регион Тивта.

Црногорска влада и канадски бизнисмен треба још да се договоре о односу броја апартмана и хотелских капацитета у новом научичко-туристичком центру и о архитектонским решењима. У међувремену се *Арсенал* нашао у својеврсном вакууму, јер радници више немају елана за рад у фирми која ће се, по свему судећи, угасити, а најаву продаје створила је и проблеме у уговарању нових послова. То је довело до кашњења у динамици исплате плата, па су радници МТРЗ 1. августа ступили у штрајк, који је окончан после недељу дана, када су им уплаћене заостале зараде за март и април. Штрајкачи су, поред исплате ових зарада, од пословодства и Владе захтевали да побољшају наплату поодавно доспелих потраживања од београдске фирме "Sofis" за радове изведене на пет ракетних чамаца типа "Оса 1" које је Министарство одбране СЦГ пре две године продало Египту, те обављених радова за либијску РМ.

Изгледа да је позамашан износ ових потраживања, од скоро четири милиона долара, освестио надлежне у Влади и општини Тиват, па се недавно родила идеја да се господину Манку продају некретнине МТРЗ, али не и покретна имовина *Арсенала* која би се искористила на другачији начин.

■ ПОСЛОВИ СА ЕГИПТОМ И ЛИБИЈОМ

Упркос ранијим врло искључивим ставовима министара да Црној Гори није потребна војна индустрија и да је то прошлост са којом треба раскрстити, у Кабинету премијера Ђукановића у последње време је, ипак, превладао став да треба покушати да се задрже изузетно вредне машине, алати и опрема, односно покретна имовина *Арсенала* и са њом наставити изузетно профитабилне послове ремонта страних ратних бродова. Питер Манк је, наиме, већ рекао да га докови, радионице, дизалице и друга изузетно вредна бродоремонтна опрема у *Арсеналу* уопште не интересују, јер му је, ионако, намера да читаво војно бродоградилште, са изузетком синхролифта, сравни са земљом и претвори у плац за изградњу нове марине, хотела, ресторана, казина и других садржаја за елитну туристичку клијентелу.

Имајући у виду да се после стицања независности Црне Горе полако топе и ингеренције "Југоимпорта – СДПР", преко којег су *Арсенал* и црногорска наменска индустрија, претходних десетљећа, склапали послове на иностраном тржишту, у Подгорици сада мисле да би требало искористити ту прилику и оставити покретну имовину *Арсенала* како би се она валоризовала продајом или изнајмљивањем Египту или Либији, државама са којима, иначе, тиватско војно бродоградилште већ има уходану сарадњу.

Да се ствари крећу у том правцу недавно је потврдио и градоначелник Тивта Драган Канкараш, који је тим поводом рекао да су за Тивћане веома значајна и питања купопродај-

не цене и "судбина покретне имовине *Арсенала*, која још није до краја дефинисана".

– Сматрамо да би покретну имовину *Арсенала* на неки другачији начин требало валоризовати, можда стварањем неког мањег бродоремонтног предузећа, где би ухлебљење нашао један број садашњих радника, или за неке друге активности, попут актуелног либијског или египатског програма на том или неком другом локалитету – рекао је почетком јула Канкараш на седници СО Тиват подносећи одборницима извештај о току преговора са "PM Securities".

Председник синдиката *Арсенала* Драган Миљанић је медијима, почетком августа, потврдио да је идеја о издвајању покретне имовине потекла од њих и да ју је Влада прихватила.

– Ми смо Влади још раније предложили да се покретна имовина изузме од продаје Манку и да се са њом, као нашим учешћем, формира ново мешовито предузеће црногорске и египатске владе, које би наставило да ради на пословима ремонта бродова РМ Египта. Египћани у својој земљи имају један застарели морнарички ремонтни завод, па би наши докови, машине, опрема и знање наших инжењера и радника били од великог значаја за њихову морнарицу – рекао је Миљанић.

Египат је, иначе, од некадашње Морнарице ВСЦГ већ купио пет старих ракетних чамаца типа "Оса 1", који се тренутно, пред испоруку новом власнику, генерално ремонтују у *Арсеналу*. Морнарица те државе интересује се и за куповину још неких већ расходованих или још активних бродова Морнарице Црне Горе. Уз подморнице типа П-821 "Херој" и П-831 "Сава", МЦГ је спремна да Египћанима прода и две од укупно четири своје ракетне топоваче типа "Раде Кончар 401" и једну ракетну фрегату типа "Котор". Све те бродове требало би генерално ремонтovati и касније одржавати, али то се више неће моћи радити у Тивту, где би некретнине *Арсенала* купио Манк.

■ ТРАДИЦИЈА ДУЖА ОД СТОЛЕЋА

Руковођена искуством које *Арсенал* таложи од 1999. у Либији, где има свој инострани погон у Триполију, у коме ремонтује либијске ратне бродове, црногорска власт би сада, ипак, да у тој држави, али и евентуално у Египту, настави са изузетно профитабилним послом, у коме тиватски бродоградитељи имају традицију дугу 117 година и уживају изузетан реноме.

Најновија потврда те "измене стратегије у ходу" стигла је ових дана када је посебна комисија, коју чине представници *Арсенала*, Владе Црне Горе и Питера Манка, почела са снимањем и проценом покретне имовине МТРЗ. Због тих разлога треба веровати да ће тиватско војно бродоградилште наставити да живи у некој форми, али сигурно не на локацији где се развијало и радило још од оснивања, далеке 1889. године.

Синдикат *Арсенала* је недавно чак изнео претпоставку да се управа МТРЗ мало труди да наплати доспела потраживања од Египата и Либије, јер чека да се, у међувремену, имовина МТРЗ прода Манку, а да новац зарађен од Египћана и Либијца припадне некој другој фирми, која ће на тим тржиштима остати после продаје. Иначе, либијско тржиште је изузетно перспективно за ремонтере ратних бродова. Тивћани су у протеклих шест година овде ремонтвали две либијске ракетне фрегате типа "Кони", две ракетне корвете типа "Nanuchka", једну подморницу класе "Foxtrot", пет ракетних чамаца типа "Combatante II" и више других мањих пловила.

Иако се неизвесност око продаје *Арсенала* Манку одразила и на пословање иностраног погона у Триполију, стручњаци фирме би, након што заврше актуелни ремонт либијске фрегате "Al Hani", до краја године требало да почну и генерални ремонт фрегате "Al Gortabyah", вредан више од шест милиона долара, а онда и мали ремонт једне подморнице типа "Foxtrot", те оправку два велика миноловца класе "Narya". ■

Никола БОШКОВИЋ

>>> ВОЈНА САРАДЊА БиХ И ТУРСКЕ – Заменик министра одбране БиХ Енес Бећирбашић потписао је Споразум о научно-техничкој сарадњи између Већа министара БиХ и Владе Републике Турске. Споразум представља основу за војну сарадњу у обуци кадра, науци, технологији и омогућава размену особља, материјала, опреме, информација и искустава у тим областима.

Тај докуменат има посебан значај за БиХ јер се њиме предвиђа школовање припадника ОС БиХ у једином Центру НАТО за борбу против тероризма који се налази у Турској, те Центру за Партнерство за мир, у којима ће у 2007. години бесплатно обуку похађати и припадници ОС БиХ.

>>> МАЂАРИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ – Мађарски контингент војне полиције, јачине чете, из извиђачког батаљона *Eger*, започео је своју прву мисију у саставу снага ЕУ – Алтеа у БиХ. Мађарски полицајци ће покривати више од 20.000 квадратних километара територије БиХ. За извршење овог задатка припадници контингента су детаљно обавештени о географским карактеристикама терена, путној мрежи, минским пољима, етничкој структури, деловима БиХ, те култури и обичајима становника у регионима које ће контролисати.

>>> АЛБАНСКИ КОНТИГЕНТ У АВГАНИСТАНУ – Албанија је упутила нови, девети по реду, контингент у састав мисије ISAF у Авганистану. Вод јачине 22 припадника из Трећег пешадијског батаљона из Берата биће у саставу турског контингента.

>>> ОБУКА ИРАЧКИХ ОФИЦИРА У БУГАРСКОЈ – Група од 21 официра ирачке армије, на дужностима у штабу мултинационалних снага у Багдаду, завршили су двонедељни курс у бугарској војној академији у Софији. Инструктори су били припадници Међународног центра за мировне операције из Килкиса, Грчка. Теоретским лекцијама и личним учешћем на практичним вежбама ирачки официри су оспособљени

за дужности у штабу савезничких снага и координацију активности између савезничких и ирачких снага безбедности у борби против терористичких група.

>>> ХРВАТСКА ПРОДАЈЕ ОСАМ КАСАРНИ – Министарство одбране Хрватске и ове године наставља драстично смањење броја некретнина које користи војска, али почиње и модернизацију и опремање објеката које ће се и даље употребљавати за обуку и одбрамбене потребе. Хрватска војска ће до краја године напустити осам касарни у Пули и једну у Белом Манастиру. Како би се избегли непотребни трошкови и осигурала средстава за опремање и подизање услова живота и рада у оружаним снагама, Министарство је за пренамену припремило још 23 непотребне касарне, 40 складишта и 16 полигона и стрелишта. ■

ПЛАНОВИ ИРАЧКОГ

Н и после трогодишњег рата, преко 2.600 жртава и око 230 милијарди долара утрошених у операцији у Ираку, САД немају јасну "излазну стратегију" за коначно решење ирачког проблема. У тренутку сталне ескалације насиља, међу америчким аналитичарима доминирају три идеје: јачање америчког војног присуства, подела Ирака и повлачење америчких војника.

Аналитичари Савета за међународне односе заступају идеју о повећању броја америчких војника у Ираку. По њима, довођење још неколико дивизија у Багдад омогућило би ригорозну контролу

САВЕЗНИЧКЕ СНАГЕ У ИРАКУ

Ред. бр.	Земља	Број војника	
1.	САД	133,000	87,7%
2.	Велика Британија	8,000	5,2%
3.	Јужна Кореја	3,200	2,1%
4.	Италија	2,600	1,7%
5.	Пољска	1,400	0,9%
6.	Аустралија	900	0,5%
7.	Румунија	860	0,5%
8.	Јапан	600	0,3%
9.	Грузија	558	0,3%
10.	Данска	530	0,3%
	Укупно	151,648	100%

ЗА РЕШЕЊЕ ПРОБЛЕМА

над свим активностима у граду, обезбедило објекте од важности и створило услове локалним снагама безбедности да се обрачунају са терористичким групацијама. Међутим, слаба страна ове идеје је што САД не располаже допунским снагама које би могле да остану дуже време у Ираку.

Сенатор Џозеф Бајден и његови истомишљеници заступају идеју о федерализацији Ирака, односно његовој подели која би могла да означи крај насиљу на верској основи. Они предлажу да Курди, шиити и сунити добију регионе које би контролисали, а да централна власт одговара за обезбеђење граница, расподелу прихода од петрола и друге опште интересе. Међутим, ни овом варијантом се не могу превладати религијске и друге противречности које су реалност данашњег Ирака.

На крају, независни аналитичари у Вашингтону, међу којима је и Ричард Холбрук, заговарају идеју о етапном смањивању америчког војног присуства и броја војника са садашњих 133.000 на 50.000, без објављивања крајњег датума за потпуно извлачење. Реализација овакве идеје крије у себи опасност од ширења грађанског рата и преливања на друге државе у региону али и негативне економске последице.

Овом броју коалиционих снага треба додати још 1.850 војника из Албаније, Јерменије, Азербејџана, БиХ, Чешке, Салвадора, Естоније, Казахстана, Латвије, Литваније, Македоније, Молдавије, Монголије, Холандије, Португалије, Словачке и Украјине. ■

НОВИ ЦИВИЛНИ ПРЕДСТАВНИК НАТОА У АВГАНИСТАНУ

Холандски дипломата Дан Евертс је постављен за новог цивилног представника НАТОа у Авганистану. Он ће бити одговоран за унапређење политичко-војних односа Алијансе са авганистанском владом, те сарадњу са командом ISAF-а, УН и осталим међународним организацијама у тој земљи.

СЛОВЕНАЧКИ ИНСТРУКТОРИ У ИРАКУ

Други контингент инструктора Словеначке војске, припадници NMT-I (Nato training mission-Ирак) започео је свој шестомесечни мандат на обуци припадника ирачких снага безбедности у кампу Ал Рустамија недалеко од Багдада.

>>> СНАГЕ УН ЗА ЛИ-

БАН – Уједињене нације су објавиле планове о структури мировних снага за нову мисију одржања мира у Либану и динамици њиховог располагања. Према тим плановима у састав будућег мировног контингента наћи ће се осам пешадијских механизованих батаљона (јачине 650 до 850 војника), три лака извиђачка батаљона, три инжењеријска батаљона различитих структура, четири чете веза са по 190 припадника, хеликоптерска јединица са пет хеликоптера и око 160 војника, две чете војне полиције са по 60 до 80 војника, санитарска чета са 60 припадника, логистички батаљон са око 300 припадника, три штабне чете и одељење картографије.

>>> ВОЈНЕ ВЕЖБЕ ИРАНСКЕ АРМИЈЕ

– Оружане снаге Ирана, током августа, извеле су војне вежбе широких размера на југу, југоистоку и истоку земље, уз учешће свих видова војске. На вежбама су посебно разрађивани сценарији искрцавања хеликоптерских десаната и борба на окупираној територији, ракетна бојна гађања хеликоптерима "Кобра" у пограничним деловима Ирана ка Пакистану и извршење задатака на основу информација добијених из беспилотних летилица. Извођење комплексних вежби је показивање спремности Техерана на реаговање, без обзира на било какав развој ситуације, чак и евентуални напад, везан за његов нуклеарни програм.

>>> ИЗРАЕЛ И НОВЕ ПОДМОРНИЦЕ

– Израел је са Немачком потписао уговор о куповини две подморнице, класе "Делфин", са којих се могу испаливати ракете са нуклеарним бојним главама и управљачким системом који омогућује дуже задржавање под водом.

>>> ПОЉСКА И ПРОГРАМ AWACS

– Пољска ће се, до краја ове године прикључити програму НАТОа AWACS (Airborne Warning and Control System), чиме постаје 16. чланица Савеза укључена у овај програм. Пољска ће партиципирати у финансирању програма AWACS и ангажовању својих припадника у телима Алијансе, задужених за његову реализацију.

>>> ОДБРАНА ПАНАМСКОГ КАНАЛА

– Заштита, гаранција безбедног проласка бродова кроз Панамски канал и очување његове неутралности јесте основни циљ међународне војне вежбе "Panamax 2006", која се изводи на захтев владе Панаме. На вежби учествују бродови, авиони и припадници специјалних снага из САД, В. Британије, Француске и 16 земаља средње и јужне Америке.

На вежби су разрађивани различити сценарији за одбрану овог, за цео свет, важног пловног пута и проверена могућност степена сарадње земаља овог региона. ■

ОДЛАЗАК ВЕТЕРАНА

Пушка AR 15, под војним ознакама 5,56 mm M16, усвојена је 8. фебруара 1964. године као стандардно оружје маринаца, ваздухопловства и дела копнених снага САД. У оружане снаге је ушла на мала врата, али је војници никада нису прихватили. Иако је почетни модел претрпео неколико модификација које су је одржале у "животу" више од 40 година, данас "одлази у пензију", по многима презаслужену.

Овака зарађена страна у Другом светском рату имала је свој тајни адут у стрељачком наоружању. Код Немаца је у почетку то био МП 38 – 40 познатији као *шмајсер*, а затим и падобранска пушка СРГ 44, која уноси велике промене у дотадашњу индустрију наоружања. Створили су и нови "тип" метка који су одмах назвали "кратки". Наиме, до тада су постојали "дуги" и "пиштољски" метак који су били у употреби код неких типова наоружања. Пиштољски метак су, на пример, употребљавали аутомати који су остваривали успешну ватру до 200 метара. Како је даљина гађања расла тражила се и рафална паљба. То аутомати са "пиштољским" метком нису могли да остваре.

Пробано је и са "дугим метком", али се појавио један велики проблем. На тим пушкама је због величине калибра и барутног пуњења био толико велик трзај да је била немогућа контрола рафалне паљбе, или лаички речено, први метак из рафала погодио би циљ (у горњем делу) док би следећи или трећи промашили чак и велику мету. Због тога су дошли на идеју да чауру скрате, али задрже калибар. Краћа чаура је омогућила да се контролише оружје приликом отварања рафалне паљбе. Али, мања количина барута аутоматски је смањила и даљину гађања од 500 метара.

Осим "кратког" метка, у то време је експериментисано и са новом технологијом израде појединих делова оружја – од пресованог лима (тима се добило на тежини оружја). Тако су Руси израдили свој ППШ 41 *шпагин*, а Енглези *стен* аутомат.

■ ЕКСПАНЗИЈА "КРАТКОГ" МЕТКА

Непосредно после завршетка рата долази до нагле експанзије "кратког метка", а неке земље, попут Енглеске, одлазе и корак даље и одмах почињу са опитима око нових калибара, знатно мањих од 7,62 mm – радило се о калибру од .208 инча, или 5,28 mm.

Нису ни Американци заостајали за њима, и у рат су ушли са провереним *томпсоном* и са пушком GRAND M1, која је уведена у наоружање 1937. године. Како се рат ближио крају пред конструкторе су постављани нови захтеви у конструкцији стрељачког оружја. У америчком генералштабу тражили су да се модернизује већ постојећа пушка GRAND M1. Њен конструктор је тек 1945. године са фирмом Springfield National Armory почео рад на аутоматизацији свог старог оружја. Принцип рада је задржан – позајмица барутних гасова са ротирајућим затварачем и комплетан дизајн пушке M1. Новину су чинили компензатор на устима цеви, уређај за регулисање режима ватре и сепаратни оквир од 20 метака.

Почетком августа 1945. године армија је по убрзаном поступку од произвођача наручила 100.000 примерака ове нове пушке, међутим, морала је да откаже тако велику количину јер је интересовање у генералштабу америчке војске тада било усмерено на употребу новог супер тајног оружја – атомске бомбе.

■ УБЛАЖАВАЊЕ КРИТЕРИЈУМА

Крајем рата америчка армија је разрадила студије са тактичко-техничким карактеристикама за своје ново стрељачко оружје. Полазне основе биле су већ проверени метак, и то .30 инча, затим тежина оружја која није смела да пређе границу од 3,2 kg и могућност селектовања ватре (јединачна и рафална паљба). Студија, или

Арма Лајтова пушка AP 10

Модел AP 15

боље речено сама идеја, била је мегаломанска и скоро неизводљива, али се није одустајало нити од једног захтева. Зато се напредовало корак по корак. Тако је, на пример, до 1948. године развијен само метак. У сарадњи са тада већ надалеко чувеном фирмом "Винчестер" прихваћен је нови метак .308 T 65 (или 7,62 x 51 mm).

Први конкурс за избор стрељачког оружја за потребе америчке војске расписује се 1948. године на који се јавило неколико фирми са модификованим, нашминканим и дотераним пушкама. Тестирање је одмах обављено, али је само једна пушка успела да задовољи критеријуме Генералштаба – а то је била стара модификована GRAND M1 пушка.

У међувремену се на Старом континенту увелико звекцало са новим (старим) стрељачким наоружањем који називају јуришним пушкама. Због тога је почетком педесетих година Генералштаб америчке војске расписао међународни конкурс за набавку оружја за своју војску (како би пратили развој стрељачког оружја, нарочито на европском континенту). На конкурс се јавило неколико произвођача наоружања из Америке и са Старог континента. Пријавили су се белгијски FN FAL, британски EM 2, затим домаћи Springfield armory T47 и GRAND M1, назван T 44, који је за ову прилику посебно припремљен – стављена му је тешка цев итд.

Комисија је у старту била ригорозна. На самом почетку тестирања елиминисане су две пушке и то EM 2 и T 47, док је највише поена добио белгијски FN FAL. Домаћи модел T 44 једва је сакупио потребан број поена да остане у конкуренцији. Да би се показао у што бољем светлу T 44 је до 1956. године доживео још неколико промена – цев је враћена, а сандук и уводник промењени, итд. Током 1956. године спроведени су завршни тестови, а тражени почетни критеријуми су знатно ублажени да би T 44 могао успешно да парира белгијском FN FAL. На крају је, 1. маја 1957, секретар за одбрану Њилбур Х. Бруцкер потписао указ којим се T 44, под новом ознаком M14, усваја као стандардно америчко оружје.

Првим уговором, 26. марта 1958, наручено је 15.600 пушака. Серијска производња почела је тек у јулу 1959. године. Поред фирме Springfield armory, пушке M14 производиле су још три фабрике. До повлачења из оперативне употребе ове четири фабрике произвеле су 1.380.358 цеви.

■ НЕЗАОБИЛАЗНА ОРО-СТУДИЈА

Канцеларија за оперативна истраживања Копнене војске САД почела је још давне 1947. године рад на новој јуришној пушци велике ватрене моћи. Да би утврдио потребне карактеристике савременог стрељачког метка и дао смернице за конструкцију нових и ефикаснијих стрељачких оружја, Уред за оперативна истраживања (Operational Research Office – ORO) универзитета Јохн Холкинс у САД, спровео је од 1952. до 1961. године темељито истраживање свих аспеката употребе стрељачког оружја и та студија, позната под називом ORO студија, објављена је десетак година касније. Она и данас представља докуменат који се не може заобићи у проучавању досадашњег и будућег развоја стрељачког оружја.

НОВИ ЗАХТЕВИ

Када је Команда копнене војске (CONARC) изразила свој захтев да се нова аутоматска заснива на калибру од 5,56 mm, од произвођача муниције тражено је да испуне неколико захтева. Најпре, да пушчани метак буде унифициран и да може да се користи и за аутоматске пушке и за пушкомитраље.

Метак би требало да има ефикасан домет до 400 метара за аутоматске пушке и до 600 метара за пушкомитраље. Трећи услов је да зрно метка буде што ефикасније на циљу. Захтев се првенствено односи на ефикасност против живих циљева. При томе се тражи да зрно формално испуњава све међународне конвенције (не могу се користити зрна која при продирању кроз живо ткиво мењају облик, распрскавају се и сл.). Поред ефикасности на живим циљевима, од зрна пушчаног метка тражи се и ефикасност према осталим циљевима. Потом, метак треба да има што мању масу јер савремени војник мора да носи све више терета на себи, па је од великог значаја минимално смањење масе муниције.

Метак, у спрези са пушком, мора да оствари што већи резантни домет (мање закривљење путање). Повећањем резантног домета компензују се грешке стрелца у процени даљине и смањује потреба за променама даљина на нишану оружја. Краће време лета зрна до циља остварује се на два начина: повећањем почетне брзине и смањењем пада брзине у току лета (пажљивим аеродинамичким обликовањем зрна и повећањем масе). Тако се смањују грешке при нишањењу које настају због погрешне процене претицања.

Врло битан, а често и пресудан фактор јесте и цена производње коју образују трошкови израде елемената и метка у целини (нпр. увођење нове или задржавање старе технологије). Поред тога, може да буде значајно и коришћење скупих материјала (бакар или антимоно) и увођење јефтинијих (челик или сагориви елементи). Цена производње је врло комплексан економских фактор и обухвата низ елемената – цену пренаоружавања, модификацију старог наоружања, укидања старих технологија итд.

Уочени недостаци у току испитивања показали су се као фатални за нову пушку. Често се дешавао застој у току дејства, а на једном прототипу цев је буквално експлодирала јер су кишне капи продирале у њену унутрашњост кроз разрезани скривач пламена.

Један од "оригиналних" пропуста била је тврдња да тој јуришној пушци не треба прибор за чишћење.

Да је оружје добро и да се са њим може успешно ратовати, потура се америчком генералштабу у извештају од 16. јуна 1962. у коме се каже: "Ренцлер из 340. чете, рафалом од три метка, погодио је једног Вијетконговца у главу (потпуно разнета), раме (разнето) и груди (рана пречника 130 mm)."

Пушка под ознаком M14 усвојена 1957 као стандардно америчко оружје

Препознатљива M-16

Чињенице које су произишле из те студије биле су у првом тренутку запањујуће. У оквиру фундаменталног истраживања, о томе како, где, када и зашто пешадија трпи губитке од ватре стрељачког оружја, детаљно је анализиран велики броја борбених извештаја америчке армије и других и установљено је да су рањавање и усрђивање у борби случајна појава, тј. да су најчешће последица гађања без нишањења. Утврђено је да је за остварење једног поготка потребно утрошити, зависно од тактичких околности, од 19.000 до 50.000 метака. А за просечну тежину стандардног стрељачког метка, за остварење једног поготка потребно је утрошити од 280 до 1.400 kg муниције.

Студија ORO резултирала је низом радикалних препорука. Као прво, закључено је, узимајући у обзир све факторе (тежину и утрошак муниције, тежину оружја, трзај, домет и прецизност...) да класични метак 7,62 mm, тада у употреби у армији САД, треба заменити лаким метком са великом почетном брзином зрна и редукваном енергијом на циљу. То је довело до интензивнијег развоја оружја калибра 5,56 mm који започињу стране приватне фирме.

Најсавременијим истраживачким методама, потврђен је и овог пута да ефикасни домет пушке не треба да буде већи од 400 метара. Према ORO студији дијапазон успешног дејства система човек-пушка је негде од 5 до 180 метара, при чему се, са нишањењем у борби, оптимални резултати постижу на удаљености од око 80 метара.

После тога се и Команда копнене војске (CONARC) појављује са новим захтевом – да се нова аутоматска, односно јуришна пушка, заснива на калибру од 5,56 mm, а од произвођача муниције тражила је да испуне неколико захтева.

■ ФАТАЛНИ НЕДОСТАЦИ

Представник Команде копнене војске (CONARC), генерал Вилард Витман наручио је прототипове оружја у новом калибру од мање познатих фирми до тада – "Arma Lite Division of the Fairchild Engine and Airplane Corporation", Коста Меса, и "Winchester Repeating Arms", Хартфорд. Тада је генералу за око запела Арма Лајтова пушка AP10, али у калибру од 7,62 x 51 mm која је конструисао до тада анонимни Еуген Стонер. Како оружје није био у жељеном калибру, генерал је тражио, односно исфорсирао код фабрике и код конструктора прилагођавање AP10 новој малокалибарској муницији. Нови метак којег је употребио конструктор био је изведен из комерцијалне муниције ремингтон .222 инча и тако је развијена нова јуришна пушка која је добила фабричку ознаку AP15.

Конструктор је код ње искористио нека решења која је применио на старијој варијанти AP10 и развојном моделу T25 и понешто "позајмио" са оружја која су, путем конкурса, стигли са Старог континента (белгијског FN FAL и шведског Кунгмана M42). Међутим, CONARC-у се журило па је притискао произвођача у преправци оружја, а то је имало за последицу неколико пропуста које је направио конструктор.

Главни пропуст се односио на цев јер није била тврдо хромирана (то можда и није био у почетку пропуст јер су желели да задовоље критеријум у тежини оружја, па је једна од могућности уштеде била у тежини цеви – да су је и минимално хромирали била би тежа), затим су гасови кроз специјалну цевчицу одвође-

ни директно на главу затварача који је услед тога знао веома брзо да запрља сам затварач и да не дође до забрављивања. А један од "оригиналних" пропуста била је тврдња да тој савременој јуришној пушци не треба прибор за чишћење.

У току испитивања ови недостаци су се показали као фатални за нову јуришну пушку. Често се дешавао застој у току дејства, а на једном прототипу цев је буквално експлодирала јер су кишне капи продрле у њену унутрашњост кроз разрезани скривач пламена. Сем тога, пушка се у арктичким условима показала потпуно непоузданом.

Конструктор је за прљавштину на глави затварача имао донекле и оправдање јер је свој рад на новој пушци започео са муницијом која је пуњена квалитетним IMR барутом, а њега је у међувремену армија заменила јефтинијим али и лошијим "погонским горивом". Еуген Стонер је увидео све недостатке и проблеме у вези са функционисањем своје пушке и у тренутку када се спремао да их отклони предухитрили су га армијски тестови који су започели 31. марта 1958. Видевши разочаравајуће резултате на новој јуришној пушци која је "обећавала", начелник Генералштаба Максвел Тејлор наложио је даљу производњу и оперативну употребу дотадашњег стандардног армијског оружја 7,62 mm M14. Од тог тренутка је, практично, Генералштаб заузео трајно одбојан став према пројекту нове јуришне пушке AP15 и окренуо се сасвим новом пројекту од 6 mm SPIW – индивидуално оружје специјалне намене.

■ СУДБИНА СТОНЕРОВОГ ПРОЈЕКТА

"Арма Лајт" се, међутим, није лако предавала и заборавила свој пројекат AP10/AP15 јер је у њега до тада уложила ни мање ни више него 1,45 милиона долара. Те новце није могла никако да опрости. Али је мало чувенија фирма из Хартфорда "Colt" будно пратила развој ситуације са пројектом AP10/AP15 и повукла бољи потез – искористила је неодлучност "Арма Лајта" и, децембра 1959. године, за свега 75.000 долара и провизију од четири и по одсто откупила сва права на AP15. Неколико месеци касније у чувенију фирму прелази и Еуген Стонер, конструктор AP15.

"Colt" је свим силама решио да са AP15 наоружа војску Америке. Како је Генералштаб отписао тај пројекат, фирма је покушала да преко малих врата уђе у војску. И успела је у томе. Прво су придобили наклоност заменика начелника Штаба ваздухопловства генерала Керис ЛеМеја, који, 4. јуна 1960, за потребе ваздухопловства, односно Стратешке ваздушне команде – SAC, уместо дотадашњих карабина 7,62 mm M2, наручује 8.500 пушака 5,56 mm AP15 које су представљене као мало и лако оружје, веома једноставно за руковање. Поред ваздухопловства одређена количина пушака продата је и армији Републике Вијетнам.

Убрзо после тога освојена је и наклоност Агенције за подршку научноистраживачких пројеката (ARPA) која у пролеће 1962. године упућује око 1.000 пушака на непосредна борбена тестирања у Вијетнаму. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

(Наставак у следећем броју)

КИНЕСКИ ВИШЕЦЕВНИ БАЦАЧИ РАКЕТА

Кинеска армија развила је нови ВБР систем из фамилије WeiShi, WS-2. Систем је настао као наставак програма WS-1 који је развијала Sichuan Aerospace Industry Corporation, SCAIC, познате као Base 062, у месту Ченгду, провинција Сичуан. Најпре је развијен и усавршен четвороцевни модел ВБР WS-1, калибра 302 mm и 100 km домета, а на основу њега развијене су варијанте WS-1B истог калибра и са 180 km домета, као и тактички WS-1E, модел калибра 122 mm са 40 km домета.

Развој модела WS-2 покренут је 2004. године. Систем је завршио експерименталну фазу средином 2006. године и ускоро се очекује његова оперативна примена.

Ради се о шестоцевном ВБР систему, калибра 400 mm, са максималним дометом од 200 km. Ракете се наводе помоћу терминала којим се преко четири контактне тачке, које се налазе на површини ракета, утиче на повећање прецизности.

Бојне главе ракета су вишенаменске и опремају се поткалибарним зрнима за уништавање оклопних средстава и против пешадије, користећи експлозив високог интензитета и течни експлозив.

Једна од новоразвијених варијаната бојних глава јесте ZDB-2, опремљена са 500 челичних кугли и других прилагођених фрагмената, који се у тренутку експлозије избацују под изузетно великим притиском. Намењена је за уништавање циљева распрострањених на великој површини на којој су размештене оклопне и пешадијске јединице. Систем WS-2 је смештен на тешком самоходном возилу типа 8X8 Taian TAS-5380, које омогућава елевацију од 0° до 60° степени при азимуту од -30° до +30°. ■

THALES И ALCATEL У ПАРТНЕРСКОМ ПОСЛУ

Холандски Thales и париски Alcatel озваничили су партнерство за пројекат развоја високозаштићене технологије IP (Internet Protocol) телефоније, засноване на комуникационом серверу Alcatel OmniPCX Enterprise IP. Према том договору, Thales ће радити на стварању новог модула за шифровање информација, који ће бити компатибилан са сервером Alcatel OmniPCX Enterprise.

Намера је да се повећа степен заштите информација, пре свега у војном сектору, али и у свету бизниса. Основа идеје је на интеграцији Мистрал технологије (заштите LAN и WAN мрежа од могућих грешака) са јаким сервером. Суштина идеје је да се развије не само механизам заштите комуникационе инфраструктуре већ и заштита саме информације у сваком њеном сегменту у који, евентуално, може бити приступа.

Систем ће садржати опцију жељеног и нежељеног шифровања информације. Повећање безбедности IP телефоније, у сваком случају, неће бити на штету квалитета комуникације. Реализована на овај начин, IP телефонија ће имати знатно већи степен заштите од класичне телефоније. ■

ФРАНЦУСКО-ИТАЛИЈАНСКЕ ФРЕГАТЕ

Компаније ARMARIS (Франсуска) и Orizzonte Sistemi Navali (Италија) потписнице су програма FREMM (Frigate European multi-missions), који подразумева развој и производњу 27 вишенаменских фрегата за потребе поморских снага Француске и Италије, у вредности од око четири милијарде евра.

Прва фаза уговора обухвата израду осам фрегата за потребе француске РМ, и то шест фрегата у верзији за потребе противподморничке борбе и две за потребе доношења удара на копну, у периоду између 2010. и 2015. године.

За потребе италијанске РМ била је предвиђена израда две фрегате из те серије, најкасније до маја 2006. године. Међутим, због буџетских смањења у МО Италије за око 400 милиона евра, тај рок је продужен.

Крајњи рок за завршетак целокупног програма је 2020. година.

Друге европске земље су због приступачне цене, примењене интегрисане технологије и борбених могућности нове класе фрегата, изузетно заинтересоване за програм FREMM. Према проценама, укупне европске потребе су најмање 40 фрегата тог типа. ■

Изложба фотографија
Ристе Марјановића

СУДБИНА СЛИКЕ

У Галерији уметности слике Удружења самосталних уметника дипломираних мајстора фотографије – УСУФ Србије у Београду, током августа била је постављена изложба фотографија из Првог светског рата Ристе Марјановића. Уз менторство професора Николе Радошевића, аутор мр Радоња Грујић одабрао је за ову изложбу двадесет снимака, чиме је приказан само мали део из огромне збирке историјских докумената, која се састоји од скоро 10.000 негатива.

Како истиче Грујић, реч је о једној од најзначајнијих оригиналних збирки фотографија које сведоче о ужасима ратних страдања српског народа и српске војске од 1912. до 1918. године. Потомству је тако остављен вечни траг о ратним вихором немилосрдно разореним селима и градовима, уништеним домаћинствима, повешаним цивилима, унакаженим лешевима, умирућим тифусарима који као сенке смрти прате војску... Марјановић је снимио и велике победе српске војске на Церу и Колубари, почињена зверства непријатеља у Мачви и Поцерини, страхоте повлачења војске и народа преко гудура Албаније, боравак и голготу на Крфу, а потом и одлучујућу Кумановску битку током пробоја Солунског фронта, улазак у Скопље и Битољ, те на тле историјског Косова и брз продор све до Београда.

Значај тог рада увећава и чињеница што је, по одлуци српске Врховне команде, Риста Марјановић из Скадра отишао у Париз са задатком да помоћу својих аутентичних фотографија савезницима и целом свету прикаже херојску борбу српске војске, велико страдање српског народа и злочине окупатора над недужним становништвом. Учинио је то на врло запаженој свесавезничкој изложби у Лувру 1917. године, коју је отворио Рејмон Поенкаре, председник Француске, у присуству енглеског краљевског пара, а потом 1918. и у Енглеској, на изложби приређеној у *Викторија* и *Алберт* музеју, коју отвара лорд Дерби, и у галерији *Графтон*, после чега поставка путује и у Америку.

Сам Марјановић је о том догађају забележио следеће: "Историја је потврдила значај времена. Моменат када су три царства напала Србију, веома је значајан догађај, не само за нас него и за светску историју. Схватио сам да такви догађаји морају бити забележени. Дао сам све од себе да забележим сваки детаљ, као и сваки моменат патње и бола који нам је нанет".

Београдски фотограф и публициста Риста Марјановић (Шабач, 1885 – Београд, 1969) један је од најзначајнијих српских фоторепортера. Био је полазник Сликарске школе Ристе и Бете Вукановић, а фотографски занат изучио је код знаменитог београдског фотографа Милана Јовановића. Потом одлази и усавршава се у Бечу, Берлину и Паризу, где

се коначно настанује и 1908. године постаје уредник илустрације европског издања листа *Њујорк хералд трибјун*, где се вратио после рата и бавио претежно новинском фотографијом.

На иницијативу пуковника Драгутина Димитријевића Аписа, тада шефа Обавештајног одељења, Марјановић је током балканских ратова и Првог светског рата био званични војни фоторепортер српске војске. Члан Краљевског фотографског друштва постао је 1912. године и био је први фотограф на свету који је излагао у чувеном *Лувру*. Касније је у овом музеју излагао још једино Анри Картије Бресон, због чега су оба уметника ованчана звањем екселенција фотопублицистичке фотографије 20. века.

Познато је да се његова збирка "Повлачење српске војске преко Албаније" са свим легендама и данас чува у Музеју при Националном педагошком институту у Паризу, о чему је у Србију стигло и писмо директора те установе 1957. године. Такође је био суоснивач УСУФ-а 1964. године, које је

као трајни спомен на његове велике заслуге 2006. године установило и награду – Гран при за област фотопублицизма "Риста Марјановић".

Поред тога, позајмљеном филмском Марјановић је 1918. године снимео и филм "Стварање Југославије", чији се део чува у Југословенској кинотеци. Забележено је и то у краткој одредници о њему у књигама др Дејана Косановића "Лексикон пионира филма и филмских стваралаца на тлу југословенских земаља 1896–1945" (2000) и др Петра Волка "Двадесети век српског филма" (2001), које је та установа издала са Институтом за филм у Београду.

Било би добро да је најновија изложба имала и проpratни каталог, који би још потпуније осветлило дело Ристе Марјановића и за све истраживаче изузетно драгоцену збирку документарних фотографија о том суровом добу српске историје. ■

Димитрије СТЕФАНОВИЋ
Фотографије су преузете из фото-збирке Војног музеја

ДРАГАЧЕВСКИ
САБОР 2006.

ТРУБА ЈЕ СРЦЕ ГУЧЕ

Гуча је постала интернационална представница трубе и катарзично место које сабира позитивну енергију, спонтаност и весеље, а о томе неоспорно говори и реченица најпознатијег трубача свих времена Мајлса Дејвиса – *Нисам ни знао да труба може да се свира на тај начин*. Сабор трубача у Гучи је ове године почео 30. августа и, обогаћен целодневним догађањима, трајао је све до 3. септембра.

Оваке године, у августу, када се подигне саборска застава и више од 200 трубача заједнички засвира химну Сабора: *Са Овчара и Каблара*, присутнима се чини као да околна брда подрхтавају. Отварају се шатре, буди се адреналин посетилаца и после традиционалне прве здравнице, почиње вишедневно весеље без премца у читавом региону.

Љубав мештана Драгачева према музици, нарочито према труби, траје скоро два века. Још од владавине кнеза Милоша Обреновића, који је 1831. године наредио оснивање првог војног оркестра, па до данашњих дана, звук трубе који крепи душу и загрева тело је незаобилазан састојак славља, а у Гучи нико не може да се одупре његовој магији.

Током Сабора трубача посетиоци су имали прилике да уживају у богатом програмском садржају: од концерта Бобана Марковића и дефилеа трубачких оркестара из земље и иностранства, до финалног такмичења трубачких оркестара на стадиону.

Цео догађај крунисан је проглашењем победника и великим саборним колом – *До виђења до идућег Сабора*.

Међутим, Сабор је богат и атрактиван етно-музеј у којем ће вам лепоту старих и ретких заната предочити ткаље, абације, опанчари, грнчари, колачари, ковачи и

дрводеље... Поред изложбе ручних радова драгачевских ткаља, приређени су и народни вишебој, саборско венчање, такмичење здравичара и избор најлепше женске и мушке народне ношње. На крају Сабора, у духу неговања традиције, импровизирана је и стара драгачевска свадба.

Било као музички фестивал интернационалног значаја, светковина истинских српских традиција или туристичка атракција, Драгачевски сабор трубача у Гучи један је од најбољих промотера националног духа и особености Србије у свету, а с временом је постао и један од најјачих домаћих брендова. Прожет духом аутентичног, изворног фолклора, овај фестивал је помогао да име Србије постане познато широм света по богатој и јединственој традицији, прослављеној и квалитетној музици, врхунској забави и искреном гостопримству. Зато не чуди што се Гуча овог лета нашла на првом месту по рангирању једног лондонског сајта, међу дестинацијама забаве, а после ње је на другом месту Exit, па тек онда Карневал у Рију.

Наравно, вашар је био, неоспорно... Некима се није допало што су улице Гуче биле закрчене тезгама свакојаке робе, претворене у роштиљ-авеније. Другима се никада неће допасти то што се у ваздуху којим дише Гуча у време Сабора вазда преплићу и надмећу многобројни дувачки оркестри – истовремено. Како на улици, тако и под шатрама и баштама кафића и ресторана. Тај измешани и гласни вишебој и јесте једна од битних одлика Гуче.

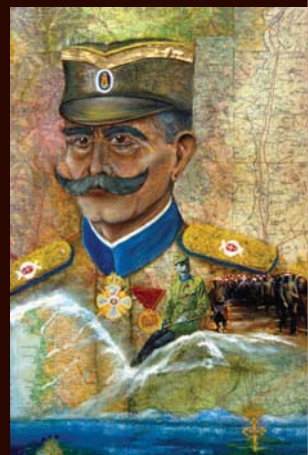
Када се разгрну сва та мања или већа недопадања и незадовољства, кројена укусом, остаје непобитна чињеница – срце Гуче је труба, она све наткриљује и повезује... Од ње је све и почело, она је непоновљива, права. Ужитак је слушати њене виртоузе који маме, заводе и очаравају душе... ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимео Бранко ЈОВАНОВИЋ

ИЗЛОЖБА У СЛАВУ ЈУНАКА

НА ВЕРНОСТ ОТАЏБИНИ

Пета самостална изложба слика генерала у пензији Љубише Р. Стојимировића "На верност отаџбини" отворена је 12. септембра у Централном дому Војске Србије, где ћете моћи да је видите све до 24. септембра

За одлуку да посетите изложбу постоји неколико више него добрих разлога. Генерал Стојимировић је нашој јавности већ годинама познат као човек у униформи који истрајно и предано гради свој сликарски свет. Најновију изложбу посветио је Српској војсци од 1912. до 1918. године, деведесетогодишњици њеног доласка на Крф, а њоме се обележава и 81. годишњица Удружења Тимочана и Крајинаца.

– Сматрао сам својом узвишеном обавезом и војничком дужношћу да у оквиру својих могућности подсетим оне који то желе на епопеју и голготу Српске војске од 1912. до 1918. године – каже генерал Стојимировић, са нескривеном надом да је оних који желе да памте најсветије и најсветлије странице српске војне и националне историје још увек и упркос преломном времену – сасвим довољно. Портрети Надежде Петровић, Драгише Стојиновића, Живојина Лазића, Милунке Савић, мајора Драгутина Гавриловића, великих војвода... изложени су пред нама да нас још једном подсети на то – ко смо. ■

Д. М.

КУЛТУРОСКОП

ЦЕНТРАЛНИ ДОМ ВОЈСКЕ

КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМ

19. септембар - Хорска сала у 18 сати
Промоција збирке песама
ДУША, аутор Здравко Бујић

26. септембар - Хорска сала у 18 сати
Промоција књиге
ЈНА И РАСПАД СФР ЈУГОСЛАВИЈЕ
Од чувара до гробара своје државе
аутор Драган Вукшић

КОНЦЕРТИ

26. септембар - Велика сала у 20 сати
Поводом обележавања Дана ансамбла
СВЕЧАНИ КОНЦЕРТ
УМЕТНИЧКОГ АНСАМБЛА ВС
"СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ"

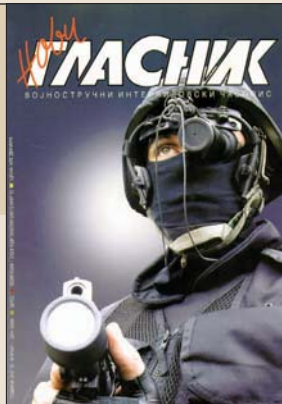
ДРУГИ БРОЈ НОВОГ ГЛАСНИКА

Пред читалачком публиком недавно се појавио и други број *Новог гласника*.

Уводник тог војнострукног интервјуовског часописа посвећен је логистици у реформи система одбране. И савремен логистички концепт, назван фокусирана логистика, који креирају стручњаци Министарства одбране и Војске, почива на давно потврђеној чињеници – логистика не може добити рат, али њено одсуство може узроковати пораз.

О безбедносним поразима који су последица нестабилности у економији, у социјалној или хуманитарној сфери можете читати у устаљеној рубрици Војна теорија и пракса. У њој ћете пронаћи и одговоре на питања о изазовима који у будућности очекују простор југоисточне Европе, али и другачије погледе на менаџмент у противтерористичкој борби.

Нови гласник доноси и причу о обради и преносу информација у систему ваздушног осматрања и јављања. Самоходној топ-хаубици 155 милиметара НОРА-Б52, најуспешнијем производу српске артиљерије и специјалном оклопном возилу М-05 ВУК посвећене су странице рубрике Видови и родови.

Колико особине личности и поједина социодемографска обележја утичу на одлуку о начину службе војног рока, како је текао развој пригушивача пуцња и какве су данас његове одлике, те какви су токови информација у саобраћајној подршци, сазнаћете такође у најновијем броју *Гласника*.

У рубрици Традиције говори се о првом српском ратном броду на мору "Србија" и о артиљеријској подршци операцијама у Првом светском рату.

Да је транснационални тероризам глобална појава заснована на политичким, економским, социјалним и религиозним мотивима уверићете се у тексту Савремени трендови у противтерористичкој борби, на страницама рубрике Стране армије.

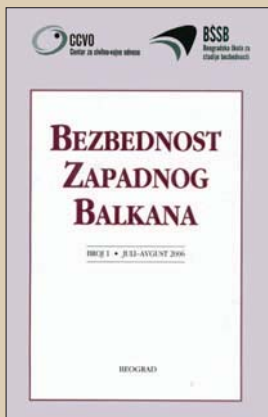
Из Војног арсенала издвајамо теме о глобалном сателитском навигационом систему, о савременим авионским топовима и нуклеарним подморницама, којима располажу само најразвијеније ратне морнарице света.

Подсећања ради ваља напоменути да је *Нови гласник* војнострукно интервјуовски часопис Министарства одбране и да излази тромесечно. ■

В. П.

БЕЗБЕДНОСТ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Број 1, јул–август 2006,
издавачи: Центар за
цивилно-војне односе
и Београдска школа
за студије безбедности

Центар за цивилно-војне односе и Београдска школа за студије безбедности започели су издавање часописа *Безбедност Западног Балкана*. Први број за јул–август 2006. доноси уводне речи проф. др Мирослава Хаџића, директора Центра за цивилно-војне односе, и мр Јасмине Глишић, уредника часописа, и радове чланова Београдске школе за студије, који се на тај начин први пут представљају стручној јавности.

Циљ издавања часописа јесте подстицање дијалога између младих истраживача у области безбедности, па се најпре њима, али и свима који се баве теоријом и праксом безбедности, посебно регионалним темама, упућује позив на сарадњу.

Радови у првом броју баве се образовањем у области безбедности, реформом полицијског школства у Србији, приватној делатности обезбеђења, специфичностима организованог криминала, цивилно-војним односима, учествовањем наших снага у мировним мисијама...

Следећи број уредник најављује за октобар, после летње паузе у раду Београдске школе за студије безбедности, која системским истраживањима и академским усавршавањем младих истраживача доприноси развоју студија безбедности у Србији.

Часопис *Безбедност Западног Балкана* доступан је јавности на Интернет сајту Центра за цивилно-војне односе (www.ccmf-bg.org), али и у просторијама Центра и Београдске школе. ■

Р. М.

СЕПТЕМБАРСКИ ВОЈНОСАНИТЕТСКИ ПРЕГЛЕД

Недавно је у издању Управе за здравство Сектора за материјалне ресурсе МО Србије изашао септембарски број "Војносанитетског гласника" – часописа лекара и фармацеута Војске Србије. Фотографија нобеловца Роберта Коха, заслужног за откривање бацила туберкулозе, која се налази на насловној страни, указује да је тој болести посвећен и уводни текст часописа. Актуелна тема је Баротраума плућа.

На око 70 страница *Прегледа* представљене су радови из пулмологије, гастроентерологије, максилофацијалне хирургије, стоматологије, ортопедије, физикалне медицине и рехабилитације, гинекологије, фармације, радиологије. Поред лекара са ВМА, аутори текстова су још из Клиничког центра Србије, клиничких центара Ниш и Крагујевац, Клиничког центра Црне Горе, Медицинског и Стоматолошког факултета из Београда, Института за гинекологију и акушерство.

Од објављених 11 текстова, шест су ауторски текстови са резултатима истраживања и табелама. Поред осталог, говори се о значају ултразвучног прегледа терминалног илеума код средње тешког облика Кронове болести. Дати су и резултати десетогодишње ретроспективне студије са клиничким резултатима и искуствима у надокнади великих дефеката доње усне модификованом методом по *Friesu*. Реч је и о узроцима настанка хетеротичне осификације, честе компликације након имплантације тоталне ендопротезе кука, а можете се прочитати и анализа губитака хетерозиготности тумор супресор гена p53 и BRCA1 код карцинома оваријума, и хистопатолошким манифестацијама хроничног хепатитиса С у односу на генотип вируса. Остале рубрике такође нуде занимљиве садржаје. ■

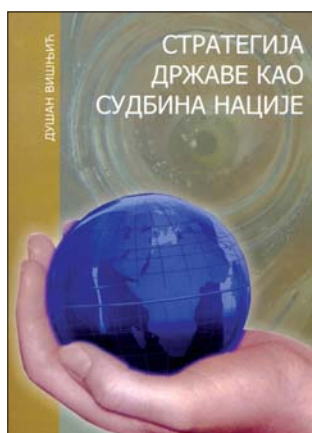
М. Ш.

СТРАТЕГИЈА ДРЖАВЕ КАО СУДБИНА НАЦИЈЕ

Недавно објављена књига др Душана Вишњића више је него потребно штиво које се бави стратегијом – о којој се све чешће говори, а веома мало зна

Богата научничка каријера Душана Вишњића, филозофа у униформи, допринела је да он постане један од највећих стратеџиста (теоретичара стратегије) међу претходним, садашњим и неким будућим српским официрима. Посебно важне дужности које су допринеле да Душан Вишњић изгради себе као врсног стратеџисту јесу истраживач у Центру за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА, истраживач у Институту за стратегијска истраживања и начелник Института ратне вештине.

Његово најновије дело, према мишљењу писаца ових редова "животно остварење аутора", под називом *Стратегија државе као судбина нације*, резултат је дугогодишњег напорног рада усмереног на проучавању научне утемељености стратегије. Књига на 370 страна садржи, поред предговора и поговора, три дела: *Теоријски модел опште стратегије или стратегије државе*, *Теоријски релевантни стратегијски искази класика војне мисли* и *Скица за појам "Војне стратегије"*.

Мото приликом проучавања научне утемељености стратегије др Душана Вишњића нашао је у мислима француског генерала Андреа Бофра, једног од најпознатијих стратеџиста 20. века. Генерал је у свом делу "Увод у стратегију" (*Introduction a la strategie*) записао следеће: "Као што је грађанин Журден 'писао' прозу и не знајући то, многобројни су они који се баве стратегијом више или мање несвесно. Али, за разлику од грађанина Журдена, теже је 'писати' добру стратегију него прозу, тим пре што се, уопште узев, не зна шта све спада под појам 'стратегије', иако се он често употребљава. 'Стратегија' је једна од свакидашњих речи чији је смисао најмање познат".

ПОРЕЂЕЊЕ СА МЕНДЕЉЕЈЕВИМ СИСТЕМОМ

Да наведени мото, а самим тим и пре нешто мање од пола века изречени генералов став не би остао недовољно одређен у погледу на суштински проблем стратегије, аутор дела *Стратегија државе као судбина нације* уводи једно сликовито поређење, које је у извесној мери непосредније у односу на изречени став артикулише централни проблем стратегије, а посредно и потребу да се учини покушај његовог решавања. Реч је о поређењу Периодног система елемената Д. И. Менделјејева и, условно тако

названог, теоријског система стратегије. Заправо, у време настанка Менделјејев систем имао је изванредан број празних места, остављених за непознате елементе познатих, боље рећи, предвиђених својстава. На пример, замислимо Периодни систем само без кисеоника и угљеника. Без тих елемената хемија не би могла постати наука, а о Периодном систему, то јест целини, не би могло бити ни говора. Такав Периодни систем био би врло близак теоријском систему стратегије који је "пун" празнина, односно одсутних подсистема, чију улогу и особине нико није предвидео. То значи да стратегија није имала нити има свог Менделјејева, и на жалост, пре свега државно организованих хетерономних ("малих", нејаких) нација (мултинационалних заједница), она није систем. Приказано поређење, у ствари, представља проблематизацију истраживања које је др Душан Вишњић реализовао и његове резултате приказао у делу *Стратегија државе као судбина нације*.

БЕЗ РОДНОГ ОГЊИШТА

Дакле, полазни став аутора приликом проучавања научног утемељења стратегије јесте да недостаје темељ њене одређености – стални извор битних својстава, другим речима – оно свевремено што остаје непроменљиво, нужно и опште. У вези са тим, стратегија не може постати наука, теоријски систем без опште стратегије или (што је исто) стратегије државе, која би требало да буде "родно огњиште" свих посебних (државних) стратегија (конститутивних елемената полистратеџског система државе: информационе, дипломатске, политичке, економске, технолошке, демографске, културне, војне, конфесионалне, правне, и др.), као што је филозофија у односу на све науке. Али у стратегијском мишљењу није садржана само поменута, фундаментална празнина него, сасвим очекивано, управо због непознате суштине стратегије, стратегијисти нису успели: да се на сврсисходан начин одреде према сопственом теоријском наслеђу, превасходно војном и да одговоре на питање шта је војна стратегија, иако њене зачетке налазимо још средином последњег миленијума пре наше ере (Tukidid, Sun Cu), а интензивну стратешку праксу у прилици смо да опсервирамо на овај или онај начин од Француске револуције до данас.

Претходно поменуте проблеме аутор је истражио и добијене резултате саопштио у релативно независним, али комплементарним деловима јединствене тематске целине под насловом: *Стратегија државе као судбина нације*. Аутор нуди нова, негде и утопистичка решења, у духу утопије као носиоца општељудских етичких вредности које противрече постојећем и омогућују његове промене. Дакле, др Душан Вишњић у *Стратегији државе као судбина нације* није реконструисао категоријални апарат стратегије, већ га је изнова конструисао. Називајући нешто "новим у стратегији", аутор изриче истовремено и чињенички и вредносни суд.

Јасан закључак је да област умне и практичне делатности, која је одлучујућа за опстанак и живот државно организоване нације (мултинационалне заједнице), дакле стратегијска, не може бити у равни ниједне стручне, парцијалне науке, него правно реалног дискурзивног знања, конкретне смисаоне целине, то јест, стратегијске стварности државе. Мора то бити умно, критичко знање изражено синтетичким појмовима. Неопходна нам је теорија која ће бити окренута спознаји односа оних процеса стратегијских ентитета којима припада димензија будућности. Управо то нуди дело др Душана Вишњића *Стратегија државе као судбина нације*, које је, по мишљењу једног од рецензента проф. др Радована Илића, пуковника у пензији – изузетно важан уџбеник на универзитетском нивоу стратегијских студија, за студенте и слушаоце Војне академије, али и драгоцену литературу за кадрове у Министарству одбране и Генералштабу Војске Србије. ■

Митар КОВАЧ
Мирослав ГЛИШИЋ

СТВАРАЊЕ ПЛАНЕТАРНОГ СТРАХА

Страх је моћно оружје
владања и поковања
многих. Није добро
претерати ни у чему,
тако ни у сејању страха,
јер очајници који немају
више ништа да изгубе,
превазилазе и страх од
смрти и постају очајници
опасни по себе, али
и све око себе.

Савремени свет је постао место занимљивог и опасног живљења, многих изазова и пропуштених шанси; досад неслућене социјалне динамике, брзих и радикалних промена, ужасних ризика и нуклеарних претњи о којима Стари свет није могао ни да сања. Шта у таквом свету планетарних изазова, космичких узлета, пробуђених нада и затирућих опасности да раде човек, његова породица, социјална организација, друштвена група, једна држава, регионална друштва или свеукупно човечанство? Дубоко су у праву они који мудро закључују: "Много тога се десило толико брзо да су потребне нове теорије како бисмо објаснили недавну прошлост, а да и не говоримо о обликовању прилика, изазова, претњи које доносе време које је пред нама."

Много је мудрости, толеранције и добре воље потребно човечанству да би засигурно дочекало сваки нови дан. Славни историчар Тојнби је приметио да постоје догађаји који постоје симболи једне епохе; глобализација је такво збивање које симболизује дух данашњице, која преобликује све чега се дотакне, далекосежно мења природу националне државе и међународног поретка. Додуше, та промена није само добровољна, него често и драматична и крвава, посредством сукоба и ратова.

■ СВЕТ БЕЗ ГРАНИЦА

Треба имати у виду и схватања неких водећих теоретичара Запада који тврде и иза чијих речи стоје политичка и војна воља најмоћнијих сила света: "Вестфалски концепт апсолутног права држава да делују унутар сопствене територије онако како њима одговара, није више прихватљив за државе либералне демократије. Концепт државног суверенитета не може бити застор иза којег ће се некажњено дешавати масовно нарушавање безбедности људи." Ове речи треба да буду опомена свим одговорним људима, поготово државницима малих земаља, да се свет убрзано мења и да најмоћније силе данашњице на велика врата уводе нове принципе светске заједнице, свиђало се то некоме или не. Спознаја је први корак мудрог деловања људи и народа.

Тешко је одредити шта се под појмом глобализације тачно подразумева, јер је то прави лавиринт дубоких неспоразума и неразумевања. Глобализација је непрецизан и неодређен појам, она није јединствен процес, већ скуп процеса који се понекад поклапају, али су и супротстављени. Неки говоре да је она синоним за "свет без граница". Други аутори сматрају да глобализација подразумева и да је она настанак сложене мреже међусобне повезаности, која значи да на наше животе све више утичу одлуке и догађаји који се одигравају далеко од нас. Свет све више постаје једно место блиског сусрета, једна велика нада и један глобални страх.

Глобализација је изузетно сложен, динамичан, противречан друштвено-историјски феномен. Она се, сматра А. Неууд у свом делу *Политика*, схвата као "... успостављање јединственог глобалног система... пошто су културне, друштвене, привредне и политичке разноликости уништене у свету. Међутим, глобализација је често праћена локализацијом, регионализацијом..., верски фундаментализам може да се схвати као одговор на глобализацију...". У савременом свету нема много спагања око било ког кључног питања, већ напротив има разноврсних надметања, оштрих сукоба и крвавих ратова. Хераклитовска слика света.

Globalization

Пре и после Берлинског зида

ПРЕОБЛИКОВАЊЕ ЖИВОТА

Глобализације успоставља, подразумева и истиче сва “међународна струјања и мреже делатности”. Свет је испреплетен, убрзан, динамичан, у њему се брзо размењују људи, идеје, богатства, вредности и ризици. Савремени свет нема милости за несналажење, слабости и немоћи, овај свет је име за брзу акцију, војну моћ и економску силу. Интеграција је планетарни процес јер парни ваљци информатичке револуције, експанзија светског тржишта, слободна циркулација робе и капитала све више плету мрежу све гушће међузависности друштава.

Савремено друштво је у све тешњој подели судбине, успеха, узлета али и ризика, сукоба и претњи. Са једне стране имамо такав замах сарадње и повезивања међу државама и удаљеним народима, а са друге прете многе нове регионалне поделе и сукоби широког спектра. Ричард Коен у делу Сарадња у безбедности: Нови хоризонти за међународни поредак изричито тврди да “ниједан појединачни тренд у протеклој декади не заслужује пажљивију анализу од великог пораста сарадње међу земљама Евроазије и Северне Америке”.

Шта је заиста глобализација: друштвена благодет или социјална провалија неједнакости, уништавање националне и културне самобитности, изазивач рата цивилизација, претпоставка планетарне демократије, ауторитарна владавина елита, склад са природом или незадрживо разарање свих природних ресурса? Много дубоких питања и дилема, а заиста мало неупитних одговора. Могло би се рећи да је глобализација све то потенцијално, али и више од свега наведеног и споменутог. Глобализација као и сваки други друштвено-историјски процес има најмање два Јанусова лица.

■ КРАЈ ДРУШТВА

Уз поимање глобализације неизбежно иде и појам светског друштва. Х. Бул (H. Bull) сматра да: “светско друштво постоји, када државе унутар једног интернационалног система имају заједничке интересе и вредности, када их обавезују заједничка правила, када учествују у раду заједничких институција и имају заједничку културу или цивилизацију”.

Без обзира на природне полемике шта је савремено друштво, оно је пре свега демократско друштво које карактеришу одређене вредности. Оно је “отворено друштво... сложено, комплексно... постојање и деловање... развијеног цивилног друштва... оно у коме превалада социјална мобилност, постоје све врсте друштвених и људских комуникација, нема илузија о савршености институција и идеја, друштво толеранције и слободе кретања људи и идеја...”.

Оно што је ново у схватању савременог света јесте да људе не повезује само територијална припадност, већ наступа крај “друштва” као искључивог “територијалног” појама. Врло је значајно да знамо у каквом свету живимо, где савремени свет

Глобални поредак нам изгледа као усуд, сила која покреће невидљиве konce нашег свакодневног живота, утиче и преобликује живот милијарди људи. Глобализација је истовремено и сукоб и нада, противречан друштвено-историјски процес: “Драматичне социјалне борбе око глобализације – њеног демократског или репресивног, хуманијег или асоцијалног, мултиполарног или униполарног лика – постају нови кључ разумевања друштвених збивања... једни у глобализацији виде... објективан и спонтан планетарни процес, за друге је она искључиво пројект доминације запада... добитници глобализације налазе искључиво цивилизацијски напредак... за губитнике она је само деструктивна сила и ново проклетство”.

Уколико боље сагледамо све суштинске проблеме, дубинске поруке, изворе, снаге, противнике и противречности процеса глобализације то ће нам помоћи да лакше разумемо савремене сукобе, изазове, ризике и претње по светски мир, општу, националну и људску безбедност.

незадрживо води и на којим вредностима почива да би се могли боље оријентисати и много примереније и мудрије поступати. Дезоријентисан човек или изоловано друштво сигурно западају у велике историјске проблеме, јер не знају где да крену и на коју страну да мобилишу своје најбоље снаге и природне потенцијале.

Реални живот и законитости деловања светске заједнице не престају, евентуално нашом жељом да избегнемо више или мање прихваћена правила игре од стране највећег дела земаља. Глобал-

изација је светски процес који се дешава и онима који је креирају и другима који су против ње, само што се она тим супротстављеним и непријатељским странама приказује и делује на врло различит начин. Велико је историјско и филозофско питање колико је човек или нека држава заиста у могућности да бира околности свога постојања, egzистенције и друштвеног развоја.

Идеја повезивања света није историјски нова. Пuteви свиле, експанзија великих религија, цивилизација и циновска царства су облик уједињавања различитих светова. Очигледно да су идеје глобализације давно посејане у људском роду у утопији, вољи за моћи и трајном стремљењу људског трагања, али и да су се потребне, нужне и довољне претпоставке за њен планетарни замах створиле после укидања биполарности света и пада Берлинског зида.

■ НОВИ СВЕТСКИ ПОРЕДАК

Почетком деведесетих година 20. века многи стратеги су били захваћени плимом оптимизма названим "Нови светски поредак". Године 1992. три водећа америчка стратега, Ештон Картер, Вилијам Пери и Џон Штрајнбрунер, говорила су о сарадњи у безбедности као о начину за налажење нових прилаза светском миру: "Организациона начела као што су одвраћање, нуклеарна стабилност и заустављање, јасно су изражавали тежње хладног рата. Сарадња у безбедности је одговарајући принцип међународне безбедности постхладноратовске ере." Сарадња у многим областима живота је постала новина у међународним односима до јуче непријатељски супротстављених војно-политичких табора, а све то је наговештавало ново време мира. Све је изгледало, каже помало песнички већ споменути Коен, као: "... излазак из области уских хладноратовских стратегија... у широка, сунцем обасјана подручја међународног мира и хармоније".

Међутим, неки догађаји у последње две декаде на подручју бившег Совјетског Савеза и СФРЈ показали су да је ова почетна провала оптимизма била, у најбољем случају, преурањена. Људи обично западају у некритички оптимизам из превелике жеље да нешто буде онакво како они желе да виде или прикажу, или после дугог периода патолошког стања неког друштва, када се та социјална болест на један радикалан и насилан начин оконча. После такве велике историјске промене људе захвати талас пробужене наде и у тим данима узлета и победничке песме све изгледа једноставно и лако оствариво чак и увек уздржаним научницима. Фукојама је отишао толико далеко да је прогласио ове догађаје из деведесетих година прошлог века за крај историје. Под овим је подразумевао да је "идеолошка расправа практично окончана светским тријумфом западне либералне демократије".

У моменту велике еуфорије, тријумфа западних сила и слома СССР-а, многим је изгледало да је коначно наступио крај рата, да сви драматични конфликти припадају историји. Момент еуфорије је брзо прошао – "рат се вратио" у неке делове света. Нажалост, били смо сведоци тог нежељеног историјског хода кроз ратно време. Време страдања и смрти. Неки аутори сматрају да у несигурном свету Запад своју безбедност види у наоружавању све модернијим и убојитијим оружјима и у држању "светског Југа под Дамокловим мачем војног интервенционализма".

■ ЗАОШТРАВАЊЕ СУКОБА

Глобални рат одликује разарање свих материјалних основа живота, пораст технолошког варваризма и спремност на тотално разарање друштва. Он још има и изразито колективно-психолошку функцију: стварање планетарног страха. Страх је моћно оружје владања и покоравња многих. Није добро претерати ни у чему, тако ни у сејању страха, јер очајници који немају више ништа да изгубе, превазилазе и страх од смрти и постају очајници опасни по себе, али и све око себе.

Свет је и даље поприште укорених неједнакости, сукоба интереса и различитих традиција. Много је врло видљивих и вредних

Њујорк, 11. септембар 2001.

ТОТАЛНИ РАТ

Најзад, глобални тероризам, монструозним и спектакуларним чином у САД, Мадриду и Лондону, преко ноћи је ставио на дневни ред историје нову врсту тоталног светског рата. Нажалост, свету уместо трајног и стабилног мира, дана предаха и среће, окончање Хладног рата донело је пораст милитаризма, свет разапет између експлозије локалних, унутардржавних конфликата и планетарног војног деловања.

показатеља да свет постаје све подељенији и све мање праведан.

Ауторитарна глобализација, као и тероризам, погодује заостравању сукоба: "Ако не нађемо решење, имаћемо грађански рат светских размера између оних који контролишу мреже технологије, финансијског капитала и информација и свих оних индивидуа, група и заједница које осећају да глобализација представља претњу њиховом идентитету." Садашње стање светске заједнице јесте да се свет суочава са невиђеним превирањима и сукобима глобалног, технолошки и војно супериорног света и снага отпора променама старих форми, навика и облика живота. Тај сукоб се може звати различито, али он је у суштини немилосрдни рат до истребљења старог обрасца живота и незадрживо долазећег, глобалног начина живота. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

15. септембар 1935.

У Немачкој донет Нирнбершки закон о искључивању Јевреја из јавног живота.

17. септембар 1889.

Поводом 500 година од Косовске битке установљен је орден кнеза Лазара, који су могли да носе само владар и пунолетни престононаследник.

17. септембар 1918.

После тродневне офанзиве Прва и Друга српска армија пробиле су Солунски фронт што је било одлучујуће за слом Централних сила у Првом светском рату.

17–23. септембар 1952.

У званичној посети Југославији боравио је министар иностраних послова Велике Британије Ентони Идн који је у разговорима са Јосипом Брозом и Едвардом Кардељем изразио спремност британске владе да и даље помаже Југославији.

19. септембар 1941.

У селу Струганик код Ваљева одржан састанак Јосипа Броза и пуковника Драгољуба Михаиловића. Споразум о заједничкој борби против окупатора није постигнут.

19. септембар 1946.

Британски премијер Винстон Черчил одржао говор у Цириху где је предложио оснивање "Сједињених Држава Европе" и формирање "Савета Европе".

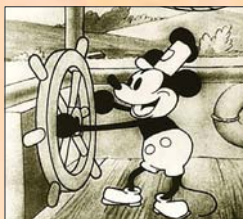

19. септембар 1914.

Почела је битка на Мачковом камену. После четвородневних борби, надмоћнија аустроугарска војска присилила је Србе на повлачење.

19. септембар 1928.

"Пароброд Вили", први анимирани цртани филм у којем се појавио Мики Маус, приказан је у њујоршком биоскопу "Колони театар".

19. септембар 1992.

Савет безбедности УН искључио је СРЈ из светске организације, оспоривши јој право да аутоматски наследи СФРЈ. СРЈ је поново постала чланица УН 2. новембра 2000. након што је опозиција преузела власт у Србији.

20. септембар 1916.

Престолонаследник Александар Карађорђевић, на предлог министра војног, донео Уредбу о војном телеграфу. Тиме је веза постала самосталан род наше војске и тај дан је одређен за Дан везе.

22. септембар 1944.

Улазак трупа Црвене армије у Србију. Боравећи у Москви септембра 1944, Јосип Броз је постигао договор са Стаљином да трупе Црвене армије уђу у Југославију и да у њој остану привремено, уз поштовање власти коју су успоставили југословенски комунисти.

22. септембар 1992.

Генерална скупштина УН донела одлуку о замрзавању чланства СРЈ. Нашој мисији при УН дозвољено је да контактира са Саветом безбедности и другим надлежним телима УН.

23. септембар 1908.

Аустроугарска објавила анексију Босне и Херцеговине.

23. септембар 1840.

Црногорци су на Дурмитору убили 80 турских војника и муслимана гатачког, пивског и дробњачког Смаил агу Ченгића, који је пошао

да купи харач. О том догађају спеван је херојски еп "Смрт Смаил-аге Ченгића".

23. септембар 1866.

Српски кнез Михаило Обреновић и црногорски кнез Никола Први Петровић закључили су уговор о уједињењу Србије и Црне Горе и савезу у рату против Отоманског царства.

23. септембар 1893.

У Београду је пуштена у погон прва јавна електрична централа у Србији.

24. септембар 1915.

Француска и Велика Британија одлучиле да отворе Солунски фронт, на који су упућене снаге са Галипоља. До половине маја 1916. са острва Крф у Солун пребачена је српска војска, сврстана у три армије.

25. септембар 1991.

Савет безбедности УН изгласао Резолуцију 713 којом је уведен ембарго на испоруке оружја за подручје Југославије.

27. септембра 1904.

Миропомазане краља Петра Карађорђевића у Жичи обавио је митрополит Инокентије са свим архијерејима и свештеницима уз присуство представника цивилних и војних власти.

27. септембар 1940.

Немачка, Италија и Јапан потписале у Берлину десетогодишњи војни и економски пакт познат као "Осовина Рим–Токио–Берлин".

27. септембар 1947.

У Варшави је основан Информациони биро комунистичких и радничких партија (Информбиро). Саветодавно и координационо тело девет европских комунистичких и радничких партија основано је на иницијативу СССР-а, а седиште му је до пролећа 1948. било у Београду, потом у Букурешту.

28. септембар 1932.

На основу Уредбе министра војске и морнарице Краљевине Југославије, почело је формирање Барутанског батаљона у Заводу "Обилићево". Била је то прва регуларна јединица противхемијске заштите у југословенској војсци и тај дан је одређен за Дан јединица АБХО.

28. септембар 1990.

Скупштина Србије усвојила је Устав којим је укинута тродржавље из Устава од 1974. Новим уставом успостављена је држава равноправних грађана, а покрајине Војводина и Косово и Метохија задржале су аутономију али без претходних атрибута државности.

29. септембар 1938.

Потписивањем Минхенског споразума Велика Британија и Француска су Немачкој изручиле област Судета, жртвујући независност Чехословачке.

30. септембар 1915.

Српски артиљерац Ратомир Рака Лутовац, ватром из свог топа, оборио је изнад Крагујевца један немачки авион. Било је то прво обарање непријатељског авиона са земље. Од 1994. тај дан се обележава као Дан артиљеријско-ракетних јединица ПВО.

30. септембар 1970.

Ричард Никсон је допутовао у Београд, у прву посету једног америчког председника СФРЈ.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

90 ГОДИНА
ОД БОРБИ СРПСКИХ
ДОБРОВОЉАЦА
У ДОБРУЦИ

ЈУНАЦИ ПРВОГ РЕДА

Борбени успеси
Прве српске
добровољачке
дивизије, формиране
у Русији од пребеглих
аустроугарских
војника, претежно
српске националности,
показали су, већ
почетком септембра
1916. године, и
савезницима и
непријатељу да
у сваком српском
добровољцу
“тече крв Обилића”

Борбама у Добруци, вођеним септембра и октобра 1916. године, претходило је вишемесечно формирање српских добровољачких састава на тлу Русије. Аустроугарски војници и старешине из редова словенских народа, који су били на положајима у Галицији – на Источном фронту, масовно су дезертирали и предавали се Русима. Велики број тих пребега, односно ратних заробљеника, напуштали су аустроугарске јединице да би се, као добровољци, прикључили српској војсци.

Први добровољачки састави, формиран углавном од аустроугарских поданика српске националности, кренули су Дунавом у Србију августа 1915. године. Тим путем је до октобра, када је Бугарска ступила у рат на страну Централних сила, у Србију пребачено око 3.500 добровољаца. Сврстани највећим делом у добровољачке батаљоне којима су командовали мајори Војин Поповић – војвода Вук и Војислав Танкосић, учествовали су у борбама вођеним током повлачења српске војске крајем 1915. и почетком 1916. године. Многи су положили животе у тим борбама, а они који су преживели Албанску голготу обрели су се на Солунском фронту и, последње ратне године, учествовали у његовом пробоју.

ОД ЧЕТЕ ДО ДИВИЗИЈЕ

У међувремену је све више аустроугарских заробљеника, махом српске националности, и по који Хрват и Словенац, слало молбе из заробљеничких логора да им се омогући одлазак у српску војску, ради учешћа у њеној борби против омражене Аустроугарске монархије, германских завојевача и вероломних Бугара. У тим логорима је, у то време, било више десетина хиљада Срба, чији се број после чувене Брусилловљеве офанзиве почетком јуна 1916. готово удесетостручио. Током те офанзиве, наиме, заробљено је више од 300.000 (према неким изворима 400.000) аустроугарских војника и око 9.000 официра.

Прва званична добровољачка јединица у Русији била је Прва српска добровољачка чета, формирана децембра 1915. у Одеси. У јануару наредне године створене су Друга српска добровољачка чета и Српски добровољачки одред. Српском посланству у Петрограду стигло је до тада више од 20.000 молби из заробљеничких логора за пријем у српске добровољачке јединице која се увелико формирала у Одеси.

За непуну три месеца, до средине априла, униформу српске војске обукло је око 10.000 добровољаца, што је налагало формирање јединица ранга батаљона и пука. На помолу је, практично, било стварање четири пешадијска пука, односно јединице ранга дивизије. Суочене са том чињеницом, Влада Србије и Врховна команда донеле су

Одеса: полазак наших добровољаца
за Солунски фронт 1917. године

одлуку о упућивању групе официра и подофицира са Крфа, ради организованог формирања и преузимања командовања и руковођења над добровољачким јединицама у Русији. За команданта будуће дивизије одређен је ђенералштабни пуковник Стеван Хашић који је, средином марта 1916, са 31 вишим и 46 нижих официра, 22 подофицира и 14 редова, кренуо са Крфа у Одесу.

Двадесет и деветог априла по новом календару, када су установљена два, а формирање трећег пешадијског пука било у току, пуковник Хашић преузео је команду над свим добровољачким јединицама. У наредби коју је издао тим поводом посебно су у сећању остале урезане речи да тог дана “у име Бога почиње дејствовати Прва српска добровољачка дивизија”. Бројно стање те дивизије износило је око 10.000 људи, највећим делом Срба из Босне и Херцеговине, Срема, Баната, Бачке и Барање. Било је и Срба са простора Хрватске, Славоније и Далмације. У саставу дивизије је, према званичним подацима, било: Срба 9.751, Хрвата 84, Словенаца 14, а остатак су чинили Чеси, Словаци, Руси и припадници других народа. Та бројка се повећавала из дана у дан да би, крајем августа, непосредно пред одлазак у Добруцу, достигла број од 18.510 људи.

НА РАТИШТУ

Очекивања добровољаца да ће се, у складу с планом Владе Србије и Врховне команде, убрзо обрети на Солунском фронту, нису се испунила. Од плана се одустало због договора Антанте са Румунијом о њеном ступању у рат против Централних сила. Одлучено је да Русија једним корпусом, у чији је састав ушла Прва српска добровољачка дивизија, пружи помоћ румунским снагама у Добруци. Мада невољно, Влада Србије је дала сагласност да се српски добровољци укључе у руски 47. корпус, формиран ради учешћа у предстојећим операцијама у Добруци.

Уласком Румуније у рат убрзано је учешће Прве српске добровољачке дивизије у ратним дејствима, али не тамо где су њени војници и старешине очекивали, већ на подручју далеко од Србије и српске војске. У посебном издању часописа *Совјетска славистика* стоји, с тим у вези, да је уласком Румуније у рат “убрзан почетак непосредног учешћа добровољаца у ратним операцијама, али не у смислу који би одговарао надама и жељама добровољаца да

се у домовини појаве као ослободиоци...”. И поред очигледног незадовољства и негодовања, морал добровољаца за учешће у борби против заједничког непријатеља словенских народа није опадао. Потврђују то, уз остало, почетни успеси које је дивизија остварила над непријатељем предвођеним аустроугарским фелдмаршалом Макензеном.

Исход операција у Добруци је познат. Обрађен је детаљно и у домаћој и страниј историографији. Познати су, такође, и узроци пораза: лоше руковођење 47. корпусом на оперативном нивоу и пораз неискусне румунске војске. Међутим, мало су познати хероизам и почетни успеси које су српски добровољци извојевали над знатно бројнијем и технички супериорнијем непријатељу. Јер, мада података о испољеним моралним и војничким квалитетима бораца Српске добровољачке дивизије има доста у архивским материјалима, они нажалост нису довољно обрађени у историјској литератури. А многи од њих недвосмислено потврђују да је Прва српска добровољачка дивизија била заиста једна од најелитнијих јединица на том делу ратишта.

Ватрено крштење српских добровољаца на ратишту Добруце било је 7. септембра 1916. (по новом календару, прим. аут) када су уведени у борбу на подручју места Добрича. Током тих првих, а и каснијих борбених дејстава резултати су били такви да су им, и од савезника и од непријатеља, одавана висока признања. На пример, *Совјетска славистика* пише да је “по својој физичкој и моралној спремности Прва српска добровољачка дивизија представљала елитну формацију... У борби против бројно и оружаном надмоћнијег противника испољена је изванредна храброст. Сцене борбе између коњице и добровољаца, који су голим рукама избацивали коњанике из седла, немају примера у историји ратовања...”. Тој оцени је неизбежно додати и податак да је подвиг изведен непосредно после тродневног марша, односно увођења у борбу без иједног часа одмора. То је било могуће, како пише начелник Штаба дивизије Војин Максимовић, зато што је “дух са приближавањем непријатељу све више растао. Ово се лако могло приметити и по држању и по разговорима добровољаца”.

СВЕДОЧЕЊА

О резултатима које је током тих дејстава постигла дивизија српских добровољаца писали су, одмах после рата, и бугарски генерали Тошев и Кантаријев. У књизи *Дејствијата на III армија в Добруца*, командант те армије генерал Тошев пише да су за време

дводневних борби “снаге Прве српске добровољачке дивизије нанеле тешке губитке бугарском Ловчанском пуку. Погинула су четири официра, а рањено пет. Војници и официри су се од заробљивања спасавали бекством...”. Генерал Тошев, међутим, избегава да наведе број погинулих и рањених бугарских војника, мада савезнички извори наводе више стотина бугарских војника и старешина избачених из строја. Ловчански пук је, како наводи генерал Тошев, “после првог сукоба са српским добровољцима био јако растројен”, због чега је планом предвиђен главни напад Софијске дивизије, морао бити одложен.

Смотра Прве српске
добровољачке дивизије
у Одеси пред одлазак
на фронт у Добруци

На броду у Северном мору:
Штаб другог пука Српске добровољачке дивизије

Наредних дана Српска добровољачка дивизија лавовски се борила наносећи непријатељу тешке губитке, али је при том и сама страдала. О губицима и стању бугарске Преславске дивизије после сукоба са српским добровољцима генерал Тошев пише да је та дивизија "спала на само 6.000 људи, а да су остали избачени из строја". У наставку генерал цитира део извештаја једног команданта дивизије који извештава: "... Дужност ми налаже да изјавим да трупе доживљавају кризу и, ако непријатељ изврши још један противнапад – све ће бити свршено..."

Тежак, поражавајући, ударац добровољци су нанели бугарској Трећој армији, сломивши њену нападну снагу. И о томе командант Тошев пише и наглашава "да је само благодарјећи благовременом повлачењу било избегнуто разбијање Треће армије". А ево и како је генерал Кантаршијев доживео и описао неуспех бугарске Треће армије: "Изванредно непријатна вест о поражавајућем и неочекиваном обрту успеха славне Треће армије, произвела је свуда потресајући утисак. Овај неуспех постаде крупно питање не само у нашој Врховној команди и у Штабу групе Макензена, већ и у немачкој Врховној команди..."

Признања, наравно, нису изостала ни од српске стране. У једном од више докумената у којима се истичу успеси Прве српске добровољачке дивизије наводи се да су њени припадници доказали и савезницима и непријатељу да су "јунаци првог реда" и да у сваком од њих "тече крв Обилића".

Кратак резиме борби у Добруци могао би да изгледа овако: Руси су код Добрича напали Бугаре, а после дводневних борби у бој је уведена тек пристигла дивизија српских добровољаца који су у незадрживом јуришу разбили два бугарска пука. Затим је успешно одбијен противнапад Бугара. Међутим, због повлачења Руса и Румуна, левог и десног суседа дивизије, и српски добровољци су били принуђени на повлачење. Фелдмаршал Макензен је, после попуне и прегруписивања снага, прешао у напад усмеравајући тежиште на положаје Прве српске добровољачке дивизије. После тешких борби, одбијен је напад двеју бугарских дивизија, уз обостране велике губитке. И поред очигледних успеха на тактичком нивоу, дивизија је, због општег стања савезника на фронту у Добруци, била принуђена на повлачење.

За време борби вођених у Добруци губици дивизије износили су 8.539 људи, од чега погинулих 755, рањених 6.463 и несталих 1.321. Од око 16.000 бораца, у месту Исмаила, где је дивизија стационирана после Добруце, вратило се 7.450 војника. Крајем 1917. и почетком 1918. године дивизија је стигла на Солунски фронт где је ушла у састав Југословенске дивизије. ■

Радисав РИСТИЋ

САБЉА ШАШКА

Руска интелектуална и војна елита, те многе племићке породице, током и после Октобарске револуције, напустивши своју отаџбину, нашле су уточиште у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Регент, касније краљ Александар Карађорђевић нарочито је ценио руске архитекте и уметнике те их је ангажовао на изградњи и обнови ратом разрушене земље. Многа њихова остварења и данас су ремек-дела неимарства и примењене уметности.

Руски емигранти су са собом донели и део своје покретне имовине, нарочито породичне, државне реликвије и драгоцености, накит, посуђе и трофејно оружје. Део тог блага данас се налази у музејима и приватним колекцијама.

Једна од сабљи шашки која се издваја својим раскошним изгледом и наменом чува се у Војном музеју. Захвални Козаци и војне старешине, који су нашли уточиште у Краљевини СХС, поклонили су је престолонаследнику, прворођеном сину краља Александра Карађорђевића, Петру Другом поводом његовог крштења. Том приликом са обе стране сечива овог старог оружја угравирана је посвета на руском језику. На десној страни сечива она у преводу са руског гласи: **НЕСЛЕДНИКУ ПРЕСТОЛА КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНЦА НА ДАН КРШТЕЊА ЊЕГОВОГ ВИСОЧАНСТВА 21. ОКТОБРА 1923. ГОДИНЕ**, а на левој страни: **ОД ДОНСКИХ, КУБАНСКИХ И ТЕРСКОВИХ ВОЈНИХ АТАМАНА И КОЗАКА**.

Ова раскошна сабља са корицама је типично оружје Кавказа, средине где су се мешале и прихватиле културе Истока и Запада. Ипак, при украшавању оружја у тим радионицама преовладали су утицаји оријента. На Кавказу је оружје, нарочито сабља, било саставни део ношње и, мада намењено за борбу, неретко је сматрано накитом.

Дршка сабље је са вратом овалног облика која се завршава полукружном јабуком, а која се рачва у две калоте обложене сребром. Флорални мотиви урађени су комбинавањем неколико занатских техника где је незаобилазна техника нијела (сават), типична за подручје Кавказа. Комбинавањем тордирене сребрне жице и гранулација изведени су цветни мотиви на јабуци дршке и стабла са границима на њеном врату. Особеност шашки је да немају крсницу (део који граничи дршку од сечива), те им корице често допиру до јабуке, штитећи врат дршке.

Корице од дрвета раскошно су украшене и обложене тамноплавим плишом и оковима од сребра који су са предње стране украшени истим мотивима и техникама као на дршци. На два прстена од сребра су, са предње стране, розете и ливени цветни мотиви, а на полеђини су, у техници нијела, цветни мотиви. На полеђини горњег окова је натпис арапским писмом који сведочи о мајстору и првом власнику: **ИЗРАДИО АЛИ, ЊЕН ВЛАСНИК**. ■

Анђелија РАДОВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

ЛАКОМИСЛЕНОСТ

Није ли она дар богова који, каткад, саосете са нашом тугом? Или је само случајна промаја у нашој соби на спрату? Безопасан и радостан занос у плесу живота или последицама бременита превртљивост потцењеног човека? Цветање невиности или пут ка греху? – Можда – све ово заједно?

Лакомисленост је – рођака слободе која се добија путем душевног збацивања накупљеног бремена; слободе, достигнуте не силом, покорвањем и влашћу, већ пре – одсуством проблема. Задаци су непожељни, а изгледа као да уопште и не постоје. Лакомислен човек тежи слободи, склапа очи и бунца да је слободан. Од чега?

Као прво, од прошлости и од будућности. Нека се истраживач укопава у прошлост и нека седи на својим ископинама. Нека немирни машталац мучи свој оштар вид на видиковцу празне будућности. Обојица "траже" зато што "нешто немају". Шта? Тренутак. Лакомислен човек живи у садашњем, а садашњост је – само тренутак: кратко "сада" у малом (ретко – великом) ничему; тако кратко пребива у њему и лакомисленост, не лупајући себи главу над "зашто" прошлост или "куда" будућност. Лакомисленост заборавља прошлост и сасвим је кратковида према ономе што долази. Она прегори нит живота, а гори само заједно са њим – оно је дете лакокрилог времена.

Зато јој се чини да је слободна и од одговорности. Одговорност је – време. Време наслеђено у прошлости које треба достојно да носи и стваралачки да се пренесе будућему.

Али, онај ко живи у садашњици, ништа о томе и не зна. Ко урони у тренутак и у сваком тренутку налази "бисер", тај не пита ни о чему, и не даје одговора. Шта може да одговори лептир који живи један дан? Па задовољство и забава су безбрижни и живе без освртања. Зато лакомисленост не уме да дела: она се предаје својим "расположењима". Зато је живот носи или вуцара из једног стања у друго. Због тога се лакомисленост јавља као дете поводљивог нехаја.

Лакомисленост је слободна и од вишег смисла живота. Појаве и догађаји спољашњег и унутрашњег света њој не "навешћују" ништа дубље, тајанственије и светлије. Размишљање о смислу и симболима постојања лакомисленост препушта филозофима. Чињенице су за њих – просте и невредне пажње; већина њих пролеће поред ње; оне не изазивају ништа друго до радозналости; оне јој не доносе ништа више осим разоноде; и ако јој не обећају макар малу, ма и пролазну насладу – она о њима жели да зна што је могуће мање. Зато што је лакомисленост – дете простодушне радости и не жели да се растује.

Таква је лакомисленост. Она живи без двоумица и покушава да буде срећна, не дуживши се ни са чим. Она не воли обавезе и избегава потешкоће. Она не воли старање; није њена ствар да саздаје; она није склона замишљености. Она је као дете: њој је тешко и досадно да изводи закључке и доноси одлуке. Посебно не воли када је коре и осуђују. Она то налази "нељубозним" или чак "неваспитаним". Тада, она уме и да нападне. Тада нас она обаспе ругаличко-дрским питањима: "Је ли увек оно што је тешко правилно? Је ли увек оно што је дубоко јасно? Је ли сањар баш увек у праву? Је ли труд увек неизбежан?... И ту већ мораш мислити како да се заштитиш.

Ако нам се лакомисленост даје као дар горњи, саосећања у нашим животним потешкоћама, нашој тузи и нашим вечно јаловим маштањима, тада је треба прихватити радосно, као пролећну промају. Она тада доноси успокојење, одмор и мир, она нас оживљује, јача и лечи. Тада она цвате невиношћу и дарује нам живу и радосну надахнутост. Одабаци је могу само цепидлака и претворица. Добро је и неопходно, с времена на време, збацивати душевне тегобе; правити се као да их уопште није ни било; одбећи у ослободилачки предлог проблема, у привидну слободу. Ко ни то не може, или не жели, нека се постара бар да се не стрмоглави.

Ономе, међутим, ко је лакомислен; ко никада није понео време прошлости и будућности; ко уопште ништа не зна о одговорности и тек лакомислено служи лакомислености, тај и не треба дуго да се брине, јер ће залутати у грех и јер ће се његов крах догодити у грешној тами. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загометкама Господњим", Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. септембра

Православни

16. септембар – Свети Јоаникије први патријарх Српски

17. септембар – Свети Петар Дабробосански

21. септембар – Рођење Пресвете Богородице – Мала Госпојина

22. септембар – Свети праведни Јоаким и Ана

27. септембар – Воздвижење Часног крста – Крстовдан

28. септембар – Свети Јосиф Темишварски

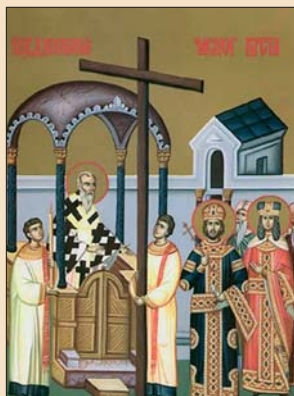
30. септембар – Свете мученице Вера, Нада и Љубав и мајка им св. Софија

Јеврејски

23. и 24. септембар – Рош Ашана 5767.

ВОЗДВИЖЕЊЕ ЧАСНОГ КРСТА – КРСТОВДАН

После Христовог васкрсења, Јевреји су крст на којем је Христос био распет негде сакрили и скоро триста година о њему се ништа није знало. Побожна царица Јелена, мајка цара Константина, 326. године је отишла да се поклати местима страдања Господњег и почела је да трага за Часним крстом. По савету патријарха Макарија, питала је многе јеврејске старце о месту где се налази крст, али нико није хтео ништа да каже. На крају је један од јеврејских старца признао да је у његовој породици сачувано предање о томе да је крст закопан испод Венериног храма.

Царица Јелена и патријарх Макарије, са свим пратиоцима, отишли су на Голготу. Тамо су дуго копали и тражили док на крају нису ископали не један, него три крста, па се није знало који је прави. У том је наишла погребна поворка. Замолили су их да застану и покојника је патријарх спустио на крст. Пошто је покојник спуштен на прва два крста, ништа се није догодило, а кад су га положили на трећи крст, покојник оживе и устаде. Тако је непобитно доказано да је то Часни и Животворни крст Христовог страдања.

У спомен на овај догађај установљен је празник Воздвиженија Часног крста, Крстовдан. Воздвиженије значи уздицање. У јерусалимској цркви је установљен и посебан обред, који се на тај дан врши по свим храмовима. На јутрењу, после песме "Слава на висини Богу", свештеник подиже крст окићен цвећем са Часне трпезе и износи га из олтару у цркву на северна врата. Тада ступа на амвон пред олтаром и осењује крстом све четири стране света. За то време се пева "Господи помилуј", као што је некада давно народ певао у Јерусалиму.

На Крстовдан се строго пости. Обичај је да се тог дана бере и освећује босиљак, који се користи у свим хришћанским обредима током године.

Снимио Дејан МАРЈАНОВИЋ

Љ У Б И Ч Е В С К Е К О Њ И Ч К Е И Г Р Е

НАДМЕТАЊЕ ВИТЕЗОВА

Петнаест хиљада људи на пожаревачком хиподрому уживало је у спектаклу какав може бити приређен само у месту где је и измишљен вишебој. Витез игара Слађан Младеновић титулу ће носити годину дана.

Једна од престижних туристичко-спортских манифестација код нас, а по вишебоју јединствена у свету, Љубичевске коњичке игре су већ 43. пут првог викенда септембра одржане у Пожаревцу. Окупиле су 15.000 људи на хиподрому и око 100.000 у самом граду. Одржано је и више пратећих манифестација, а најпознатије су изложбе ситних животиња и предмета домаће радиности.

■ ВЕЛИЧАНСТВЕНИ ДЕФИЛЕ

Љубичевским коњичким играма претходило је величанствени дефиле учесника, у коме су предњачили вишебојци. Међу њима су се налазили вишеструки победници оригиналног љубичевског вишебоја. Атрактивне дисциплине, тешки коњички задаци, али са реалним захтевима, изискују од коња и јахача врхунску увежбаност, концентрацију и прецизност.

Командант вишебојаца, јединствене колоне неустрашивих јахача, био је петоструки витез Љубичева Раде Миловановић, сада њихов тренер. А у колони су били Војин Мирковић са 16 учешћа, Зоран Бејта са девет, Иван Станковић са шест, Сениша Стокоћ са 20, Мирослав Вујичић са 36, Зоран Врзић са 12, Слађан Младеновић са осам и Бобан Станојловић са девет наступа.

Међу њима су и велики витезови из Касидола. Следбеници Живка Ивановића Касидолца, рођеног 1857. године у месту по коме је и добио надимак, јунака српско-турских ратова, школованог официра, пуковника, ађутанта Живојина Мишића, а потом и Александра Обреновића, управника полиције београдске вароши, носиоца француског ордена Легије части.

У једном фијакеру били су Љубисав Биса Костић и Малиша Вујичић, витезови који су ушли у историју игара јер су ударили камен темељац том такмичењу.

Екипу даљинских јахача на 40 километара предводио је шампион Србије Мирко Карацић и вицешампион Инес Пацић. Били су ту и препонаши из Бугарске са великим пријатељима Игара, Димитром Камбуровим и Георгијем Георгијевим. Витезови деспота Ђурђа Бранковића из Смедерева и мажореткиње били су посебна атракција дефилеа.

Петнаест хиљада људи на пожаревачком хиподрому уживало је у спектаклу какав може бити приређен само овде, у месту где је и измишљен вишебој. Дванаест величанствених првог дана такмичило се за улазак у велико финале. Међу њи-

КОЊИЧКО ДРУШТВО "КНЕЗ МИХАЈЛО"

Коњарство Србије је тесно везано за развој коњарства у пожаревачком крају.

Прво коло јахача основано је 1892. године у под именом "Дунавско коло јахача Кнез Михајло". За време ратова прекидало је свој рад, да би га у миру обнављало. Последњи пут је обновљено 1946. године под именом Коњички клуб "Стиг", а већ 1948. године прераста у Друштво за унапређење коњарства и коњичког спорта "Вељко Дугошевић", Пожаревац.

Друштво 2001. године мења име у Коњичко друштво "Кнез Михајло", које данас има 12 секција, са више од 2.250 чланова. Коњичке секције се налазе у Касидолу, Братинцу, Курјачу, Ђириковцу, Пољани, Жабарима, Набрђу, Лугавчини, Малом Црнићу и Пожаревцу, као и секције судија и каскадера.

Друштво поседује своје клупске просторије, хиподром са 50 хектара земље, три падока, боксеве, трибине, кладионицу, три штале са укупно 50 боксева. Хиподром у Пожаревцу, поред београдског, најлепши је у Србији. У својим шталама на хиподрому друштво држи до 40 коња.

Рад секције се првенствено одвија на унапређењу коњарства, држању приплодних пастува, преузимању и држању приплодних кобила са ергела у Србији, куповином и увозом пунокрвних грла из иностранства.

Коњичко друштво "Кнез Михајло" и секције доста су се ангажовали на обезбеђењу земљишта за изградњу тркачких стаза, радних стаза и мањих хиподрома у седишту секција.

ОБАВЕШТЕЊЕ ПРЕТПЛАТНИЦИМА ОДБРАНЕ

Претплатнике на магазин *Одбрана*, припаднике Министарства одбране и Војске Србије, подсећамо да су приликом премештаја у другу јединицу – установу обавезни да о промени адресе лично обавесте нашу службу претплате, како би им *Одбрана* и убудуће ажурно стизала сваког 1. и 15. у месецу на адресу радног места.

Пензионисаним припадницима Министарства одбране и ВС претплата преко Војног рачуноводственог центра престаје практично са даном престанка војне службе. Њима пружамо могућност да претплату на *Одбрану* наставе преко Поштанске штедионице. Уколико то желе, *Одбрану* убудуће могу примати на адресу стана, уз попуст од 10 одсто, тако да примерак магазина за њих кошта 90 динара. Потребно је само да се јаве служби претплате и дају потребне податке на обрасцу који ће им бити достављен на кућну адресу.

За све информације обратите се служби претплате магазина *Одбрана*, телефон 011/3201-995 (војни 23-995) или електронском поштом, на адресу: odbrana@beotel.yu

ма и вишеструки победници вишебоја и актуелни витез Даворин Живковић. Од превелике жудње да успе, прошлогодишњи витез није се пласирао у финале, што је било прво велико изненађење на играма.

■ СПЕКТАКЛ НА ХИПОДРОМУ

У курирском јахању такмичари су имали задатак да за што краће време, на растојању од 100 метара, у одласку и повратку предају и приме поруку. При том су обавезни да се врате са коњем и курирском торбицом, која при одласку и повратку мора бити дијагонално пребачена преко рамена.

Задатак такмичара у гађању буздованом јесте да растојање од 50 метара пређу највише за пет секунди и да топузом гађају у гонг. Приликом гађања стрелом такмичари растојање од 58 метара прелазе највише за 5,5 секунди и гађају постављену мету са осам метара. Такмичари у гађању копљем обавезни су да растојање од 68 метара пређу највише за седам секунди, скину фигуру главе са постоља, сабљом секу лубеницу или дулек и пробију мету пречника 30 сантиметара постављену на тлу.

У таквом надметању најспретнији је био Слаћан Младеновић из Касидола на грлу Топ спид, испред Зорана Бејте на грлу Сека и Синише Стокића на грлу Пролазник.

Током два такмичарска дана одржано је десетак касачких и галопских трка које су привукле велику пажњу гледалаца.

По броју учесника, квалитету грла, броју посетилаца и такмичара, затим уређености стаза и инфраструктуре и беспрекорној организацији, 43. међународне љубичевске коњичке игре могу се оценити као најбоље у историји постојања. ■

Светомир МИРКОВИЋ

МАЛИ ОГЛАСИ

ПРОСЛАВА 50 година од завршетка школовања Друге класе Пилотске подофицирске школе биће одржана 30. септембра у 11 часова у Команди В и ПВО у Земуну, Штросмајерова 3. Контакт телефони 011/2513-820 и 011/124-668, моб. 063/7076401.

МЕЊАМ трособан стан у Нишу за одговарајући стан или кућу у Београду. Телефони 018/537-235 и 063/1090601.

Тридесета годишњица завршетка 21. класе СВШ, Смер АРЈ ПВО, биће обележена 30. септембра у 12.00 часова у ресторани хотела *Бристол* у Београду. Заинтересовани се могу јавити до 10. септембра пуковнику Станку Мијатовићу (29-233, 011/2063-233; 064/8329-382), пуковнику Миодрагу Вукмировићу (29-854; 011/2063-854) или потпуковнику Љубиши Цветковићу (35-770, 011/2350-770).

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ 30. годишњице од завршетка школовања 3. класе Војне гимназије заказано је за 14. октобар 2006. у Београду. Долозак најавити Лазару Петронијевићу (011/2513-727 и 3610-320) и Милану Брковићу (011/3201-064, војни 23-064 или 011/3283-402).

ПРОСЛАВА 30. годишњице од завршетка школовања 29. класе ВА КоВ биће одржана 21. октобра 2006. са почетком у 10 часова у Војној академији. Пријава учесника до 10. октобра Цветку Миленковићу (011/3000-140, 064/8329-104), Живограду Драгичевићу (011/3172-948) или Верољубу Павловићу (011/2063-802, 064/439-005).

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА КАО ИЗ СТАРИХ АРХИВА

Топалов – Ананд
Софија, 2006.

1.e4 e5 2.Сф3 Сц6 3.Лб4 а6
4.Ла4 Сф6 5.0-0 Ле7 6.Те1 б5
7.Лб3 0-0 8.х3

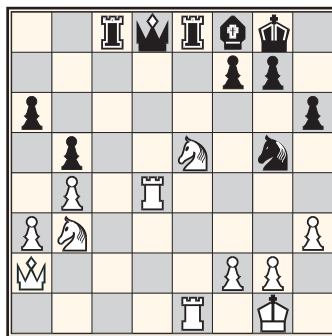
Светски првак Веселин Топалов освојио је супертурнир "на свом терену", али је изгубио партију против главног конкурента Индијца Ананда. Играна је Шпанска партија, као узета из старих архива. После ове партије с правом се поставља питање зашто је ово класично отварање све ређе на турнирима. Последњим потезом бели избегава оштар Маршалов напад који настаје после 8.ц3 д5.

8...Лб7 9.д3 Те8 10.ц3 х6 11.Сбд2 Лф8 12.а3 д6 13.Ла2 Сб8 14.б4 ц5 15.Сб3 Сц6 16.Тб1 Лц8 17.Ле3 Ле6 18.Дц2 Тц8 19.Дб2 ц4 20.дц4 Лц4 21.Сбд2 Ла2 22.До2 д5 23.Тбд1 д4 24.цд4 ед4 25.Сб3

Све ово виђано је и анализирано безброј пута. Светски првак је већ изгубио предност првог потеза и сада покушава да зоопштри позицију. Зна се да је нарушавање равноте-

же штетно по онога ко то чини, па је тако било и сада. Мирније је и сигурније било 25.Сд4.

25...Се4 26.Лд4 Сд4 27.Тд4 Ср5 28.Се5

Бели: Кг1, Да2, Тд4, Те1, Сб3, Се5, а3, б4, ф2, г2, х3

Црни: Кг8, Дд8, Тц8, Те8, Лф8, Ср5, а6, б5, ф7, г7, х6

За просечног играча ово је једнака позиција, али црни налази опасан потез:

28...Сх3!

Бели је био принуђен да прихвати жртву.

29.гх3 Дг5 30.Кх2 Дф5! 31.Тде4 Те5 32.Те5 Лдб 33.Сц5 Ле5 34.Кг2 Тц6 35.Дб3 Тг6 36.Кф1 Лг3 0:1

ЦИТАТИ

Шаховска терминологија стекла је право грађанства и у политици, па отуд можемо да посматрамо скупштинске говорнике, самоуверене и с нескривеном жељом за допадањем, како говоре да су државни органи у пату, како нас је притисла временска оскудица (реч цојтнот поломила би им језик!), а да је привреда, од које, по оригиналном мишљењу политичара, сви живе, у изнудици. Често се, на пример, чује да је дотични друг или господин обичан пион у рукама других, а тамо где постоји респект или страх, вели се да је он крупна политичка фигура.

(Драгутин Шаховић)

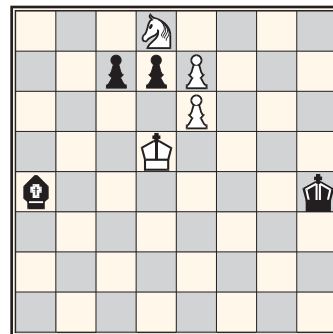
"Судбине на шаховској плочи".

ДУХОВИТО

Када је 1924. године Бора Костић боравио на екватору, близу Монт Кенија у Африци, одигран је "меч", тј. једна партија између северне и јужне полулопте. Бора је победио Спенсера Палмера и тако донео победу северној, тј. нашој полулопти.

СТУДИЈА

М. Левицки
1914.

Бели: Кд5, Сд8, е6, е7

Црни: Кх4, Ла4, ц7, д7

Бели на потезу.

1.Сц6!

Не 1.е8Д 2.Де6 Лб3

Такође не ни 1.Кц5 д6 2.Кд5 Ле8

1...Лц6 2.Кд5 Ла4 3.Кб4

1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	7	8	9	○	○	○	10	11	12	13	14	15	16	○	
17											18										19
20										21		22									
○	23									24				25							
26				27				28								29					
30								31									32				33
34						35										36					
37					38										39						
○	40			41										42							
43					44								45				46				
47								48					49								50
51										○		52									
○	53										54										

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА – ВОДОРАВНО: Небојша Крушковић, јединац, ранори, Ди, Ад, Ериван, бистро, сакато, ласан, сестес, патолог, Илок, портнер, првина, о, син, грнар, завист, пв, АГ, прстен, даванје, пра, в, пролик, бабица, Орог, етникум, макоји, алеје, тресак, сатаро, алегат, Ау, оч, сврака, бедуини, Дејан Петковић Рамбо.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Особе које апстинирају у нечему, 18. Словенски покрет, словенство, 20. Који није валидан, 22. Житељи древне Ацере, 23. Велика река у САД, 24. Шкрипа, хрипа, 25. Метални музички инструмент, 26. Име музичара Стивенса, 27. Ваздух (лат.), 28. Пријатељи одмила, 29. Држава у Индији, 30. Груба, напаса, 31. Постати плав, 32. Упишите: т, н, 34. Сељење, пресељење, 35. Птица певачица, ластва, 36. Брига, старање, 37. Активан вулкан на Сицилији, 38. Додатак ципели под петом, 39. Сликар (итал.), 40. Символ силицијума, 41. Посуда, канта за катран, 42. Посета, 43. Сечење шуме, 44. Место у Србији, близу Ваљева, 45. Дело које постигне велики успех, 46. Врх на Фрушкој гори, 47. Врста сира, едамац, 48. Град на Азурној обали, 49. Народно мушко име, 51. Стадион Црвене звезде, 52. Бивши ватерполиста, Сениша, 53. Бити у стању мировања, 54. Људски створ, човек, чељаде.

УСПРАВНО:

1. Упишите: а, н, 2. Двоцифрен број, 3. Чланови посаде светионика, 4. Грчки мудрац, Талес, 5. Румунско женско име, 6. Марка козметичких производа, 7. Бивши бразилски фудбалер, 8. Приморски шипак, 9. Упишите: т, н, 10. Сусежица, бљузгавица, 11. Символ актинијума, 12. Вечна, 13. Велико језеро у Северној Америци, 14. Наша поп-група, 15. Стручњаци за анестезију, 16. Наш прослављени глумац, 18. Духовита реченица која је у широкој употреби, 19. Мутав, 21. Кичма, хрптењача, 22. Икавско наречје, 23. Алатке за коsidбу траве, 24. Дремљиви, снени, 25. Небојша одмила, 27. Обадва, 28. Покровитељство, 31. Француски романописац, Пјер, 32. Ред, серија, 33. Старогрчки песник, 35. Ларва штрка, паразит у телу сисара, памрак, 36. Кроток, припитомљено, 39. Мушко име, 40. Изузев, осим, 41. Наш ТВ режисер, Зоран, 42. Град у Данској, 44. Италијански филозоф и писац, Умберто, 45. Поредок, низ, 46. Сабирак (скр.), 48. Одозго, 49. Београдски универзитет (скр.), 50. Дводесетређе и 10. слово азбуке.

ОДБРАНА

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

Магазин "Одбрана"
11000 Београд, Браће Југовића 19
Тел.: 3241-026, Факс : 3241-363
Е-mail: odbrana@beotel.yu
Жиро-рачун : 840-49849-58

ОГЛАСНИ ПРОСТОР	ФОРМАТ	ЦЕНА
1/1 четврта корична страна	22 x 30 цм	30.000,00
1/1 друга и трећа корична страна	22 x 30 цм	28.000,00
1/1 трећа страна (унутрашња)	19,8 x 26 цм	26.000,00
1/1 остале унутрашње стране	19,8 x 26 цм	21.000,00
1/2 унутрашње стране	19,8 x 13 цм или 9,5 x 26 цм	12.000,00
1/4 унутрашње стране	9,5 x 13 цм	7.000,00
1 цм/стубац унутрашње стране	1 x 6,3 цм	300,00
1 цм/2 ступца унутрашње стране	1 x 13 цм	600,00
1 цм/3 ступца унутрашње стране	1 x 19,8 цм	900,00
пословни мали оглас (до 20 речи)		300,00
мали оглас за замену стана (до 20 речи)		150,00

На сваки оглас плаћа се порез на додату вредност (ПДВ) 18 %.
Плаћање се врши унапред, најкасније 5 дана пре изласка броја.

- За више објављених огласа одобрава се попуст 5-15 %, што се регулише закључницом или уговором, и то :
  - за 3-5 огласа – 5 %
  - за 6-8 огласа – 10 %
  - за 9 и више огласа – 15 %
  - цене огласа репортажног типа увећавају се за 50 %

■ Огласи који нису у складу са уређивачком политиком магазина неће бити објављени.

■ Материјал за објављивање мора бити достављен најмање 7 дана пре изласка броја. Уколико наручилац сам припрема решење рекламне поруке, она мора бити у формату JPEG или TIF. Решење се доставља на дискети или CD, а може се и послати на Е-mail адресу odbrana@beotel.yu.

"Одбрана"
Маркетинг

Мини постер
ОДБРАНА
Снимио Звонко ПЕРГЕ

